

Màster en Arxivística i Gestió Documental

Treball Final de Màster

GOVERNAR L'ARXIU, GOVERNAR AMB L'ARXIU: EL MUNICIPI DE LA SEU D'URGELL, SEGLES XV-XXI

Lluís Obiols Perearnau

Dirigit per Miquel Pérez Latre

Juny de 2021

Com citar aquest article: Obiols Perearnau, Lluís (2021) *Governar l'arxiu, governar amb l'arxiu: el municipi de la Seu d'Urgell (segles XV-XXI)*. Treball Final de Màster del Màster d'Arxivística i Gestió de Documents de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents.. [Http://...](http://...) (consultat el ...)

Es permet la reproducció total o parcial, la distribució, la comunicació pública de l'obra i la creació d'obres derivades, fins i tot amb finalitats comercials, sempre i quan aquestes es distribueixin sota la mateixa llicència que regula l'obra original i es reconegui l'autoria de l'obra original.

Resum

La Seu d'Urgell, una destacable capital administrativa i eclesiàstica situada al mig del Pirineu, disposa d'institucions de govern municipal des del segle XIII. Lògicament, el seu funcionament implicava la gestió i conservació dels documents que permetien garantir els drets i deures de la institució i dels ciutadans.

En aquest treball s'ofereix una visió cronològica sobre l'arxiu municipal i la seva evolució, així com l'anàlisi dels principals processos arxivístics que històricament s'hi han dut a terme.

Per acabar, s'estudien les circumstàncies que afecten alguns documents singulars que actualment no es troben al centre d'arxiu que els correspondria.

Paraules clau: la Seu d'Urgell, arxius municipals, història dels arxius, tractament documental, instal·lació, preservació, descripció, classificació, difusió.

Gobernar el archivo, gobernar con el archivo: el municipio de la Seu d'Urgell (siglos XV-XXI)

Resumen

La Seu d'Urgell, una destacable capital administrativa y eclesiástica situada en medio del Pirineo, dispone de instituciones de gobierno municipal desde el siglo XIII. Lógicamente, su funcionamiento implicaba la gestión y conservación de los documentos que permitían garantizar los derechos y deberes de la institución y de los ciudadanos.

En este trabajo se ofrece una visión cronológica sobre el archivo municipal y su evolución, así como el análisis de los principales procesos archivísticos que históricamente se han realizado.

Para finalizar, se estudian las circunstancias que afectan algunos documentos singulares que actualmente no se encuentran en el centro de archivo que les correspondería.

Palabras clave: La Seu d'Urgell, archivos municipales, historia de los archivos, tratamiento documental, instalación, preservación, descripción, clasificación, difusión.

Governing the archive, governing with the archive: the municipality of La Seu d'Urgell (15th-21st century)

Abstract

La Seu d'Urgell, an outstanding administrative and ecclesiastic capital located in the centre of The Pyrenees, has had local government institutions since the 13th century. Logically, its operation meant the management and preservation of the documents which could guarantee the rights and duties of the institution and its citizens.

This work offers a chronological vision about the local archive and its evolution as well as the analysis of the main archivistic processes which historically have been carried out.

Finally, the circumstances which affect some singular documents that nowadays cannot be found in the archive centre where appropriate, are also studied.

Keywords: La Seu d'Urgell, municipal archives, history of the archives, records treatment, installation, preservation, description, classification, communication.

SUMARI

Introducció.....	8
1 Marc teòric i estat de la qüestió	9
2 La Seu d'Urgell i la institució municipal	11
3 Municipi i arxiu: de garantia de drets a patrimoni documental	14
3.1 Les primeres mencions.....	14
3.2 L'època moderna: les organitzacions de l'arxiu	16
3.3 De la crisi de l'Antic Règim a la Guerra Civil	19
3.4 Franquisme i democràcia: la memòria de la institució	24
3.5 La creació de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell	29
4 Descriure, ordenar, indexar... la gestió de l'arxiu	32
4.1 La ubicació de l'arxiu	32
4.1.1 La primitiva Casa de la Ciutat.....	32
4.1.2 La nova Casa de la Ciutat, de 1473	32
4.1.3 La ubicació de l'arxiu	33
4.1.4 Els trasllats del segle XX	34
4.2 La instal·lació i la conservació dels suports.....	35
4.2.1 Les caixes.....	35
4.2.2 Els armaris.....	36
4.2.3 Unitats d'instal·lació.....	38
4.2.4 Conservació i restauració	40
4.3 La identificació i retolació.....	41
4.3.1 La identificació formal	41
4.3.2 La identificació visual.....	43
4.3.3 La numeració dels pergamins.....	44
4.4 La preservació de la informació	45
4.4.1 Traslats	45

4.4.2	Copiadors	47
4.4.3	Agrupacions documentals	48
4.5	La seguretat, integritat i autenticitat	49
4.5.1	El “blindatge” de l'arxiu	49
4.5.2	La cadena de custòdia.....	50
4.5.3	L'accés.....	51
4.6	Les garanties jurídiques.....	51
4.6.1	La validació: els segells	51
4.6.2	Registres i sistemes de fiscalització	55
4.7	La descripció.....	57
4.7.1	Els primers llistats i inventaris.....	57
4.7.2	Els índexs d'època moderna	57
4.7.3	La descripció als segles XVIII i XIX	59
4.7.4	Els inventaris del segle XX	60
4.7.5	La descripció dels pergamins	61
4.8	La classificació.....	62
4.9	La difusió.....	63
5	Pèrdues, trasllats i casos singulars.....	65
5.1	Guerres i incendis	65
5.2	Sèries i documents desapareguts.....	66
5.3	Documents viatgers: els “immigrats”.....	67
5.3.1	El testament sacramental de Sant Ermengol	67
5.3.2	Els documents de Sant Pere Cercada.....	68
5.3.3	Els documents de la Comunitat de Preveres de la Pietat.....	69
5.3.4	Les confraries	70
5.3.5	Altres documents	71
5.4	Documents viatgers: els “emigrats”	72
5.4.1	El privilegi d'exempció de l'eixorquia	72
5.4.2	El privilegi de la insaculació.....	73

5.4.3	La sentència arbitral de 1430	73
5.4.4	El <i>Llibre de les Usances</i>	75
5.4.5	Les cartes de Ferran de Sagarra	76
5.4.6	Dubte: els contractes d'època moderna	77
6	L'arxiu i la Casa de la Ciutat	79
6.1	De la Guerra Civil Catalana al Tractat dels Pirineus.....	79
6.2	Entre els francesos i els Borbons: el reforçament de la institució.....	80
6.3	Les reorganitzacions barroques.....	82
6.4	De la transcendència al desinterès: l'estat liberal	82
6.5	El franquisme i la reivindicació del passat medieval	83
6.6	La Transició i la regularització administrativa	83
7	Conclusions.....	85
8	Bibliografia i fonts.....	89
8.1	Fonts documentals.....	89
8.2	Bibliografia	93
	Apèndix documental.....	101
1	El préstec de documents de l'arxiu el 1582	101
2	L'inventari de la Casa de la Ciutat de 1590	102
3	L'inventari de documentació econòmica de 1858	103
4	L'inventari de documentació d'Hisenda de 1891	104
5	L'inventari de documents de dipositaria de 1908.....	105
6	L'inventari de l'arxiu i la secretaria de 1909	106
7	L'inventari del Servei d'Arxius de 1938	126
8	Els documents estudiats per Ferran de Sagarra.....	132
	Apèndix fotogràfic.....	137

Introducció

La Seu d'Urgell, capital urbana de referència en l'entorn pirinenc, és una ciutat amb una importància històrica indubtable. No obstant això, la seva destacable documentació municipal resta pràcticament inèdita, eclipsada per l'interès que la historiografia ha mostrat pels extraordinaris fons de l'Arxiu Capítular de la mateixa ciutat. Aquest fet, així com la dedicació professional de l'autor d'aquest treball (arxiver municipal de la Seu d'Urgell des de l'any 2010) han estat els factors determinants a l'hora d'escollir la temàtica de l'estudi.

Al seguiment bibliogràfic de les –escasses– obres que formen la historiografia local s'hi ha unit el buidatge d'una part significativa del fons documental del Consolat, i posteriorment Ajuntament, de la Seu d'Urgell. Aquesta tasca ens permet oferir una visió global i diacrònica sobre el tractament que ha rebut la documentació municipal entre els segles XV i XXI i traçar les línies mestres de la gestió que històricament ha tingut el fons. Sens dubte, futurs estudis podran aprofundir i precisar alguns dels aspectes que apuntem en aquest treball.

És de justícia expressar els agraïments a les persones que han facilitat l'elaboració d'aquesta recerca. A Remei Perpinyà, per les facilitats en el procés. També als companys de l'Arxiu Comarcal, Julio Quílez i Teresa Caminal. Per diverses consultes i una bona colla de detalls, a Montse Carbonell, Daniel Fité, Javier Galindo, Carles Gascón, Anna Gudayol, mossèn Benigne Marquès, Pilar Martell, Climent Miró, mossèn Enric Moliné (†), Dolors Montagut, Aniol Noguera, Gemma Pich, Eduard Puigventós, Àngels Solà, Josep Vilaginés, Albert Villaró i Carmen Xam-mar. Cal agrair especialment l'interès d'en Miquel Pérez Latre, director del treball, per les seves indicacions en diferents aspectes. I finalment, d'una forma més personal, la paciència de la Gemma, en uns mesos importants en què he estat més pendent del passat que no pas de l'imminent futur.

La Serradora d'Adrall, dia de Sant Joan de 2021

1 Marc teòric i estat de la qüestió

És ben sabut que els arxius, més enllà del contingut específic de cada un dels documents que contenen, permeten entendre el seu context de creació, un dels principals trets diferencials respecte a altres centres d'informació com biblioteques o centres de documentació. Però tot i que la creació dels fons documentals és espontània i reflecteix les funcions exercides per les persones o institucions titulars d'aquests fons, la seva gestió respon a polítiques deliberades, pensades i exercides per un seguit de motius i amb un conjunt de criteris subjectius, que han anat canviant al llarg del temps. Per tant, estudiar la història dels arxius ens permet, malgrat la redundància, contextualitzar el context dels documents. Comprendre les característiques dels conjunts documentals, de la seva organització i de les circumstàncies de la seva conservació –o destrucció– durant segles resulta difícil sense entendre l'evolució de la història arxivística general i de cada fons en concret. A més, com ja anunciava Ramon Planes el 1993, aquest estudi ens ha de permetre avui aplicar els tractaments arxivístics més adequats, conèixer amb més precisió la història de les institucions que han generat els fons i un ús més crític de les fonts documentals (Planes, 1993, 18).

La història dels arxius com objecte d'estudi, però, ha despertat un escàs interès entre la major part d'investigadors. Així, mentre els estudis històrics generalment se centren en el contingut de la documentació conservada als arxius –més que no pas en els propis centres d'arxiu, el seu funcionament i la seva evolució històrica–, els estudis arxivístics acostumen a focalitzar-se en el desenvolupament teòric i l'aplicació pràctica de la disciplina, així com les tècniques de gestió de la documentació. Per tant, la història de la disciplina arxivística, tot i disposar d'estudis de referència (Delsalle, 2000; Generele i Moreno, 1998), encara té molt camp per córrer.

Si ens centrem en el cas català el panorama encara és més erm. Un breu apartat al *Manual de l'Associació d'Arxivers de Catalunya* ens aporta una visió de conjunt sobre l'evolució històrica dels arxius a Catalunya (Pagarolas i Planes, 2009, 68-74). Alguns estudis s'han centrat en la història dels fons arxivístics d'altres tipus de productors, entre els que destaca el treball sobre els fons de protocols de Catalunya (Pagarolas, 2005) però, si ens centrem en els arxius municipals, disposem de poques visions de conjunt que sistematitzin les nombroses informacions que, sobre centres d'arxiu concrets, es van anar publicant a les Guies dels Arxius Històrics de Catalunya, entre els anys 1982 i 2011. En aquest sentit destaquen especialment els treballs de Ramon Planes, escrits fa gairebé trenta anys, i encara no superats (Planes, 1992; Planes, 1993). Pel què fa concretament a l'època moderna, i amb nombroses aportacions inèdites, disposem de l'estudi de Miquel Pérez Latre (2004) on es posen en relació les iniciatives i metodologies d'organització d'arxius municipals amb les següents per altres

centres d'arxiu de les institucions reials i de la Diputació del General, la qual cosa ens permet obrir el punt de vista i detectar moments en què, més enllà de l'interès puntual que pugués tenir un organisme en concret, trobem dinàmiques generals d'organització i ordenació d'arxius, vinculades, sens dubte, al seu ús per a fer front als objectius polítics i les necessitats institucionals de cada moment.

En aquest treball aportem un estudi de cas sobre l'arxiu municipal de la Seu d'Urgell que, atesa la manca de bibliografia de referència i, especialment, el silenci quasi absolut de la historiografia local respecte a l'arxiu, es basa en la seva major part en el buidatge de documentació inèdita del propi fons municipal, conservat des de l'any 2010 a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell (ACAU). Aquestes dades han estat complementades puntualment amb documentació procedent d'altres centres d'arxiu: Arxiu Capitular d'Urgell (ACU), Arxiu Comarcal de la Cerdanya (ACCE), Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), Arxiu Diocesà d'Urgell (ADU), Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), Arxiu històric municipal de Mutriku, Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) i Biblioteca Nacional de Catalunya (BNC).

2 La Seu d'Urgell i la institució municipal

La Seu d'Urgell, situada en una estratègica cruïlla de camins al mig del Pirineu, és la seu del bisbat homònim, del qual, al seu torn, la ciutat pren el nom. És ben significatiu que, en contrapunt al “bisbat d'Urgell”, el nom històric i protocol·lari de la ciutat sigui, precisament, “Ciutat d'Urgell”. En tot cas, la presència de la seu episcopal des del segle sisè (Gascón, 2015-2018) marcarà durant segles l'evolució i les característiques de la ciutat.

Segles més endavant, amb la conquesta de territori musulmà per part dels comtes cristians, la capital política del comtat d'Urgell es va desplaçar cap al sud (Sabaté, 1995) mentre que el poder eclesiàstic es va mantenir i reforçar a la Seu d'Urgell. Significativament, els bisbes d'Urgell obtenen la senyoria jurisdiccional de la ciutat entre els anys 1010 i 1012 (Baraut, 1999-2000).

A data d'avui encara desconexem amb precisió els orígens i l'evolució de la institució municipal¹. En tot cas, l'any 1165 els habitants de la ciutat deuen tenir la suficient força o capacitat d'organització i de negociació per tal d'obtenir del bisbe, el seu senyor, el privilegi d'exempció del mal ús de l'eixorquia. L'any 1211, per altra banda, trobem per primera vegada deu homes actuant com a representants del conjunt de ciutadans, el que ens permet intuir una certa institucionalització que actuaria com a germen del Consolat, documentat unes dècades més tard (Villaró, 1995, 76-78).

El fet que no coneguem cap privilegi de creació del Consolat i, especialment, que mai, en els segles posteriors, s'invoqui aquest pretès privilegi per tal de justificar l'existència de la institució, ens fa pensar que realment no existeix una concessió explícita en aquest sentit. En tot cas, sabem que l'any 1290 ja existien els cònsols, identificats explícitament amb aquest nom en lloc de la forma “prohoms” que trobem fins llavors (Batlle, 1980, 388). Aquesta data ens porta a analitzar un capítol de les Corts de 1283, en el qual el rei Pere concedia el manteniment de les institucions de regiment municipal als llocs reials que ja en gaudissin en temps del rei Jaume (*Constitucions*, 1704, 134-135). Tot i que aquesta disposició fa referència només als llocs de senyoria reial i als que ja disposaven anteriorment d'institucions de govern municipal similars, resulta significatiu que l'any 1628 el jurista perpinyanès Andreu Bosch atorgués caràcter general a aquesta concessió, en parlar de l'origen del règim municipal: “De les altres Ciutats, y Viles es lo origen segons consta dels priuilegis, y los que nol tenen ab priuilegi particular entraren ab la concessio general de la constitucio del Rey Don Pere II del any 1283 y altres de les quals restà comunament la creació dels dits caps de les Republicues (...) tant en terres Reyals com de Barons” (Bosch, 1628, 440). En darrer terme, tot i que potser

¹ Esperem que els treballs en curs de Carles Gascón, que indubtablement oferiran nous punts de vista sobre el període medieval a la ciutat, aportin llum sobre aquest tema.

de forma secundària, també hem de tenir en compte la regulació del Consell de Cent barceloní, amb el privilegi *Recognoverunt proceres*, en aquest mateix moment (Ferro, 1999, 9). Barcelona, com a capital i principal ciutat del Principat, ha estat sempre un model urbà de referència imitat per les autoritats urgellenques durant segles, en els més diversos aspectes (Obiols, 2018b; Xam-mar i Obiols, 2019).

En tot cas, durant els segles de la baixa edat mitjana la institució es troba en ple funcionament, i promou i impulsa obres d'una enorme envergadura, com la construcció (o regularització i reforç) del gran traçat emmurallat que acabaria definint el nucli urbà fins el segle XIX (Gascón i Obiols, 2015; Augé i Gascón, 2016). Tanmateix, les crisis baixmedievales, especialment a nivell demogràfic i econòmic (Gascón, 2020), i qui sap si també els efectes del gran terratrèmol de 1428 (Turu i Gascón, 2010), un tema pendent d'estudi a la ciutat, generarien un conjunt de problemàtiques i d'accions violentes, entre les quals destaca simbòlicament l'incendi del palau episcopal a mans de Grau d'Aguilar (Batlle, 1983, 102; Batlle, 2006-2007, 584).

Aquesta problemàtica va ser resolta l'any 1430 amb la sentència arbitral pronunciada pel cardenal Pere de Foix, que inclou 104 capítols amb les usances de la ciutat, sens dubte el document cabdal en l'ordenament municipal des d'aquest moment i fins a la implantació del Decret de Nova Planta, l'any 1716 (Obiols, 2019, 169-205). Malgrat les tensions constants entre el Consolat i el bisbe, i també amb el Capítol de canonges de la catedral, que representava un tercer poder amb una enorme influència a tots nivells, el règim municipal es va mantenir sobre aquesta base durant els segles moderns. En aquesta època hem de destacar la implantació del privilegi de la insaculació, l'any 1516 (Moliné, 1978), i algunes reformes d'aquest sistema electoral el 1672².

Durant aquests anys, l'augment de les tensions amb el regne de França, especialment després de la guerra dels Segadors i del tractat dels Pirineus de 1659 (Rourera, 1987), amb una progressiva militarització de la zona fronterera i constants invasions dels exèrcits francesos (Espino, 2017), entre la que destaca la de l'any 1691 (Villaró, 1995, 131-135), van deixar poc marge d'actuació al Consolat, tenallat entre els esforços dedicats a l'allotjament de tropes i manteniment de fortificacions, per una banda, i als creixents conflictes de protocol i d'invasió de competències, per una altra (Xam-mar i Company, 2006-2007).

El triomf borbònic en la guerra de Successió va suposar la supressió de les lleis i institucions catalanes, també a nivell local (Simon i Obiols, 2014). El Consolat va ser substituït per un *Ayuntamiento de Regidores*, els primers dels quals van ser nomenats l'any 1718 (Torras, 1979, 37), tot i que en el transcurs de la guerra de la Quàdruple Aliança es van recuperar efímerament els antics privilegis del municipi (Torras, 1979). Durant el segle XVIII, amb una

² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Privilegi de la insaculació de 1672.

administració molt controlada per les autoritats reials, l'Ajuntament tenia poc marge de maniobra més enllà de la gestió, fortament fiscalitzada, del dia a dia quotidià. Tot i que al llarg del segle es van implantar algunes reformes en els càrrecs municipals de tot el Principat per solucionar els problemes que havia generat el nou sistema imposat per la Nova Planta, aquestes no van tenir unes grans repercussions en el funcionament quotidià de la institució (Torras, 2020).

Després de la Revolució Francesa s'inicia pràcticament un segle de conflictes i tensions, en el marc de l'abolició de l'Antic Règim i la implantació de l'estat liberal. Alguns conflictes bèl·lics tenen una especial significació a la Seu d'Urgell, entre els que destaquem la Guerra Gran, amb la invasió i saqueig de la ciutat el 1794 (Villaró, 1995, 151-155), la creació de la Regència Absolutista d'Urgell a la ciutat el 1822 o els setges de Castellciutat durant la Tercera Guerra Carlina (1874-1875) (Salazar, 2006; Planes, 2020). Durant aquest període, els canvis d'Ajuntaments són paral·lels als constants canvis de règim polític que es produeixen a l'estat.

Amb la Restauració borbònica s'inicia un període d'una certa estabilitat institucional que, després dels canvis de règim provocats per la dictadura de Primo de Rivera i la implantació de la II República, s'estroncava violentament durant la guerra civil espanyola (1936-1939). Aquesta és una etapa de modernització en tots els sentits. A l'arribada de la carretera el 1896, reclamada des de dècades enrere, hi hem de sumar la millora dels serveis, com l'enllumenat elèctric i l'aigua potable, així com l'obertura urbanística amb la superació del recinte emmurallat i, especialment, el pla d'eixample redactat per l'arquitecte Joan Bergós el 1927 (Obiols, Fité i Porredon, 2019). Aquestes millores van anar acompanyades de multitud de projectes, mai realitzats, d'explotacions mineres i construcció de ferrocarrils (Obiols i Porredon, 2019). A nivell social destaca la presència d'ateneus i societats corals (Obiols *et alii*, 2020), amb un dinamisme possiblement impulsat per l'existència a la ciutat de dues institucions educatives tan diferents com el seminari i l'institut d'educació secundària, el segon de tota la província, que obria les seves portes el 1932 (Nistal, 2009).

Un cop passats els estralls de la guerra civil, els gairebé 40 anys de dictadura franquista veurien el seu final amb la mort del dictador, el 1975³, que donaria pas a la Transició democràtica i al sistema polític vigent encara en l'actualitat⁴. En aquesta època, la ciutat es va consolidar com a capital regional, actuant com a centre administratiu i de serveis, i també amb activitats industrials vinculades a la transformació de productes làctics i l'explotació forestal (Obiols i Rodríguez, 2020).

³ Sobre la institució municipal durant aquest període, vegeu Espar (1976).

⁴ La historiografia local referent al segle XX, especialment per als períodes del franquisme i de la transició, és encara escassa i es focalitza en moments i aspectes concrets. Vegeu una primera aproximació a aquesta època a Gallart (2010), Gasch (2010) i Grau (2010).

3 Municipi i arxiu: de garantia de drets a patrimoni documental

Si la institució municipal no disposa d'un estudi global sobre la seva història, el seu arxiu i la forma com s'ha gestionat pràcticament no apareixen ni tan sols citats a la historiografia local. L'arxiu no ha estat mai objecte d'estudi, i només la guia que se'n va publicar l'any 1989 fa unes breus mencions, que ens aporten ben poca cosa: "Ha estat impossible de saber en quines èpoques de la història hi va haver preocupació per la conservació del fons arxivístic. A l'Arxiu hi ha alguns documents que demostren aquesta preocupació, però són de dates relativament recents". A continuació, aquesta guia ofereix unes poques dades sobre la gestió de l'arxiu, totes elles referents al segle XX (Picado, 1989, 218-220).

Per sort, el fons documental de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell ha arribat als nostres dies amb una notable integritat. El buidatge –tot i que no pas sistemàtic–, d'aquesta documentació, ens ha permès copsar la preocupació o la deixadesa sobre el patrimoni documental de la institució al llarg dels segles, detectar els moments en els quals s'ha prestat una atenció especial a l'arxiu, caracteritzar les principals actuacions arxivístiques que s'hi han dut a terme i, finalment, identificar els personatges que les han impulsat i materialitzat.

3.1 Les primeres mencions

És de suposar que, des del moment en què podem intuir l'existència del Consolat, es deuria instituir algun mecanisme que permetés conservar i recuperar els documents generats i rebuts per aquesta institució. Si no fos així no podríem entendre l'arribada fins als nostres dies de documents com el privilegi d'exempció del mal ús de l'eixorquia, de l'any 1165⁵, i, de forma molt més sistemàtica, en paral·lel amb la consolidació del Consolat, del conjunt de pergamins conservats amb més regularitat a partir de la dècada de 1330.

La sentència arbitral de l'any 1430, com hem vist, representa un abans i un després en la institucionalització del Consolat. És ben significatiu que sigui en aquesta mateixa sentència on ja trobem citat, per primera vegada, el Llibre del Consolat, i també on es disposa que els cònsols entreguin amb inventari als seus successors, entre altres, les escriptures i llibres de la Ciutat (Obiols, 2019, 174, 178-179). Tot just l'any següent, el 1431, ja trobem citada "la caixa de la Ciutat", on es guardaven documents⁶.

La crisi demogràfica i econòmica que va patir la ciutat durant el segle XV (Gascón, 2020) no va impedir algunes accions de control i reforçament de la institució municipal i, en paral·lel,

⁵ Sobre aquest pergamí, vegeu l'apartat 5.4.1 d'aquest treball.

⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, p. 5.

del seu arxiu. L'any 1473, moment de construcció de l'actual Casa de la Ciutat, tanca simbòlicament un període en el qual detectem un cert interès per l'arxiu: el 1470 es va elaborar el trasllat dels capítols de les usances contingudes a la sentència arbitral en forma noble, en el volum escrit en pergami anomenat *Llibre de les Usances* (Obiols, 2019, 169-172), i l'any següent es va acordar que tots els acords fossin escrits al llibre del Consolat, que hauria de ser guardat a l'arxiu⁷.

Al llarg del segle següent, malgrat la inestabilitat provocada per les intenses bandositats a la ciutat i el seu voltant, el Consolat es va consolidant amb l'aparició de nous oficis i algunes regularitzacions del seu funcionament (com la implantació de la insaculació l'any 1516, per exemple), en paral·lel al dinamisme econòmic i constructiu que es detecta durant aquests anys. En aquest context, trobem figures clau com el jurista Jeroni Grau, que el 1570 sistematitza per escrit el funcionament dels oficis i els impostos municipals i que, sota la seva influència com a cònsol en cap, advocat de la ciutat i jutge de crims, promou i intensifica l'ús de l'arxiu per a garantir els drets del municipi (Obiols, 2019). També aquell és un moment de regularització de diferents aspectes vinculats amb l'arxiu: el 1562 es va acordar fer un inventari del que hi havia a la Casa de la Ciutat en fer el traspàs de cònsols, com s'havia fet antigament⁸; i el 1570 es va acordar, per una banda, que el racional hagués d'escriure també un llibre manual⁹ i, per una altra, que les localitats participants a l'assemblea de les vistes d'Oliana tinguessin un trasllat del corresponent llibre d'actes per cada una d'elles (Obiols i Noguera, 2020, 76). Aquests semblen uns anys en els quals s'intensifica l'interès per l'arxiu, no només a la Seu, sinó també a Puigcerdà: els veïns cerdans havien acordat el 1566 que es fes un inventari de les escriptures en canviar de notari del Consolat i que aquestes es guardessin en un arxiu o armari tancat, mentre que el 1569 es va acordar fer l'arxiu a despeses de la vila (la capitulació per a la seva construcció data de 1571), i el 1578 es va capitular la seva organització¹⁰ (Obiols, 2021, 472-473, 815-817). També el 1575, a la Seu d'Urgell, es va acordar que el notari de la Ciutat conservés les escriptures dels notaris difunts que no tinguessin hereus que exercissin el mateix ofici¹¹. Tot i que sigui només un cas puntual i molt escuet, l'any 1590 trobem el primer inventari de l'arxiu, la qual cosa ens demostra que, si més no, hi havia consciència de la necessitat de preservar-lo assegurant-ne la integritat¹².

⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1432 a 1509, fol. 335v, 337v.

⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 522.

⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 626v-627.

¹⁰ ACCE, Ajuntament de Puigcerdà, Registre de Consells de 1566 a 1572, fol. 7, 144v.

¹¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 691.

¹² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 260v. Vegeu l'inventari transcrit a l'apèndix documental número 2.

3.2 L'època moderna: les organitzacions de l'arxiu

Només a partir del dinamisme que trobem al segle XVI, i en el context de diverses problemàtiques que afecten la ciutat, ja siguin generals, com la intensificació de la fiscalitat als municipis catalans (Serra, 2005, 92-94), com d'abast més local, entre les que destaquen les maniobres per a dividir el bisbat d'Urgell i crear un nou bisbat amb seu a Solsona (Obiols, 2012), podem entendre l'interès que pren l'arxiu com a font de dret consuetudinari en aquest moment.

En aquest context, l'any 1608 s'inicia el primer índex dels llibres de consells, elaborat pel cònsol en cap i advocat de la ciutat Pere Celso Vicens, un índex que va ser continuat l'any següent i encara, de forma poc sistemàtica, anys més endavant. La voluntat d'aquesta acció és ben explícita en la portada del volum: “a ffi y effecte y per a que ab major façilitat, en casos accorens, se puga millor saber com se regiren y governaren aserca de aquells nostros predeçessós y, segons sa resolució y present estat y pròpia consiència, se pugue açertar, *quod Deus semper permitat*”¹³. Resulta especialment interessant, per entendre l'ús que havia de tenir aquest índex, fixar-nos en el detall que Pere Celso Vicens apel·la, un cop coneguda la resolució antiga, al “present estat y pròpia consiència”, la qual cosa hauria de permetre adaptar les polítiques del Consolat a la situació d'aquell moment, més enllà d'un manteniment rígid i il·lògic que encotillés el funcionament de la institució¹⁴. Igualment, al primer full de guarda, Pere Celso Vicens deixa clar qui ha de custodiar el llibre en un futur: “*heres huius libri habest nomen, eius adest: civitas urgellinam*”.

Pere Celso Vicens, per elaborar el seu índex, va revisar els llibres de consells, va foliar el primer, que no n'estava¹⁵, i, en algunes ocasions, va deixar-hi breus anotacions al marge, on indicava l'interès que podrien tenir aquelles resolucions com a antecedents per a la gestió i resolució dels afers que afectaven la institució en el moment de redacció dels índexs. És clar, per exemple, quan anota al marge d'un acord de 1438 “com fou regit lo clavariat en ayn que no's trobà clavari”¹⁶ i, encara més explícitament, en un de 1451, on apunta: “Nota, quan més serà menester tenint lloch la divisió del bisbat que s'intente”¹⁷. En aquell mateix moment, com veurem, s'inicia també l'escriptura del llibre copiator de privilegis, a partir de 1613.

Durant la segona meitat del segle XVII, en un context de progressiva militarització de la zona fronterera amb França i entre la Guerra dels Segadors i la invasió francesa de la ciutat el 1691,

¹³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Índex dels llibres de consells de 1432 a 1616, fol. 1.

¹⁴ L'any 1570 Jeroni Grau feia una apreciació similar per tal d'evitar conseqüències contraproduents en relació a l'objectiu primigeni d'usances i altres regulacions (Obiols, 2019, 113).

¹⁵ La comparació de la numeració dels folis del Llibre de Consells de 1432 a 1509 amb la que apareix a l'índex que en va escriure Pere Celso Vicens fa indubtable aquesta atribució.

¹⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1432 a 1509, fol. 53.

¹⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1432 a 1509, fol. 161v.

sembla que s'intensifica l'interès per l'arxiu, que anirà creixent durant les dècades següents. Així, sabem que el 1651 es va fer algun tipus de moble per a l'arxiu, que potser és l'armari amb calaixos que trobem citat el 1673, "lo qual s'és fet per posar-i les escriptures de Casa la Ciutat"¹⁸. Aquest període es caracteritza per les invasions de tropes franceses, especialment la que va ocupar la ciutat entre 1654 i 1660 (Espino, 2017, 62-85), que va provocar un destacable buit documental al fons municipal¹⁹.

La redacció dels índexs de l'arxiu va viure el seu principal impuls en el període 1695-1703. Durant aquells anys, el tàndem format per Jacinto Bonanat i Josep Artigalàs, figures destacades de l'administració municipal que, sens dubte, mereixerien un estudi, va sistematitzar i organitzar l'arxiu. Com veurem més endavant, justament el 1695 es van fer els calaixos de la Casa de la Ciutat, i també és a partir d'aquest any quan es conserva la sèrie del registre de correspondència enviada. Però la seva tasca més destacada és la redacció de nous índexs, una tasca en la qual sembla que Jacinto Bonanat preparava el contingut i Josep Artigalàs redactava i passava a net. El 1695 van fer l'índex dels consells de 1617 a 1657 i dos anys més tard van elaborar el corresponent al llibre de 1661 a 1697. Poc més endavant, el 1702-1703, van elaborar l'índex corresponent als dotze llibres *diversorum*²⁰.

Un cop passada la Guerra de Successió, amb la implantació de la Nova Planta imposada després de la victòria borbònica, es va desmantellar bona part del funcionament institucional del municipi i, per tant, alguns dels antecedents jurídics que oferia l'arxiu van deixar de tenir validesa. Tot i això, el fons documental es va conservar amb una notable integritat, ja que continuava essent útil per a reivindicar molts altres aspectes que sí que calia defensar per al bon funcionament quotidià de la ciutat. Com exemple, fem notar que en aquest moment es van dividir i separar els dos quaderns de paper que contenien en el seu conjunt el tractat per al govern municipal escrit per Jeroni Grau l'any 1570: una part del document ja no tenia validesa des del punt de vista del funcionament del Consolat, però l'altra part sí que podia ser un precedent per a justificar la pretensió dels regidors de portar el cap cobert en determinats moments dels actes litúrgics a la catedral (Obiols, 2019, 69, 74).

L'any 1726, com veurem més endavant, es van materialitzar algunes accions dirigides a la millora de l'arxiu, en fer un armari per a posar la documentació i evitar el perill que representaria un eventual incendi però també les més habituals rates. Aquell any, a més, es

¹⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre racional de 1661 a 1698, fol. 588; Llibre del clavari de 1661 a 1695, 21 de juny de 1651; Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 147-147v.

¹⁹ No es conserven llibres de comptes entre 1654 i 1660, correspondència entre 1655 i 1660 ni llibres de consells entre 1658 i 1660.

²⁰ Per tal d'evitar reiteracions, obviem aquí les citacions de cada una d'aquestes informacions, que es troben correctament referenciades en els apartats corresponents on desenvolupem cada un d'aquests temes en concret.

va comprar “un llibre blanch que se ha fet fer per notar algunes coses de Casa de la Ciutat”²¹, el que seria conegut com a *Llibre de Notes*, que representa una extraordinària font d'informació per diversos aspectes de la vida de la ciutat durant tot el segle XVIII.

Però sembla que no va ser fins el 1732 quan l'arxiu va ser organitzat i instal·lat en aquest armari o, si més no, quan es va sistematitzar de forma més intensa. El febrer de l'any següent el regidor degà Rafael Cruïlles exposava “*que se han reconocido los papeles del archivo de el común, que estaban dentro de dos arcas, caxones y armario, los que estava embueltos, y los más podrecidos y rohídos de ratones, con muchos ahugeros, y se han separado los que son de provecho de los que no lo son, y trasladados algunos en la forma que se han podido leher a fin que no se acabe de perder o por la vetustad o por lo malo que se hallan los pergaminos ho se pierda la memoria, o a lo menos se conserve lo que se ha podido sacar que se considera ser de provecho para prueba y conservación, assí para el condominio como para los demás derechos y jurisdicción económica de la Ciudad, los quales papeles parece se deberían poner divididos en sus caxones, que expresen sus rótulos a lo que pertenecen, y aquellos cerrados con llave, para lo qual y su trabajo se ha consumido tiempo que parece deve satisfacerse, y también costear lo que necessitare para buena custodia de dichos papeles*”²². Pocs dies després se'l gratificava amb 60 lliures “per treballs extraordinaris que ha fet y se ha empleat en separar los papers que estaban tots junts dins de una caixa que servia de arxiu y custòdia, y per son orde los ha dividits y separats y posats ab sos calaixos en lo armari del quarto de la armeria, y en quiscun los corresponents a la nota que se veu en lo exterior de aquells”²³.

D'aquella actuació en conservem uns pocs trasllats de documents: no sabem quants en va copiar Rafael Cruïlles, però a data d'avui només tenim localitzats els numerats amb els números 2, 3, 11, 13, 18, 23 i 48²⁴. El número 48 ens confirma la seva ubicació fins aquell moment: “*in quadam arca, in qua diversae scripturae publicae adinveniuntur sub fideli custodia et clavi, in domo dicte civitatis custoditae et bene conservatae*”. Per altra banda, el trasllat número 13 certifica al mal estat d'alguns documents, en indicar que no s'ha pogut transcriure sencer “*licet proptem vestustatem et murium, vulgo ratones, debastationem, aquae pluvique consumptionem*”. A banda dels trasllats, hem vist com Rafael Cruïlles va fer posar “rótulos”, o “la nota que se veu en lo exterior de aquells”. Deduïm que d'aquest moment deuen ser els rètols de paper encolats als lloms dels llibres de l'arxiu i, potser, dels embolcalls de paper d'alguns lligalls d'albarans (tot i que també n'hi ha en dates posteriors a aquest any 1732)²⁵.

²¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 9 d'abril de 1726.

²² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1732 a 1743, p. 119-120.

²³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 4 de març de 1733.

²⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Traslats de documents solts.

²⁵ Vegeu l'exemple de la retolació del llibre de Consells de 1579 a 1616 a l'apèndix fotogràfic, figura 5, primera imatge.

Després d'algunes actuacions menors, arribat l'any 1765 sembla que s'impulsa una nova reorganització de l'arxiu, com veurem més endavant: aquell any es fan reformes a la Casa de la Ciutat, que inclouen, entre altres, la construcció d'un arxiu²⁶. Suposem que va ser allí on l'any 1772 es van traslladar els documents de la institució, *“respeto de que en el puesto que oy está se maltratan las escrituras, ya del polvo y de los ratones”*, quan es va decidir *“mudar el archivo de los papeles en la obra nueva”*²⁷. Encara uns anys més tard, el 1780, es va fer recopilar i enquadernar un conjunt de *“diferens paper sueltos que vas encontrar per los calaixos de l'arxiu de la present Ciutat”*²⁸.

3.3 De la crisi de l'Antic Règim a la Guerra Civil

La Revolució Francesa marca simbòlicament el final de l'Antic Règim i l'arribada dels nous estats liberals. Aquest procés, però, va patir va-i-vens i va generar nombrosos conflictes a l'estat espanyol del segle XIX. La incursió francesa de 1794 a la Cerdanya va provocar el trasllat d'alguns documents de l'arxiu a causa de l'ocupació de la Casa de la Ciutat per les tropes i, especialment, davant la imminent entrada de l'exèrcit francès²⁹.

Ja entrat el segle XIX, i després de l'episodi de la Regència d'Urgell i la posterior entrada dels francesos cent mil fills de Sant Lluís, l'estat de l'arxiu començava a preocupar, però no pas pel què feia a la seva documentació antiga, sinó a la més recent. El 1828, un informe enviat a la Reial Audiència pel nou Ajuntament entrant, entre les queixes sobre la gestió de l'Ajuntament anterior, testimoniava *“el estado en que se ha hallado el archivo de papeles. Los registros de acuerdos de los años 1824 (falta el del año 25), 26, 27 y 28 son tan informales que todavía siguen en borrador en papel común, faltos de muchas de las resoluciones, cuya noticia es indispensable a los Aiuntamientos para no tropezar a cada paso sin que en alguno de ellos se hable palabra de las enérgicas medidas que es regular tomaría el Aiuntamiento próximo pasado para contrarestar en lo posible la escandalosa revolución de este último verano y asegurar por su parte la persona e intereses de su magestad y de todos los conciudadanos fieles y pacíficos, sin orden, con trasposición de fechas y con señales bien patentes de que los concejales respectivos solo registraban a medias, es decir, según el humor dominante en ellos. En el ramo de hipotecas faltan los manuales de los años 1810, 11, 12, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, que si bien ha dicho el secretario de los Aiuntamientos de estos últimos años, don Josef Feu, que sabía el paradero de casi todos*

²⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Arrendaments, “Diferents actes de l'il·lustre Ajuntament...”, fol. 165-166v.

²⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1770 a 1773, p. 519.

²⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Concessionones y otros asuntos para la Ciudad de Urgel*.

²⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Llibre de notes*, fol. 123, 139v.

(pero sin haberlos todavía presentado hasta ahora), se ha permitido no obstante su extracción del sagrado de su archivo correspondiente con exposición de su extravío, de su mutilación y de mil otros perjuicios de la maior transcendencia. El cartulario de 1825 falta, y los respectivos a los años 1823, 24, 26, 27 y 28 no son más exentos de informalidades que los registros de las resoluciones municipales, y en ellos se echan de ver muchísimas fechas transpuestas, muchas páginas en blanco en los intermedios, hojas y medias hojas sin coser y sueltas, y singularísimamente la falta de varias representaciones y otros instrumentos cuya presencia es indispensable para el manejo de los asuntos municipales. En una palabra, el trastorno y absoluto desorden en todos los ramos es tan completo que parece no haberse tratado más que de trastornarlo todo.”³⁰ Aquell mateix any 1828, el ple deixava constància del trasbals provocat “por razón de las muchas variaciones que hubo en el Ayuntamiento el año 1822, y en quanto a los años anteriores tampoco puede verificarlo por no hallarse las tales cuentas en su archivo ni saber sus concejales, por faltar los acuerdos de aquellos años”³¹.

Les reformes derivades de la implantació de l'estat liberal van ser, sens dubte, un dels canvis més importants en la història de la institució municipal, especialment pel que fa a les seves competències, per la qual cosa molts dels documents que conservava sí que, definitivament, van deixar de poder ser invocats com a precedents per justificar drets del municipi. Qui sap si aquest context té a veure amb l'adquisició de “dos armarios para colocar en el arxibo para conducir papeles del Ayuntamiento”, l'any 1838³², i amb l'inici de la redacció d'un índex d'acords municipals que inclou, fragmentàriament, alguns acords i anotacions entre 1818 i 1841³³. No podem obviar la influència dels fets bèl·lics sobre la gestió de l'arxiu: tenim constància que l'any 1840 es va redactar “un inventario formal (...) de todos los [papeles] del Ayuntamiento con motivo de cesar un bando y entrar otro, llamado el primero moderado y el segundo progresista”³⁴, que malauradament no conservem.

Durant els anys del segle XIX només hem trobat alguns inventaris de documents realitzats en compliment de disposicions superiors. És el cas, el 1858 de l’*“Inventario de los documentos correspondientes al ramo de hipotecas existentes en la Casa Ayuntamiento de esta ciudad”* o, el 1891, de l'inventari de la documentació que l'administració subalterna d'Hisenda de la Seu d'Urgell entregava a l'Ajuntament. En algun altre cas, l'inventari es fa circumstancialment,

³⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Registre de correspondència enviada, 19 de maig de 1828.

³¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1828 a 1839, p. 246. No obstant això, Josep Espar (1976, 6) considerava que va ser durant la guerra civil espanyola quan “se perdieron los [libros de actas] correspondientes al periodo de la Regencia de Urgel, aquellos precisamente que darían noticias interesantes del periodo en que la Ciudad fué Capital de la Nación”.

³² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Comptes de propis i arbitris de 1838.

³³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Índex d'acords municipals 1818-1841.

³⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Índex d'acords municipals 1818-1841, p. 30.

com el 1908, quan el titular de la depositaria fa entrega dels documents, en dimitir del càrrec per manca de salut³⁵.

Durant aquest període es comença a generalitzar la utilització de la documentació, especialment d'època medieval, com a font per a la recerca històrica. No obstant això, resulta sorprenent el poc interès que els primers historiadors que visitaven la ciutat van tenir per l'arxiu municipal, evidentment eclipsat per la riquesa dels fons eclesiàstics conservats als arxius diocesà i, especialment, capitular, que sí que figuren de forma destacada en diferents obres al llarg del segle XIX i principi del XX. Segurament qui fa més explícit aquest desinterès és el pare Villanueva que, malgrat transcriure i considerar d'interès dos pergamins de l'arxiu (el testament sacramental de Sant Ermengol i el privilegi d'exempció de l'eixorquia), que ell considera que son dues escriptures “*de las pocas que guarda el ayuntamiento*”, especifica que “*en el archivo del ayuntamiento de esta ciudad de Urgel hay un arcón de pergaminos inútiles y verdaderamente despreciables*” (Villanueva, 1821, 147; Villanueva, 1850, 56-57).

Desconeixem si la voluminosa, inèdita i no localitzada “*Historia de Urgel*” escrita en tres volums pel canonge Andreu Casanovas al voltant de 1860 hauria incorporat informació procedent de l'arxiu municipal, com sí que sabem que n'utilitzava de procedent del capitular. De totes maneres, la ressenya que en va fer Miret i Sans l'any 1901 analitza de forma molt crítica el contingut d'aquesta obra, de la qual acaba conclouent “que no fa avançar un pas a l'erudició històrica catalana” (Laporta, 1884; Miret, 1901). Al tombant de segle, l'any 1899, Albert Salsas parla de l'edifici de l'Ajuntament i de la seva portalada, i fins i tot transcriu la làpida que deixa constància de la seva construcció el 1473, però ni tan sols menciona l'existència de l'arxiu (Salsas, 1899, 198).

Aquesta omisió sistemàtica de l'arxiu municipal la trenquen puntualment alguns treballs, com l'extraordinari estudi inèdit de Francisco Javier de Moner que, al voltant de 1890, en un gran conjunt de notes temàtiques, sens dubte pensades com a materials preparatoris d'un treball unitari que suposem pensat per a publicar, va recollir una molt notable quantitat de dades procedents de l'arxiu municipal, tot combinant-la amb l'anàlisi més general dels contextos i també amb el record oral propi i dels seus conciutadans³⁶. Uns anys més tard, Miret i Sans (1900, 246-247, 251) cita puntualment alguns dels pergamins de l'arxiu municipal, que en aquell moment es trobaven, si més no, numerats.

Però, possiblement, qui primer deixa constància de l'arxiu com a tal és mossèn Agustí Coy Cotonat, en la seva utilíssima però poc valorada publicació de 1906, on, després de transcriure

³⁵ Vegeu-los a l'apèndix documental, números 3, 4 i 5. Hem obviat altres llistats inclosos a la documentació de l'Ajuntament pel fet de no tractar-se estrictament de documentació municipal, sinó, per exemple, de documents de l'administració de justícia.

³⁶ BNC, ms. 9372 i 9373.

novament la làpida de construcció de la Casa de la Ciutat, especifica que “*en su archivo conserva varios documentos de algún valor histórico. Merece citarse el Libro dels privilegis de 1470 de la ciutat d'Urgell, magnífico ejemplar gótico en pergamino, con rúbricas o títulos en letra roja, que viene á constituir un código completo de las leyes municipales de aquella época, merecedor de ser publicado por su interés lingüístico, histórico y legal. La encuadernación va adornada con escuditos de bronce, en los que hay grabadas las armas de la ciudad*” (Coy, 1906, 451). Aquesta primera descripció del *Llibre de les Usances* va ser copiada de forma pràcticament literal en diferents ocasions, anys després d'aquesta publicació (Corts, 1953, 221-222; Porredon, 1980).

Qui sembla que, certament, va fer un buidatge molt més sistemàtic de l'arxiu municipal, va ser Francesc Carreras Candi, que havia fet recerca a la ciutat juntament amb Miret i Sans (Carreras, 1924, 268). A partir de 1905 va publicar, en diferents fascicles, un exhaustiu estudi sobre les encunyacions de moneda local a la Seu d'Urgell i Puigcerdà, per al qual va revisar intensament els llibres de consells del Consolat (Carreras, 1905-1907). Més endavant, el 1924, va editar la transcripció que havia fet anys abans del text contingut al *Llibre de les Usances* del municipi (Carreras, 1924). Poc més tard, Valls i Taberner recordava “haver vist més d'un exemplar manuscrit en els arxius de la Seu” d'aquestes usances (Valls, 1927), una notícia que no ens permet aclarir amb concreció si les va veure a l'arxiu municipal o al capitular, on també se'n conserven diferents exemplars (Obiols, 2019, 169-170). Per acabar l'anàlisi d'aquest període apuntarem que, tot i que de forma puntual, mossèn Pere Pujol va utilitzar l'arxiu municipal per documentar els seus treballs històrics, basats especialment en els fons dels arxius del bisbat però complementats àmpliament amb altres fons documentals (Pujol, 1984, 386, 407, 410; Pujol, 2021).

Des del punt de vista intern de la institució, el desinterès que mostraven els investigadors respecte a la documentació municipal té el seu reflex en la consideració que li donava el propi Ajuntament: l'inventari elaborat pel secretari Amadeu Gallart l'any 1909, tot i detallar els principals volums (llibres de consells, llibres racionals, llibre de privilegis, *Llibre de les Usances*, missal, etc.) ventila amb un lacònic “*lleno de documentos y libros antiguos*” el contingut dels dos primers armaris de l'arxiu³⁷. Tanmateix, sembla que aquesta dinàmica anava canviant, qui sap si com a reacció a l'impuls historicista que deuria provocar la restauració de la catedral dirigida per Puig i Cadafalch (Puig, 1918). Així, en la visita del nunci Tedeschini el 1918, “se li mostraren les dependències municipals i s'interessà per alguns exemplars de l'Arxiu, com el Llibre de Privilegis, del s. XV” (Puig, 1991, 50); dos anys més tard l'Ajuntament feia gestions per incorporar a l'arxiu uns pergamins procedents de l'hospital, que

³⁷ Vegeu-ho a l'apèndix documental número 6.

el bisbe volia conservar a l'arxiu de la catedral³⁸, i el 1922 s'acordava adquirir carpetes “*para el archivo de documentos antiguos*”³⁹. Per altra banda, les guies turístiques de 1930 ja comencen a tenir en compte l'arxiu, en citar que “l'arxiu municipal, entre els documents de gran interès, serva el llibre dels Privilegis de la ciutat” (Anònim, 1930, 20-21, 31) i també en parlar del testament de Sant Ermengol “*extendido en pergamino, que se conserva original en el Archivo de Seo de Urgel*” (Serra, 1930, 32)⁴⁰.

Sembla que l'any 1935 aquesta tendència s'hauria pogut intensificar, quan l'Institut d'Estudis Catalans va proposar que mossèn Pere Pujol i Tubau podria ordenar i catalogar l'arxiu municipal (Picado, 1989, 218)⁴¹. A la carta enviada per Josep Puig i Cadafalch es concretava la conversa que aquest havia mantingut amb l'alcalde de la ciutat, “o sigui, que el Municipi prestarà la col·laboració de la part material (enquadernacions, materials, etc.)”, i demanava un acord de l'Ajuntament per “prendre aquesta decisió en ferm”⁴². Aquest acord es va prendre al ple del 8 de novembre: “La Corporació, assabentada i considerant-ho una obra de cabdal transcendència per al patrimoni històric i cultural i pel bon nom d'aquesta ciutat i de Catalunya, dins l'història de la qual aquella juga un paper tant important, a proposta de la presidència i per unanimitat acordà acceptar sense reserves l'oferiment que s'ha dignat fer el benemèrit Institut d'Estudis Catalans, comprometent-se, per tant, a satisfer totes les despeses de material que ocasioni l'ordenació i catalogació de l'arxiu d'aquest Ajuntament, com enquadernacions, materials i demés, i veure amb molt gust la designació de mossèn Pere Pujol per aquest comés”⁴³. La certificació de l'acord va ser tramesa el dia 12 d'aquell mes⁴⁴. Suposem que l'esclat de la Guerra Civil, però, deuria impedir que ni tan sols s'iniciés aquest treball.

Els desordres produïts després del cop d'estat militar del general Franco a mans dels milicians anarquistes van provocar l'assassinat d'una més que notable quantitat de persones, així com la destrucció de bona part del patrimoni artístic religiós de la ciutat. No obstant això, sembla que el patrimoni documental es va poder salvar amb prou integritat, excepte en el cas de la documentació notarial, destruïda en bona part i malmesa en molts casos. Després d'un salvament d'urgència de l'arxiu capitular (Canturri, 1987, 166-167), la documentació dels

³⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1919 a 1920, fol. 90, 94.

³⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1922 a 1923, fol. 18. Agraeixo aquestes mencions a Daniel Fité Erill.

⁴⁰ Indubtablement es refereix a l'arxiu municipal, ja que en la mateixa pàgina se citen, diferenciadament, “los documentos del Archivo Catedral de Seo de Urgel”.

⁴¹ Mossèn Pere Pujol va néixer a Ribes de Freser el 26 d'abril de 1887 i va morir el 22 de febrer de 1962. ADU, llibre III de personal, fol. 104. Vegeu-ne una biografia més àmplia a Pujol (1984, VIII-XV).

⁴² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Correspondència rebuda, 30 d'octubre de 1935.

⁴³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1935, fol. 59v.

⁴⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Registre de correspondència enviada, 12 de novembre de 1935 (assentament 4.436).

arxius diocesà i municipal va restar a la ciutat, i al final de l'estiu de 1937 el Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya va iniciar les gestions per examinar l'estat de la documentació. El secretari de l'Ajuntament va informar Enric Cubas, enviat de la Generalitat, "que creia que no quedava ací documentació d'alt interès, perquè el que en tenia ja va ésser oportunament dut a Barcelona" malgrat que, com hem comentat, restava a la ciutat l'arxiu municipal, el diocesà i el que s'havia salvat del notarial. L'estiu següent es va plantejar el trasllat de tota la documentació que quedava a la Seu i, després de vèncer les reticències de l'Ajuntament per a retirar l'arxiu municipal, es va empaquetar tota la documentació en lligalls, se'n va fer un inventari força detallat i es va dur al Mas Noguer de Viladrau, des d'on posteriorment va ser traslladada al monestir de Pedralbes.⁴⁵

3.4 Franquisme i democràcia: la memòria de la institució

El mes d'abril de 1939, els 24 metres de documentació que provenia de l'arxiu municipal encara es trobaven dipositats a Pedralbes, a la Sala Capitular⁴⁶. El 7 de juliol l'Ajuntament va acordar nomenar mossèn Pere Pujol com encarregat de "retirar el archivo histórico de esta ciudad del sitio en que se halle, y pueda trasladarlo a esta"⁴⁷, i el gener de l'any següent ja es pagava "a reverendo don José Llovera, por el traslado del archivo de la ciudad desde Pedralbes a esta, 175 pesetas"⁴⁸. No sabem com es va traslladar ni com va ser emmagatzemada aquesta documentació un cop retornada a la ciutat.

El 1945 l'adequació de l'arxiu va rebre un nou impuls, sembla que degut a la publicació de la circular de la *Dirección General de Administración Local*, de 10 de febrer, que instava el compliment de l'article cinquè del reglament del cos de secretaris, interventors i empleats municipals de 1924 "*para la clasificación y catalogación de documentos*", amb l'elaboració d'un inventari i unes addendes anuals⁴⁹. Aquell mateix febrer s'acordava demanar un pressupost "*para habilitar el local correspondiente para conservar debidamente el archivo municipal*" i, al mateix temps, es proposava la persona encarregada de dur a terme aquesta tasca, amb algunes consideracions que creiem interessant tenir en compte: "*el señor alcalde*

⁴⁵ ANC, Generalitat de Catalunya (Segona República), secció d'Arxius, actuacions arxivístiques per localitats, expedient de la Seu d'Urgell. Vegeu alguns llistats de la documentació procedent de Viladrau i traslladada el 1939 a Pedralbes a AHCB, arxiu de gestió, sign. 279,8. Vegeu l'inventari a l'apèndix documental número 7.

⁴⁶ ANC, Generalitat de Catalunya (Segona República), secció d'Arxius, devolució dels arxius protegits (metratge dels arxius dipositats, i plànol de la seva ubicació a la Sala Capitular).

⁴⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1936 a 1940, fol. 78.

⁴⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1940 a 1944, p. 58. Mossèn Josep Llovera i Bellera va néixer el 26 de febrer de 1894 a la Pobla de Segur i va morir el 24 de desembre de 1958 a la Seu d'Urgell. ADU, llibre III de personal, fol. 164.

⁴⁹ Vegeu-ho al *Boletín Oficial del Estado*, núm. 42 (11-02-1945), p. 1.227.

*manifestó a los reunidos que, en vista de dicha disposición, se habían realizado las gestiones oportunas para encontrar a la persona competente para el cumplimiento de tal misión, que en este Ayuntamiento es mucho más laboriosa y difícil, singularmente debido a la extraordinaria importancia de los documentos y libros del archivo, consecuencia de la que tuvo nuestra ciudad, y el hecho de haber sido trasladado durante el período revolucionario, por lo que falta saber incluso si está completo, y que podía adelantar al consistorio que don Jaime Llinàs Arnalot, canónigo de la Santa Iglesia Catedral de Urgel, se había prestado gustoso para realizar aquella misión, y el Ayuntamiento, por unanimidad, acuerda designar a don Jaime Llinàs Arnalot, canónigo de esta Santa Iglesia Catedral, para que organice el Archivo Histórico de la Ciudad y el moderno*⁵⁰. Tenim poca constància de la tasca que va realitzar el canonge Llinàs a l'arxiu, que el 1989 es qualificava com "una gran feina" (Picado, 1989, 219)⁵¹. En tot cas, sí que s'han identificat uns pocs fulls en blanc, amb anotacions fetes amb lletra indiscutiblement seva, arrencats o tallats del copiadore de privilegis del segle XVII i aprofitats per a fer camises i lligalls per ordenar diversa documentació de l'arxiu⁵², i també algunes anotacions escrites en llapis al vers d'alguns pergamins semblen fetes amb lletra seva. El desembre de 1947, suposem que en finalitzar la seva tasca, es va acordar gratificar Jaume Llinàs amb 500 pessetes "*por sus trabajos de ordenación del archivo municipal*"⁵³.

A partir d'aquest moment sobresurt d'una forma destacada la figura de Josep Espar i Tressens, secretari de l'Ajuntament entre 1939 i 1973 (Espar, 1976, 150), escriptor, poeta i, possiblement, la persona que més va treballar fins aquell moment per comprendre i revalorar la història, especialment medieval, del Consolat⁵⁴. Més enllà de les seves tasques estrictament

⁵⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1944 a 1946, p. 33-34, 37-38.

⁵¹ Mossèn Jaume Llinàs Arnalot va néixer el 14 de setembre de 1890 a la Seu d'Urgell i va morir el 23 de gener de 1972 a Barcelona. ADU, llibre III de personal, fol. 141.

⁵² Un cop identificats com a fulls procedents de l'antic copiadore de privilegis, s'han instal·lat juntament amb la resta d'aquest volum, molt malmès i sense enquadernació conservada. Agraïm les facilitats de Pilar Martell per a poder contrastar i identificar la lletra de mossèn Jaume Llinàs.

⁵³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1946 a 1948, fol. 53.

⁵⁴ Josep Espar i Tressens va néixer el 17 de juliol de 1901 a Organyà i va morir el 8 de novembre de 1982 a la Seu d'Urgell. Ajuntament d'Organyà, registre civil, partides reconstruïdes després de la guerra civil. El juny de 1929 va guanyar les oposicions al cos de secretaris d'ajuntament de segona categoria (*Gaceta de Madrid*, 22 de juny de 1929, p. 1.720) i sabem que va ser secretari de l'Ajuntament d'Organyà, com a mínim, des de l'inici de 1933. ACAU, Ajuntament d'Organyà, llista cobratòria de la contribució urbana, 26 de gener de 1933. Agraïxo aquesta notícia a Daniel Fité Erill. Durant la guerra civil va ser secretari de l'Ajuntament de Mutriku, al País Basc, on va prendre possessió del càrrec el dia 17 de setembre de 1937. El 19 de febrer de 1939, al ple de l'Ajuntament d'aquesta localitat, Josep Espar "*manifestó que había recibido ya el salvoconducto necesario para trasladarse a su pueblo, por lo que daba las gracias a la Corporación por las pruebas de atención y simpatía que había recibido constantemente de todos sus miembros, ofreciéndose en su nuevo destino para todo lo que pueda serles útil*". El ple "*por unanimidad acordó hacer constar en acta un voto de gracias a favor de D. José Espar Tressens, tanto por su actuación profesional como por su actuación patriótica durante el tiempo de su permanencia en esta villa*". Arxiu històric municipal de Mutriku, *Libro de Actas Capitulares 1935-1940* (sign. 38), fol. 82, 117-117v. El 8 de març següent, el comandant militar de la Seu d'Urgell "*ha ordenado que el secretario de la villa de Orgañà, D. José Espar Tresens, procedente de la zona nacional, se incorporase en esta secretaría provisionalmente para poner en marcha la gestión técnica*

administratives, podem considerar com a punt de partida simbòlic de la seva “carrera d'investigador” la recuperació del *Llibre de les Usances*, un volum que, en retornar l'arxiu a la Seu un cop acabada la guerra civil, havia restat a Barcelona. L'any 1947 Josep Espar va recollir el llibre a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, al mateix moment que el ple de l'Ajuntament acordava que aquest “*no podrá salir de esta Casa Consistorial sin el correspondiente acuerdo del Ayuntamiento en caso alguno y por ningún concepto*”⁵⁵.

A partir d'aquells anys, el secretari Espar va tenir un paper rellevant en la difusió de la història medieval de la ciutat, especialment del seu sistema jurídicoadministratiu, i amb un especial èmfasi en el *Llibre de les Usances*. Moltes de les actuacions institucionals de l'Ajuntament d'aquests anys es deuen indubtablement a la sensibilitat de Josep Espar: sense cap voluntat d'exhaustivitat apuntarem, a títol d'exemple, que el 1950 es va acordar adquirir unes medalles pels regidors “*con una inscripción que recuerde la gloriosa institución de los antiguos primeros magistrados municipales de esta Ciudad, diciendo: Consules Sedis Urgelensis*”⁵⁶; el 1959 es va decidir posar un banc a la catedral amb l'escut de la ciutat, destinat a l'assistència corporativa de l'Ajuntament als oficis religiosos, “*y en recuerdo de la gloriosa institución del consulado, se denominará Banco Consular*” (Obiols i Xam-mar, 2021); el 1968, en comprar un llibre d'honor per a les signatures de visites destacades, es va acordar batejar-lo amb el nom històric de “Llibre Vermell”⁵⁷; i, encara, el 1973, Josep Espar va oferir al saló d'actes de l'Ajuntament una conferència sobre els orígens de la institució municipal, en commemoració del cinquè centenari de la construcció de la Casa de la Ciutat⁵⁸.

També, a nivell de difusió, cal tenir en compte la publicació de fragments textuais i treballs en mitjans de difusió, com els programes de festa major (és el cas de la transcripció d'un fragment del *Llibre de les Usances* en què es descriu el segell i senyera del municipi⁵⁹ o d'un article amb la descripció del mateix volum amb una reproducció de la primera pàgina del text⁶⁰). El gener de 1972, el secretari Espar va ser contractat per l'Ajuntament per “*la conveniencia de que se ordene el archivo general de este Ayuntamiento, de manera especial el histórico, y que*

administrativa”. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1936 a 1940, fol. 66-66v. El 1942 se li va adjudicar la plaça en propietat. *Boletín Oficial del Estado*, 25 de novembre de 1942, p. 9.576. L'any 1971 es va jubilar i va ser homenatjat pels 32 anys de dedicació a la secretaria de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell, tot i que va continuar exercint el càrrec fins a l'arribada del seu substitut, el març de 1973. *La Vanguardia*, 13 d'octubre de 1971, p. 34; 25 de novembre de 1972, p. 39; ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1972 a 1974, fol. 108.

⁵⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1946 a 1948, fol. 11, 12. Sobre la recuperació del *Llibre de les Usances*, vegeu l'apartat 5.4.4.

⁵⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1950 a 1952, fol. 2. Tot i això, el 1962 encara s'acordava novament fer les medalles, que sembla que no s'havien elaborat fins aquell moment. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1960 a 1963, fol. 132.

⁵⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1966 a 1969, fol. 224.

⁵⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1972 a 1974, fol. 184-184v.

⁵⁹ Programa de festa major de l'any 1953, coberta.

⁶⁰ Programa de festa major de l'any 1962.

de este se reseñe el contenido de sus libros importantes para promover el interés de los estudiosos por nuestro pasado”⁶¹. No obstant això, la tasca de Josep Espar no va consistir en organitzar l'arxiu, sinó, tal com s'especificava l'any següent, en prorrogar el contracte, en “obtener los datos necesarios para después escribir un libro titulado «Contribución a la historia de la Seu d'Urgell. El Consolat»”, del qual s'incloïa un índex detallat⁶². Ja el 1972 apareixia com “en preparació” un llibre amb aquest mateix títol (Espar, 1972, 173), tot i que encara el 1976 el mateix Espar escrivia que “el estudio del Llibre de Privilegis lo hacemos en el aspecto jurídico y administrativo en una monografía correspondiente al Llibre del Consolat de la Ciutat d'Urgell, ya terminado, y pendiente de revisión” (Espar, 1976, 18). En tot cas, deduïm, pel seu contingut, que aquesta obra és la que es va acabar publicant l'any 1978 amb el títol “Cosas de la Seu”, una miscel·lània de temes diversos amb un pes notable dels textos sobre el passat medieval del Consolat (Espar, 1978).

A nivell estrictament arxivístic trobem poques actuacions després de l'ordenació duta a terme pel canonge Llinàs. Tampoc sabem com van afectar a la documentació les diverses obres que es van dur a terme durant la dècada de 1950 a la Casa de la Ciutat, quan l'edifici va adoptar, a grans trets, l'estètica actual, amb pretensions medievalitzants i d'ennobliment de la seu del poder municipal, amb la torre construïda damunt de la porta principal com a tret més característic (Obiols i Rodríguez, 2020, 312, 319). En tot cas, entre 1959 i 1960 Fermín de Urmeneta⁶³ va elaborar un catàleg amb registres dels pergamins de l'arxiu municipal⁶⁴. En aquell context, el 1960 es va acordar fer “una estantería en el terrado de estas Casas Consistoriales a fin de guardar debidamente periódicos oficiales viejos y documentación del archivo”⁶⁵. Tot i l'augment de les mencions sobre l'arxiu i el seu potencial, com la referència de la guia de la ciutat editada el 1964 on s'indica que “el archivo municipal es notable por su

⁶¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1969 a 1972, fol. 196-196v.

⁶² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1972 a 1974, p. 180-182.

⁶³ Fermín de Urmeneta Cervera va ser catedràtic de filosofia a l'institut de la Seu d'Urgell els cursos 1960-1964 (Nistal, 2009, 156). Havia superat unes oposicions al cos de catedràtics d'instituts el 26 de gener de 1960. *Fermín de Urmeneta Cervera*. Consultat el 12 de juny de 2021. <https://filosofia.org/ave/001/a096.htm>

⁶⁴ Tenim alguns dubtes respecte a aquest catàleg. Disposem d'un llistat de 188 registres, amb alguns errors, sense signar, que deduïm que deu ser el que va elaborar Fermín de Urmeneta (Espar, 1976, 91-105). Tot i que aquest catàleg està datat l'agost de 1959, no és fins l'octubre de l'any següent que l'Ajuntament acordava destinar 4.000 pessetes a la seva proposta de classificació dels pergamins, “que se considera muy conveniente para saber el valor de aquellos pergaminos y su contenido, de indudable importancia para la historia de la ciudad”. El maig de 1961 es va acordar pagar-li 2.000 pessetes “como completo pago de la ordenación y clasificación con nota del archivo histórico de la Ciudad, en la sección de pergaminos”, mentre que el novembre d'aquell mateix any, davant la manca de disponibilitat pressupostària, s'acordava declinar l'oferiment de Fermín de Urmeneta “para completar los trabajos que en el curso anterior le fueron confiados, consistente en traducir o extraer algunos de los documentos del archivo viejo de la Casa Consistorial”. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de la Comissió Municipal Permanent de 1957 a 1960, fol. 278v; Llibre d'actes de la comissió municipal permanent de 1961 a 1963, fol. 26, 78v.

⁶⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1960 a 1963, fol. 8.

riqueza" (Serdà, 1964, 40) o la presència del primer Llibre de Consells del Consolat a l'exposició "*Evolución histórica del municipio español*" celebrada a Barcelona el 1967 (Apéndice, 1969, 20), aquesta major presència del conjunt documental tampoc es va traduir en un augment significatiu de l'ús de la documentació per a l'elaboració de treballs historiogràfics.

En tot cas, cal esperar a la Transició democràtica per a la definitiva institucionalització de l'arxiu des d'un punt de vista modern. A partir de l'any 1980 s'iniciaren les gestions per instal·lar armaris compactes a la torre de l'Ajuntament⁶⁶ i per contractar com a arxiver mossèn Ramon Porredon, durant un any⁶⁷. Mossèn Porredon va escriure una breu però interessant ressenya aquell mateix any, on ens informa de l'estat de l'arxiu, format en aquell moment per uns 150 metres lineals de documentació espargida per diferents sales en prestatgeries i armaris encastats a la paret. Ell mateix es lamentava que "els investigadors sovint veuen frustrat el seu propòsit, en no poder disposar d'un inventari ni de les fitxes corresponents" (Porredon, 1980), una mancança que va solucionar inicialment amb una elaboració de més 400 fitxes descriptives de volums i lligalls diversos, en el que és el primer inventari sistemàtic conservat de l'arxiu⁶⁸.

La manca de recursos econòmics va provocar l'aturada, durant uns anys, de les obres d'adequació de les dependències destinades a l'arxiu, així com la contractació d'una persona dedicada a la seva gestió. Finalment, l'any 1986 l'arxiu municipal ja disposava d'armaris compactes⁶⁹ i la llavors arxivera, Marisa Picado⁷⁰, indicava també que "el nostre arxiu va començar a rutllar el setembre de 1986", mentre comentava el trasbals que havia suposat per a la documentació el seu trasllat mentre es feien les obres de l'arxiu (Picado, 1987, 91). Ella mateixa va publicar una primera guia de l'arxiu (Picado, 1989) i també va elaborar-ne el primer inventari sistemàtic informatitzat, amb algunes mancances i errors però encara vigent avui dia.

L'any 1989 Albert Villaró Boix va ser contractat com arxiver municipal, ofici que va exercir durant vint anys. En aquest període l'arxiu municipal potencia de forma clara la recerca i la difusió històrica, així com la recopilació i difusió de material fotogràfic procedent de fons particulars i la concentració a les dependències de l'arxiu de documentació dispersa i altres

⁶⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Correspondència amb departaments de la Generalitat.

⁶⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1978 a 1980, fol. 165v-166v. Tot i això, Marisa Picado indica que mossèn Ramon Porredon va treballar a l'arxiu "al llarg de tres anys (1979-1981)" (Picado, 1989, 220). Mossèn Ramon Porredon Escolies va néixer a Ollana el 27 d'agost de 1927 i va morir a Lleida el 30 de març de 2016. ADU, llibre III de personal, fol. 362.

⁶⁸ En la resposta a una enquesta del Servei d'Arxius, l'any 1981, s'indicava que es disposava d'un total de 422 fitxes. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Correspondència amb departaments de la Generalitat, 2 de juliol de 1981.

⁶⁹ *L'Ajuntament informatiu*, núm. 12 (maig de 1986). Aquell setembre l'alcalde demanava capses, carpetes, etiquetes i fitxes al Servei d'Arxius de la Generalitat. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Carpeta d'aprovació del conveni de creació de l'Arxiu Històric Comarcal.

⁷⁰ Marisa Picado va morir la tardor de l'any 2019. *El Periódico de Catalunya*, 4 d'octubre de 2019.

elements patrimonials de l'Ajuntament⁷¹. A nivell de recerca destaca la coordinació de l'anuari "Salit" l'any 1991 (*Salit*, 1991) i del llibre "La catedral de la Seu d'Urgell" l'any 2000 (DD. AA., 2000); l'elaboració i publicació dels llibres de recerca històrica "La Ciutat i el Riu" el 1992 (Villaró i Gispert, 1992) i "Hèrcules i la Ciutat" el 1995 (Villaró, 1995); també els catàlegs de les exposicions "Els Hermanos" el 2004 (Villaró, 2004) i "Divendres professor" el 2007 (Villaró, 2007), tot i que aquesta darrera exposició s'havia celebrat tres anys abans. Pel que fa als fons fotogràfics, cal destacar la digitalització, exposició i publicació de fotografies del fotògraf Guillem de Plandolit, el 2007 (DD. AA., 2007). Durant aquest període, des de l'arxiu municipal també es van tirar endavant excavacions arqueològiques en diferents punts de la ciutat, entre els que destaquen, entre altres, l'antiga església de Santa Eulàlia (Ruf i Villaró, 1992-1993) i els entorns de la catedral de Santa Maria (Villaró, 1998). També, entre els anys 2005 i 2010, Albert Villaró va escriure una secció de caire humorístic titulada "Memòries d'un arxivador de secà" sobre el dia a dia a l'arxiu al butlletí "Arxius" de la Subdirecció General d'Arxius⁷².

El desembre de l'any 2009 Albert Villaró va deixar el seu lloc de treball. Durant uns pocs mesos el lloc va restar vacant i el servei d'arxiu va ser assumit pel personal del nou arxiu comarcal, encara en obres, que no seria inaugurat fins el juny de l'any següent.

3.5 La creació de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell

Tot i que supera l'abast d'aquest estudi, creiem interessant aportar una breu pinzellada sobre el prolongat procés de creació de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell, ja que aquesta és la institució en la qual ha quedat integrada la documentació municipal de la Seu d'Urgell des de l'any 2010.

La història de la creació de l'Arxiu Comarcal ens fa recular fins a una data tan endarrerida com l'any 1981, quan l'alcalde de la Seu enviava al cap del Servei d'Arxius de la Generalitat una proposta d'acondiciament d'un espai per a arxiu municipal i comarcal⁷³. El 1984 es tornava a discutir sobre l'assumpte, i l'Ajuntament es debatia entre instal·lar-lo a "l'antiga església existent als baixos de l'edifici de la Casa Consistorial, avui dedicada a magatzem municipal, o bé dedicant un espai destinat a aquesta finalitat dins del projecte de restauració del convent de Sant Agustí, en el marc de la seva remodelació per a destinar l'edifici a un centre de serveis

⁷¹ En aquest període es localitza i integra a l'arxiu la destacadíssima documentació de Llorenç Tomàs i Costa, que es trobava a la tribuna de l'antiga església de Sant Francesc juntament amb el flabiol i tamborí utilitzats per fer ballar els gegants i els més diversos objectes, sense cap tipus de control. Observacions facilitades en conversa telefònica amb Albert Villaró Boix el 6 de maig de 2021.

⁷² *Arxius. Butlletí de la Subdirecció General d'Arxius*, números 42 (primavera 2005) a 58 (primavera 2010)

⁷³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Correspondència amb departaments de la Generalitat.

culturals⁷⁴. En aquest context, el 22 de febrer de 1984 se signava el conveni entre el Departament de Cultura de la Generalitat i l'Ajuntament de la Seu d'Urgell per a la creació de l'Arxiu Històric Comarcal⁷⁵, i l'any següent es va elaborar el projecte per ubicar-lo a l'església de Sant Francesc, a la planta baixa de la Casa de la Ciutat⁷⁶. Com hem vist, durant aquests anys es van materialitzar les obres de l'arxiu municipal, i suposem que per aquest motiu les gestions per a la creació de l'arxiu comarcal van quedar aturades.

L'any 1990 el Consell Comarcal de l'Alt Urgell acordava assumir les competències en matèria de cultura que li havien estat delegades pel Decret 208/1989, d'1 d'agost, de la Generalitat de Catalunya. El Departament de Cultura havia tramés una proposta de conveni, que el Consell Comarcal va acordar aprovar amb esmenes, dirigit a la creació de l'arxiu comarcal⁷⁷. Davant d'aquesta situació, el setembre de l'any següent l'Ajuntament de la Seu d'Urgell formalitzava amb el Departament de Cultura l'anul·lació del conveni signat el 22 de febrer de 1984 amb aquest mateix objectiu⁷⁸.

Després d'una dècada de silenci, l'any 2000 es va desbloquejar el projecte⁷⁹. El juliol d'aquell any s'havia celebrat una reunió entre les tres institucions que haurien d'impulsar la seva construcció: el Departament de Cultura, el Consell Comarcal de l'Alt Urgell i l'Ajuntament de la Seu d'Urgell. No obstant això, els desacords i diferències de criteri entre el Consell Comarcal i l'Ajuntament van generar nombroses tensions i van alentir novament la tramitació de l'assumpte⁸⁰. Després de valorar altres opcions⁸¹, l'Ajuntament va escollir l'any 2004 un solar al carrer de Sant Ermengol, i el maig de l'any 2006 es va presentar el projecte constructiu de l'edifici⁸².

El 30 de novembre de l'any 2009 es va signar el conveni per a la gestió de l'Arxiu Comarcal, en el qual s'especificava que faria les funcions d'arxiu comarcal i municipal, en rebre la documentació en fase semiactiva i inactiva de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell⁸³. Finalment, el

⁷⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de la Comissió Municipal Permanent de 1984, fol. 12.

⁷⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Correspondència amb departaments de la Generalitat. Per una omissió, l'acord no va ser publicat al DOGC fins l'any 1990. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1.329 (10-08-1990).

⁷⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Obres Majors, 1985, Arxiu Històric Comarcal de la Seu d'Urgell.

⁷⁷ ACAU, Consell Comarcal de l'Alt Urgell, Llibre d'actes del Ple de 1990, fol. 74-75, 106-107.

⁷⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Convenis, any 1991.

⁷⁹ *Portal*, núm. 692 (9 de setembre del 2000).

⁸⁰ ACAU, Consell Comarcal de l'Alt Urgell, Llibre d'actes del Ple de 2003, fol. 7-9.

⁸¹ *Portal*, núm. 811 (1 de març de 2003), p. 3 (terreny entre l'avinguda del Salòria, el carrer de l'Orri i el carrer de Josep Zulueta). *Portal*, núm. 923 (28 de maig de 2005), p. 4 (proposta inicial en un edifici municipal de la plaça del Pati Palau).

⁸² *Portal*, núm. 973 (27 de maig de 2006), portada i p. 3.

⁸³ Conveni de col·laboració entre el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, el Consell Comarcal de l'Alt Urgell i l'Ajuntament de la Seu d'Urgell per a la gestió de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell.

divendres 11 de juny de l'any 2010 s'inaugurava el nou Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell⁸⁴, i durant els mesos següents es va traslladar la major part de la documentació municipal a les noves instal·lacions. Des d'aquell moment, segons el conveni citat, la documentació es gestiona d'acord amb els criteris del nou centre, i l'arxiver municipal treballa sota la direcció funcional del director de l'arxiu comarcal.

⁸⁴ *Portal*, núm. 1.168 (12 de juny de 2010), p. 5.

4 Descriure, ordenar, indexar... la gestió de l'arxiu

4.1 La ubicació de l'arxiu

4.1.1 La primitiva Casa de la Ciutat

Més enllà de trasllats circumstancials, com el que es va produir durant la Guerra Civil, l'arxiu s'ha ubicat sempre a les dependències municipals. Malgrat algunes afirmacions que indiquen que al segle XV es traslladaven “els llibres de l'arxiu per totes les cases de la Seu” per la inexistència d'un edifici municipal fins l'any 1473 (Villaró, 1995, 106), indubtablement el Consolat disposava d'una casa pròpia des de molt abans. Tot i que no hem pogut documentar des de quin moment, ja l'any 1431 algunes reunions del consell se celebraven “en la Casa de la dita Ciutat”, la “Casa del Consolat” o “la Casa del Consell”⁸⁵. Deduïm que aquesta primitiva casa del Consolat es trobaria al Pati del Palau, al seu angle sud-est, en l'edifici que, com a mínim des de l'any 1673, és anomenat “casa vella de la Ciutat”⁸⁶. Ens confirma aquesta hipòtesi el permís sol·licitat a l'Intendent l'any 1764 per a vendre “una casa sita en la plaza del palacio del señor obispo, la qual, haviéndose comprado en sus principios para que se celebrassen en ella los Ayuntamientos, sirvió después por quartel de las tropas de su magestad”⁸⁷. La ubicació en aquest punt de la primitiva seu del Consolat, desconeguda fins avui, tindria molt sentit per la naturalesa d'aquesta plaça, d'un caràcter institucional indubtable, presidida pel palau episcopal al seu costat est, les cases dels ardiaconats d'Andorra i de Berga al seu costat nord i les d'altres canonges de la catedral al costat oest (Obiols, 2018a, 94).

4.1.2 La nova Casa de la Ciutat, de 1473

En tot cas, l'any 1453 trobem per primera vegada una nova denominació, la “casa de prehicadors que és dita Casa del Conseyll”⁸⁸. Creiem que hem de relacionar aquesta informació amb l'acord, dos anys anterior, en el qual se cita l'obra començada de l'hospital, un edifici que es construïa vora l'església dels predicadors, a tocar del portal de Cerdanya⁸⁹. La fórmula “Casa de la Ciutat, a preycadors” l'anirem trobant de forma sovintejada a partir de

⁸⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, p. 4, 9, fol. 31v. Durant aquells anys es documenta la celebració de reunions en ubicacions molt diverses, no només a la Casa de la Ciutat, però mai hem trobat enlloc les reunions “passejant vora el riu” (Villaró, 1995, 106), que suposem més un recurs literari que no pas una informació documentada.

⁸⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre racional de 1661 a 1698, fol. 130v. Vegeu la localització concreta d'aquest edifici amb les seves afrontacions a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Cadastre de 1716, assentaments 845 i 983. L'edifici va ser utilitzat en època moderna com a aquarterament de soldats. Posteriorment reconvertit en hospici, s'hi van instal·lar les escoles graduades i, darrerament, la seu del jutjat de primera instància (Xam-mar, 2021). Actualment resta desocupat. Vegeu-lo a l'apèndix fotogràfic, figura 1.

⁸⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Registre de correspondència enviada, juliol de 1764.

⁸⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 169.

⁸⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 159v.

l'any 1457, quan explícitament se cita la voluntat “de fer una Casa de Conseil, fahedora sobre l'aspitall”⁹⁰. Després d'alguns problemes econòmics, sembla que la construcció de l'hospital va rebre un impuls definitiu, i l'obra es va contractar l'any 1460 (Marquès, 1980)⁹¹.

No va ser fins a 1473, però, quan, “com gran temps ha que la Ciutat hagués principiati de obrar casa hon se pogués tenir lo consell e encara l'arxiu e artelleria, les quals coses estan molt vergonyosament” es va acordar “que la casa que és estada principiada en temps passat sobre l'espital, que sie acabada”⁹². En va quedar constància en la làpida que encara avui es conserva a la façana de l'edifici: “Casa de la Ciutat d'Urgell feta l'any MCCCCLXXIII. Eren cònsols Jachme Vallmanya, Nicolau Guilla, Pere Soler, Sabastià Prat”⁹³. El 1476, per primera vegada, se cita la celebració del consell “en la casa nova de la Ciutat”⁹⁴.

4.1.3 La ubicació de l'arxiu

No coneixem pràcticament l'estructura d'aquest nou edifici, més enllà de la seva ubicació damunt dels arcs diafragmàtics que componien l'hospital, a la planta baixa. Per tant, tampoc podem conèixer la ubicació de l'arxiu en aquell moment. Sabem que l'any 1673 es conservava un armari amb calaixos per posar les escriptures “en Casa la Ciutat vella”⁹⁵, tot i que pocs anys després diferents disposicions ordenen que la documentació no pugui sortir de la Casa de la Ciutat⁹⁶. En tot cas, a la Casa de la Ciutat hi havia alguna habitació que rebia el nom d'arxiu, en la qual l'any 1692 hi havien diversos objectes i mobles, a més de la caixa que contenia la documentació⁹⁷.

Durant el segle XVIII la casa va ser remodelada en diferents moments: l'any 1701 es va fer – o refer – el saló i la galeria i cap a 1730 es va construir l'església de Sant Francesc i una nova sala al seu damunt (Xam-mar i Company, 2006-2007, 641). Més endavant, el 1765, es capitulava la construcció “de un quarto, cuina, arxiu y caixa de tres claus” per a custodiar els cabals de l'Ajuntament⁹⁸. Potser hem de relacionar aquesta obra amb l'acord de 1772 en el

⁹⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 192v, 200.

⁹¹ Sobre l'hospital, en general, vegeu Villaró (1994).

⁹² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 349v.

⁹³ Vegeu-la a l'apèndix fotogràfic, figura 2.

⁹⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 368.

⁹⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 147-147v.

⁹⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 253v, 327v-329.

⁹⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Inventaris de patrimoni municipal, inventari del que s'ha entregat als cònsols de 1692.

⁹⁸ L'obra va ser adjudicada als mestres de cases Ermengol Delleres, Mariano Call i Francisco Porta i al fuster Francisco Llovet, pel preu de 116 lliures barceloneses. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Arrendaments, “Diferents actes de l'il·lustre Ajuntament...”, fol. 165-166v. Vegeu l'acord a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1762 a 1766, p. 511-512, el permís a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Correspondència, cartes de l'Intendent, 29 de maig de 1765 i el pagament de les obres a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre del clavari de 1746 a 1768, fol. 200v (“la reja del quarto de la arca de tres llaves” i “la obra del quarto de la arca de tres llaves de Casa de la Ciudad”) i

qual s'acorda “*mudar el archivo de los papeles en la obra nueva*”, una obra de la qual tampoc coneixem la ubicació⁹⁹, però que sembla que podem deduir, per diferents motius. L'any 1794 se'ns informa d'on es trobava aquest espai, en citar “*la pieza del archivo de los papeles y la inmediata, que es el salón donde se celebran los acuerdos*”¹⁰⁰. Per altra banda, 90 anys més tard s'escrivia que “*entrando en las salas y archivo de las Casas Consistoriales*” es veien alguns quadres de temàtica àulica i reial (Martínez, 1884, 13), uns quadres que es trobarien ubicats al saló principal de l'edifici (actual sala de plens o sala d'actes). Aquesta ubicació és coincident amb la que trobem dibuixada al primer plànol conegut de la casa, fet l'any 1888, on trobem el despatx d'alcaldia a l'angle sudoest de l'edifici. A la paret de ponent del despatx hi apareix un armari, ocupant tota l'amplada de l'estança, identificat com “*archivo municipal*”¹⁰¹. Aquest espai és contigu a la “*sala de sesiones*” (actual sala de juntes), motiu pel qual creiem que es tracta de la ubicació a la qual es va traslladar l'arxiu l'any 1772. El inventari de 1909 i 1911, per la seva banda, citen els armaris que contenien documentació a les sales de secretaria i d'alcaldia¹⁰², que es devien trobar al mateix lloc que les trobem dibuixades al plànol de 1888.

4.1.4 Els trasllats del segle XX

Després del trasllat i retorn de la documentació durant la Guerra Civil, aquesta deuria ser reinstal·lada aproximadament als mateixos llocs. L'any 1945 s'especificava que “*el próximo año de mil novecientos cuarenta y seis se tiene intención de instalar de una manera digna y definitiva todos los documentos y libros que constituyen el archivo histórico de esta ciudad en una de las dependencias de estas Casas Consistoriales, previamente prepara[da] para tal fin*”¹⁰³, i el 1963 se citava “*la oficina en que había la intervención y actualmente el archivo viejo de la Ciudad y la documentación del pasado racionamiento*”¹⁰⁴.

Tot i això, quan a partir de 1980 es va iniciar una readequació de l'arxiu, una ressenya sobre l'estat de l'arxiu indicava que “conté 150 metres linials de llibres i papers dels segles XIV al XX, que avui trobem dispersos per sales o dependències, guardats en armaris encastats a la paret i en prestatgeries” (Porredon, 1980, 13). En aquell moment es va decidir adequar la torre

209v (“a Armengol Dalleres, albañil, a cumplimiento de las obras del archivo de las Casas del Ayuntamiento, trescientos quinze reales con veinte dineros”).

⁹⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1770 a 1773, p. 519.

¹⁰⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de notes, fol. 137.

¹⁰¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Obres municipals, plànol de la Casa de la Ciutat de l'any 1888.

¹⁰² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Inventari de l'arxiu municipal de l'any 1909; inventari de l'Ajuntament de 1911.

¹⁰³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1944 a 1946, p. 75.

¹⁰⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1960 a 1963, fol. 164.

de l'Ajuntament com a dipòsit d'arxiu, dotant-lo d'armaris compactes¹⁰⁵. Les dificultats econòmiques van requerir la recerca de finançament extern fins que una subvenció del Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya va fer possible la materialització de les obres¹⁰⁶. Finalment, el maig de 1986 es publicava que "l'Ajuntament disposa ja d'un indret digne i ben condicionat per guardar els documents històrics de la Ciutat. L'Arxiu històric municipal està situat a la torre de la Casa de la Ciutat, on s'han realitzat unes obres de millora col·locant compactes en l'interior dels quals s'ordenaran pergamins, llibres, butlletins oficials i altres documents de força interès per a la nostra Ciutat"¹⁰⁷.

L'arxiu va restar en aquesta ubicació, on es va agrupar la documentació inactiva i part de la semiactiva produïda i rebuda per la institució, la qual cosa va fer necessari un reforç estructural "com a conseqüència d'haver-se trencat una de les bigues de fusta existents al sostre de la planta segona", l'any 2002¹⁰⁸. Durant aquest període, l'augment de la producció documental i la creació de nous serveis administratius en diferents edificis va provocar l'aparició i emmagatzematge de dipòsits documentals en diverses localitzacions sense control d'accessos i sovint en males condicions de conservació. Finalment, a partir de l'any 2010, el fons municipal va ser traslladat progressivament a les instal·lacions de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell, un edifici de nova planta ubicat al carrer de Sant Ermengol, número 71, a l'eixample de la ciutat.

4.2 La instal·lació i la conservació dels suports

4.2.1 Les caixes

Un cop analitzada la ubicació física de l'arxiu, cal que ens centrem en veure de quina manera s'instal·lava la documentació per tal de garantir la conservació dels suports. Al llarg de tot el període d'estudi trobem cites sobre l'ús de caixes per a guardar documents. Ja el 1431 se cita un document que és guardat "en la caxa de la Ciutat"¹⁰⁹, la clau de la qual tenia en el seu poder un cònsol, que generalment era el cònsol en cap, tal com ho documentem el 1471¹¹⁰ i el 1526¹¹¹. L'any 1516, però, qui sap si per error, s'escrivia que "del qual archiu tindrà la clau y tancadura lo cònsol darrer, com és acostumat"¹¹². Sembla que la caixa de l'arxiu només tenia

¹⁰⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Correspondència amb Departaments de la Generalitat, 12 de maig de 1980 (l'alcalde Amadeu Gallart a Indústries GAMA de Barcelona).

¹⁰⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1985, fol. 131.

¹⁰⁷ *L'Ajuntament Informatiu*, núm. 12.

¹⁰⁸ Ajuntament de la Seu d'Urgell, Obres municipals, Memòria valorada per l'arranjament de l'Arxiu Municipal (octubre 2002).

¹⁰⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, p. 5.

¹¹⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 335v, 337v.

¹¹¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 159.

¹¹² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Privilegi de la insaculació de l'any 1516.

una clau, tot i que és molt habitual l'existència de caixes tancades amb més d'un pany, com la caixa per guardar diners amb tres claus diferents que s'acorda fer el 1438¹¹³, la caixa de la insaculació, a partir de 1516, amb quatre claus¹¹⁴, la de l'assemblea de les vistes d'Oliana, també amb quatre¹¹⁵, o la de la confraria del Roser, que el 1580 en tenia dues¹¹⁶. L'ús de les caixes per a guardar documents es deuria prolongar en el temps i deuria conviure amb altres sistemes, com veurem. El 1692 se cita "la caixa en la qual y a lo llibre dels consells, racional, manual y altres papers"¹¹⁷, el 1733 s'especifica que els documents de l'arxiu es trobaven "*dentro de dos arcas, caxones y armario*"¹¹⁸ i també que "estavan tots junts dins de una caixa que servia de arxiu y custòdia"¹¹⁹. A principis del segle XIX el pare Villanueva cita que "*en el archivo del Ayuntamiento de esta Ciudad de Urgel hay un arcón de pergaminos*" (Villanueva, 1821, 147), el 1890 es trobaven a la galeria de la casa "*4 cajas cerradas que contienen papeles*"¹²⁰ i encara l'inventari de l'arxiu de 1909 cita "*un cajón de pergaminos escritos*" i "*dos cajones llenos de varios documentos*"¹²¹.

4.2.2 Els armaris

A mitjan segle XVII comencem a trobar referències a nous sistemes d'instal·lació, més complexos. Una primera cita, força inconcreta, de l'any 1651 ens informa del pagament de "36 posts per fer lo arxiu de Casa de la Ciutat"¹²², sense poder determinar les característiques d'aquest "arxiu". El 1673, ja de forma més clara, se cita "un hermari ab calaxos, lo qual s'és fet per posar-i les escriptures de Casa la Ciutat"¹²³, i el 1695 novament es documenta la compra d'una quantitat notable de materials per "fer los calaixos de Casa la Ciutat": 179 posts, quatre lliures d'aiguacuit i 700 claus, la qual cosa ens fa pensar en un moble de dimensions

¹¹³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 53. Potser és la mateixa caixa on es guardaven diners el 1567, també tancada amb tres claus. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 583.

¹¹⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Privilegi de la insaculació de l'any 1516; Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 159. Encara el 1705 se cita "la caixa de la insaculació, tancada ab quatre diferents claus". ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 598v.

¹¹⁵ Trobem documentada aquesta caixa tancada amb quatre claus l'any 1570 i també el 1624. En aquest cas les quatre claus eren custodiades pels cònsols de cada una de les localitats assistents a la reunió (Obiols i Noguera, 2020, 76).

¹¹⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 25-25v.

¹¹⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Inventari del que s'ha entregat als cònsols de 1692.

¹¹⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1732 a 1743, p. 119-120.

¹¹⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarà de 4 de març de 1733.

¹²⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Inventaris de patrimoni municipal, 1890.

¹²¹ Vegeu-ho a l'apèndix documental número 6.

¹²² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Racional de 1598 a 1653, fol. 588, i clavari de 1650 a 1653, assentament de 21 de juny.

¹²³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 147-147v.

respectables¹²⁴. Suposem que aquestes són les calaixeres que el 1698 va pintar l'alferes Salvador Pintor¹²⁵.

Tot i que els inventaris de la Casa de la Ciutat citen, com a mínim a partir de 1722, “un armari ab los papers y llibres de la Ciutat”¹²⁶, l'any 1726 es va acordar fer “un armari per la conservació dels papers de la Ciutat, per quant les rates tots los maltracten y roseguen”¹²⁷, un armari que es va fer conjuntament amb altres obres, que tenia divisions i quatre panys¹²⁸ i que sabem que es trobava al “quarto de la armeria”¹²⁹. L'any 1733, l'inventari de la casa citava “dos armaris ab los papers i llibres”¹³⁰, i en aquell moment se citen les despeses per panys, anelletes, escuts, rètols i llistons per posar els papers als calaixos¹³¹. El 1756, “*en vista que los papeles estaban mal conducidos por ocasión de no haver lugar en donde ponerse para que estén seguros*”, es va acordar fer uns calaixos per a la taula del saló, per tal de tenir-los ben custodiats¹³². No coneixem les característiques d'aquests armaris, més enllà que deuriem tenir una alçada notable, motiu pel qual l'any 1760 es va fer “*una escalera que se necesitava par el arxivo, para sacar y poner los papeles que fueran menester*”¹³³.

No sabem si una cita de l'any 1813 es refereix a algun armari quan cita la despesa “per apariar las portas de l'arxiu y claus”¹³⁴, però el 1838 el fuster Nicolás Torrents rebia el pagament “*por dos armarios para colocar en el arxibo para conducir papeles del Ayuntamiento*”¹³⁵. L'inventari de l'arxiu de l'any 1909 especifica el contingut de quatre armaris, una “*estantería nueva*” i una “*estantería portátil*” situades a les dependències de secretaria¹³⁶, que coincideixen amb l’“*armario grande empotrado en la pared y dividido en cuatro departamentos*”, la “*estantería nueva dividida en cuatro departamentos*” i l’“*armario papelera*” que es trobaven al “*local de la secretaría*” dos anys més tard. En aquella ocasió, però, també es documenten, en aquest cas a la sala de l'alcaldia, un armari empotrat a la paret i un armari amb llibres, a més de “dos

¹²⁴ La mà d'obra, a càrrec del fuster mestre Picart i un altre company, va costar 45 lliures i 2 sous; la fusta, 19 lliures, 7 sous i 10 diners; i l'aiguacuit i els claus 9 lliures i 3 sous. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Clavari de 1661 a 1695, fol. 156-157.

¹²⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Racional de 1661 a 1698, fol. 344v, citat per Xam-mar i Company (2006-2007, 641).

¹²⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Registre de correspondència enviada, 23 de març de 1722.

¹²⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1715 a 1731, p. 377-378.

¹²⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 9 de març de 1726. A més d'altres conceptes, també es van pagar “sent claus de diné per clabar la farramenta de l'armari dels papers”. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 6 d'agost de 1726.

¹²⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 4 de març de 1733.

¹³⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Registre de correspondència enviada, 3 de febrer de 1737.

¹³¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 12 de març de 1733.

¹³² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1755 a 1761, p. 89.

¹³³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Clavari de 1746 a 1768, fol. 131v-132.

¹³⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Comptes de propis i arbitris de 1813, 28 de novembre.

¹³⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Comptes de propis i arbitris de 1838.

¹³⁶ Vegeu-ho a l'apèndix documental número 6.

*armarios empotrados en la pared con papeles*¹³⁷. Encara en un inventari sense data, fet entre 1927 i 1930, se cita “*un armario para guardar documentación*” al local auxiliar de secretaria i “*un armario grande, vacío y deteriorado*” en altres dependències sense especificar, que no sabem si podria haver servit per a contenir documentació o per altres usos¹³⁸.

No sabem com es va instal·lar la documentació un cop retornada després de la Guerra Civil. El 1960 disposem d'una cita, un punt enigmàtica, en què s'acorda fer “*una estantería en el terrado de estas Casas Consistoriales a fin de guardar debidamente periódicos oficiales viejos y documentación del archivo*”¹³⁹, un “*terrado*” que suposem que ha de correspondre amb la torre de l'edifici, construïda pocs anys abans, i cinc anys més tard es va acordar la compra d'estanteries metàl·liques per posar-hi llibres i “*dejar el archivo con la documentación propia del mismo*”¹⁴⁰. En tot cas, com hem vist, el 1980 els documents es trobaven “guardats en armaris encastats a la paret i en prestatgeries” (Porredon, 1980, 13) i és a partir d'aquest moment quan s'inicien les gestions per adequar l'espai de la torre amb armaris compactes, adquirits el 1982 a Indústries Gama, SA¹⁴¹, actuació que el 1986 ja s'havia completat¹⁴². Encara el 1992 es va adquirir una planera metàl·lica per instal·lar els pergamins¹⁴³.

4.2.3 Unitats d'instal·lació

A nivell d'instal·lació de les unitats documentals, disposem de poca informació a nivell històric. De vegades trobem citades les “pliques” de documentació, que hem d'entendre en format de lligall, com quan el 1726 es va comprar veta “per lligar les pliques de cartes”¹⁴⁴, el 1733 es van posar uns llistons als calaixos “per posar les plicas de cartas y albarans”¹⁴⁵, el 1740 es va comprar veta estreta “per lligar alguns papers” i el 1758 veta vermella “per ligar uns papés”,

¹³⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Inventaris de patrimoni municipal, inventari de l'Ajuntament de l'any 1911. Encara un plànol de l'any 1981 dibuixa un armari de les mateixes característiques en la ubicació corresponent a l'antiga alcaldia, espai que en aquell moment formava part de les dependències que servien d'habitatge al conserge de la casa. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Obres municipals, reforma de la Casa de la Ciutat els anys 1981-1982 (plànol “Planta nivell 2. Existent” fet per l'arquitecte Rafael Prats i Gimeno, datat l'octubre de 1981).

¹³⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Inventari de l'Ajuntament [1927-1931]. A l'inventari hi figuren “*diez cuadros que representan el futuro ensanche de la Ciudad*”, corresponents al pla d'eixample redactat per Joan Bergós l'any 1927. Igualment, hi figura “*el retrato de su magestad el Rey, con su cristal y marco y correspondiente trono, nuevo*”, altres retrats del rei en diferents dependències, i també el “*retrato del presidente del Consejo Ministros, general Primo de Rivera, con su marco*”, per la qual cosa ha de ser anterior a 1930.

¹³⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1960 a 1963, fol. 8.

¹⁴⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1963 a 1966, 167-167v.

¹⁴¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'Actes de 1981 a 1982, fol. 70-70v.

¹⁴² L'Ajuntament Informatiu, núm. 12. Vegeu-ne una imatge a l'apèndix fotogràfic, figura 4.

¹⁴³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Informe sobre l'arxiu municipal*, escrit per Albert Villaró el setembre de 1992.

¹⁴⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 28 d'agost de 1726.

¹⁴⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 12 de març de 1733.

en aquests darrers sense especificar-ne la tipologia documental¹⁴⁶. Generalment aquestes “pliques” contenen documentació d’una mateixa sèrie, com en el cas de les cartes i albarans que acabem de veure, però en alguns casos també formen expedients temàtics, com “la plica del plet de la Ciutat ab lo senyor bisbe” que trobem citada el 1672¹⁴⁷. Si més no en algunes ocasions, aquestes pliques es trobaven embolcallades amb un paper en forma de camisa o de “paquet”, tal com es conserva encara en diversos casos en els lligalls d’albarans.

Per altra banda, en fases reculades també localitzem cites que fan referència a la conservació de documents solts a les bosses de les cobertes dels llibres, com el 1460, entre altres, quan se cita un document del qual “a romàs trellat en lo libre del Consolat, en la bossa de les cubertes”¹⁴⁸. En darrer terme, de vegades trobem documents cosits dins de volums¹⁴⁹, o simplement units a la pàgina on correspongui amb una agulla metàl·lica¹⁵⁰.

En diferents ocasions documentem la cura per la conservació dels documents, en fer encuadernar els volums. El 1723, per exemple, es pagava “per aver encodernat lo registre de les cartes y lo llibre de l’Ajuntament, lo llibre del clavariat y lo llibre de les cartes de pago” i “dos llibres de registre de cartes”, el 1725 es pagaven dues pells “per encodernar los llibres”¹⁵¹ i el 1759 “tres porgamins per encodernar tres llibres”¹⁵².

Els pocs inventaris que conservem al final del segle XIX i principi del XX indiquen l’existència de llibres i llibretes, quaderns o expedients i lligalls. A l’inventari de 1909 fa hi figuren, en uns poques ocasions, les carpetes on es conservarien alguns documents, però no és fins el 1922 quan trobem l’acord per “*la adquisición de carpetas para el archivo de documentos antiguos*”¹⁵³.

Durant el trasllat de l’arxiu, l’any 1938, es van elaborar 77 lligalls i algunes altres agrupacions documentals, que no sabem fins quan es van mantenir. En tot cas, les poques traces de l’actuació de mossèn Jaume Llinàs els anys 1945-1947 ens mostren també l’agrupació de documents en lligalls, embolcallats amb camises elaborades amb fulls en blanc de l’antic llibre de privilegis del segle XVII. Suposem que aquests lligalls es van mantenir fins a la dècada de

¹⁴⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Albarans, 5 de juliol de 1740 i 10 de maig de 1758.

¹⁴⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre racional de 1661 a 1698, fol. 121v.

¹⁴⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 231v. Altres cites de documents a les cobertes, el 1515, a ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 19v, 23v-24v.

¹⁴⁹ Com un document de 1734 que “se troba cosit en lo llibre dels Ajuntaments”. ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Albarans, 24 de març de 1734.

¹⁵⁰ Per exemple, a ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre racional del 1661 a 1698, fol. 122v, 217v, 260v.

¹⁵¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Albarans, 2 d’abril i 1 de setembre de 1723 i 5 de juliol de 1725.

¹⁵² ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Albarans, 2 de maig de 1759.

¹⁵³ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre d’actes de 1922 a 1923, fol. 18, notícia que agraeixo a Daniel Fité Erill.

1980, com es pot observar a la primera fotografia que coneixem sobre l'estat de l'arxiu¹⁵⁴. És en el context d'adequació de l'arxiu municipal, l'any 1986, quan se sol·liciten capses, carpetes i etiquetes al Servei d'Arxius de la Generalitat, algunes de les quals s'han mantingut fins avui en dia¹⁵⁵. Suposem que al voltant de 1992, en adquirir la planera metàl·lica on es van instal·lar els pergamins, aquests deurien ser col·locats en les carpetes de gran format que han arribat fins l'actualitat, ja que tot just dos anys abans es trobaven “alguns d'ells encara doblegats o enrotllats, i apilotats en una muntera”¹⁵⁶.

4.2.4 Conservació i restauració

A nivell de conservació dels documents, l'enquesta sobre l'estat de l'arxiu municipal resposta el 2009 indicava que “en general el nivell de conservació és força bo, en no haver patit la documentació ni plagues biològiques ni humitats (el clima de la Seu és més aviat sec). (...) En documents solts de sèries antigues hi ha rastres d'afectacions antigues, sobretot humitats i tintes ferrogàliques”¹⁵⁷. No obstant això, detectem la presència sistemàtica d'afectacions per fongs en alguns plecsc concrets de correspondència i d'albarans, certament d'origen antic, que han provocat debilitacions i pèrdues notables de suport. Per altra banda, part dels pergamins presenten, des de fa segles, pèrdues provocades per atacs de rosegadors, com hem vist documentat ja al segle XVIII.

Pel que fa a la restauració, en diferents ocasions detectem l'interès per a restaurar alguns volums. Així, ja el 1947 l'Ajuntament va acordar restaurar el *Llibre de les Usances*, una actuació que no va ser duta a terme (Obiols, 2019, 172). Posteriorment, el 1967 es va acordar novament restaurar “el *Llibre de Privilegis de este municipio*”; en aquest cas dubtem sobre la identificació d'aquest volum, ja que aquest títol es refereix al *Llibre de les Usances* però, en realitat, sembla que s'estava referint al primer *Llibre de Consells* conservat¹⁵⁸. En tot cas, aquesta restauració tampoc va tirar endavant. Novament, el 1990 s'indicava que alguns volums presentaven problemes de relligat i que “caldría considerar la possibilitat de dur-los a

¹⁵⁴ Vegeu-ho a l'apèndix fotogràfic, figura 3.

¹⁵⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Carpeta d'aprovació del conveni de creació de l'Arxiu Històric Comarcal.

¹⁵⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Informe sobre l'arxiu municipal* escrit per Albert Villaró el setembre de 1990. Així es pot observar en una fotografia de 1988, a la part inferior dels armaris compactes. Vegeu-la a l'apèndix fotogràfic, figura 4.

¹⁵⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Estudi sobre l'estat de conservació del patrimoni documental dels arxius de la Generalitat de Catalunya*, resposta el març de 2009 per Albert Villaró.

¹⁵⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Llibre d'actes de 1966 a 1969*, fol. 129v. L'acord especifica que es restaurarà el llibre per dur-lo al IV Congreso Hispano-Americano-Luso-Filipino de Municipios, a Barcelona, on es va realitzar l'exposició “*Evolución histórica del municipio español*”. En aquesta exposició, però, s'hi va exposar el primer *Llibre de Consells* del Consolat, no pas el *Llibre de les Usances* (Apèndice, 1969, 20).

restaurar”¹⁵⁹, i pocs mesos d’espres s’insistia en “la necessitat urgent de restauració dels llibres més valuosos de l’arxiu, el Llibre de Privilegis, el Missal, el Llibre Vermell del Consolat... que es troben en un estat més que precari”¹⁶⁰. Cap d’aquestes actuacions, però, van ser dutes a terme abans de la transferència de l’arxiu municipal al nou Arxiu Comarcal de l’Alt Urgell, l’any 2010.

4.3 La identificació i retolació

4.3.1 La identificació formal

Primerament hem de tenir en compte que, en moments primerencs de funcionament de la institució, l’escassa producció documental no feia especialment necessari identificar unívocament els pocs volums o documents conservats a l’arxiu. Ja la sentència arbitral de 1430 parla d’un “Llibre del Consolat”, que podem contraposar amb el “Llibre de la Cort”, que també hi apareix citat (Obiols, 2019, 186). Per tant, no sembla necessari identificar res més que el llibre i la institució o, en casos posteriors, l’ofici o persona que l’escriu. Així, trobem els llibres de consells citats com “lo libre de la Ciutat” el 1454¹⁶¹ o “lo libre del Consolat” en diverses ocasions a partir de 1460¹⁶². En altres casos no s’arriba a identificar el llibre per un títol sinó que, com passa el 1460 en referir-se al clavari, només s’identifica com “lo libre que ell té de les restes de les clavaries”¹⁶³. Més habitualment trobem els llibres identificats segons el seu contingut o la funció que fan: el 1568 se cita “lo libre de les conclusions dels consells de dita ciutat”¹⁶⁴.

A partir d’aquesta època comencem a trobar nomenclatures més normalitzades: “libre racional” i “libre manual” el 1570 i 1571¹⁶⁵ i, d’alguna manera, l’inventari de l’arxiu de l’any 1590 ja ens permet parlar d’identificacions úniques i, en alguns casos, seriadades: “lo present libre de consells”, “altres dos llibres de consells, vells”, “un libre racional vell y altre nou”, “dos manuals, un vell y altre nou”, “lo libre de les usances de la Ciutat”, “un libre de la capbreuació dels scàlits”, “un libre de l’archiu de Oliana” i “un libre del pes de la farina”¹⁶⁶.

¹⁵⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, *Informe sobre l’arxiu municipal*, escrit per Albert Villaró el setembre de 1990.

¹⁶⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, *Arxiu municipal de la Seu d’Urgell. Memòria agost-desembre 1990*, escrita per Albert Villaró.

¹⁶¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 173.

¹⁶² ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 231v.

¹⁶³ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 221v.

¹⁶⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Testament dels cònsols de 1568 per als de 1569.

¹⁶⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 626v, 631.

¹⁶⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 260v. Vegeu-ho a l’apèndix documental número 2.

A partir del segle XVII, amb les diferents reinstal·lacions de la documentació, es deurién començar a retolar sistemàticament els volums i lligalls, la qual cosa contribuiria a fixar uns títols formals que s'anirien repetint al llarg del temps. Segurament els índexs fets a partir de 1695 són un punt d'inflexió en aquest sentit: els propis volums s'identifiquen a la seva portada com "Libre dit del Índex"¹⁶⁷, i amb aquesta mateixa denominació se cita el pagament dels treballs "en fer lo llibre nou, dit Índex"¹⁶⁸. De la mateixa manera el 1705 se cita, amb el seu títol explicitat, "un llibre dit y anomenat Llibre de Ànima"¹⁶⁹. Sembla que és en aquest context, el 1733, quan s'acorda organitzar l'arxiu i les seves agrupacions documentals, indicant "que expressen sus rótulos a lo que pertenecen"¹⁷⁰. Aquesta tasca va ser realitzada per Rafel Cruïlles, a qui, en pagar-li la gratificació corresponent, s'especifica que va posar "en quiscun los corresponents a la nota que se veu en lo exterior de aquells"¹⁷¹. Suposem que es tracta de les etiquetes que es conserven, en millor o pitjor estat, en diversos volums de l'arxiu, com els Llibres de Consells, els índexs, els llibres del racional, el *Llibre de les Usances* o el missal de Santa Eulàlia¹⁷². Altres etiquetes antigues es conserven al vers d'alguns pergamins, com veurem.

Per altra banda, disposem d'algunes mostres d'etiquetatges del segle XIX i XX. Si ens fixem en la sèrie de llibres d'actes del Ple com exemple, podem veure l'existència de diferents models d'etiquetes i retolacions. Així, entre 1715 i 1770 els volums, enquadernats en pergamí, estan identificats en tinta al llom del mateix pergamí. A partir de 1770 no es trobaven enquadernats i, en algun moment, deduïm que durant el segle XX, i potser en el procés del seu trasllat durant la guerra civil, van ser enquadernats amb un senzill full de paper. Damunt d'aquest full hi ha encolada una etiqueta impresa en català, amb la retolació "Llibre d'Actes de sessions de l'Ajuntament", a continuació de la qual es van escriure a mà els anys que contenia cada un dels volums¹⁷³. De 1824 a 1834 els volums presenten una etiqueta d'època, íntegrament impresa, que indica "*Acuerdos del Ayuntamiento. Año (XXXX)*". De 1835 a 1841, novament, trobem les etiquetes en català, posades posteriorment, i entre 1842 i 1853 apareixen novament les etiquetes impreses en castellà. De 1854 a 1861 els volums estan enquadernats en cuir vermell, i al llom hi figura una decoració i unes lletres daurades amb la

¹⁶⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Índex del llibre de consells de 1617 a 1657; Índex del llibre de consells de 1660 a 1697. L'índex fet a partir de 1608 es titula "Llibre de Índex", però sembla que amb l'objectiu d'identificar-ne la funció, més que com a títol. En canvi, la forma "Libre dit del Índex" sí que ens dona la sensació de títol formal.

¹⁶⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre racional de 1661 a 1698, fol. 302; llibre del clavari de 1661 a 1695, fol. 158.

¹⁶⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 598v.

¹⁷⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1732 a 1743, p. 119-120.

¹⁷¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 4 de març de 1733.

¹⁷² Vegeu-ne un exemple a l'apèndix fotogràfic, figura 5, imatge 1.

¹⁷³ Deduïm que aquestes etiquetes podien haver estat posades en el marc del trasllat fet durant la guerra civil perquè estan escrites en català i el darrer llibre que porta l'etiqueta és el corresponent a l'any 1935.

indicació “*Acuerdos de (XXXX)*”. De 1862 a 1912 trobem novament les etiquetes en català. El 1913 i, en un altre format, entre 1914 i 1924, al llom del volum hi apareix gravat “*Libro de Actas de sesiones del Ayuntamiento. Año (XXXX)*” i des d’aquest darrer any fins a 1935 reapareixen les etiquetes en català. A partir de 1937 i fins a 1952 trobem unes etiquetes molt similars, però escrites en castellà: “*Libro de actas de sesiones del Ayuntamiento*”. A partir de 1939, els volums estan numerats, ja sigui amb una etiqueta o directament amb tinta damunt del llom, en una numeració que, significativament, de ben segur per marcar simbòlicament el canvi d’etapa política, s’inicia des del número 1. De 1953 a 1983 només hi ha, al llom i escrit directament en tinta, el número de volum i les dates extremes de les actes que conté. Finalment, a partir de 1984 les actes són mecanografiades en fulls solts de paper oficial, i no van ser enquadernades fins l’any 2014¹⁷⁴.

També es conserven unes poques etiquetes que atribuïm a la identificació que va fer mossèn Porredon al voltant de 1980, amb grans números manuscrits en tinta blava. Aquests números corresponen amb les fitxes de l’arxiu que ell va elaborar i coincideixen amb el tipus d’escriptura que trobem a la guia manuscrita de l’arxiu que va només iniciar¹⁷⁵. Hem de tenir en compte especialment la retolació sistemàtica de la pràctica totalitat de l’arxiu realitzada per Marisa Picado, amb la incorporació de petites etiquetes a cada volum o lligall, i també d’etiquetes normalitzades de la Xarxa d’Arxius de la Generalitat als lloms de les capses de l’arxiu, en els dos casos complimentades amb retolador negre. Finalment, Albert Villaró va etiquetar noves capses que arribaven a l’arxiu, en aquest cas amb fulls de format DIN A4 encolats, impresos amb ordinador, identificats amb l’escut municipal.

4.3.2 La identificació visual

Al marge de la denominació formal dels llibres, un primer element identificador, molt immediat, és l’aspecte visual de cada un dels llibres o documents. En aquest sentit, és habitual la identificació d’un llibre en funció del color de les seves cobertes o de la seva forma o tamany. Els llibres de consells, especialment, van rebre els noms de *Llibre Vermell* o *Llibre Verd*, en funció del color de les seves cobertes de cuir. No sabem des de quan reben aquest nom, però la primera vegada que els trobem identificats d’aquesta manera és a l’índex elaborat per Pere Celso Vicens a partir de 1608, quan els identifica com “lo llibre vermell primer de Casa de la present Ciutat”, “lo llibre vert que’s comensà en lo primer de janer, ayn 1513”, “llibre vermel dels consells que comensà lo ayn 1579 fins al de 1616” i “lo llibre vermell que comensà als 22

¹⁷⁴ Vegeu-ne diferents exemples a l’apèndix fotogràfic, figura 5.

¹⁷⁵ Vegeu algunes de les etiquetes, per exemple, ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, quaderns de documentació judicial de la primera meitat del segle XVI, números 261, 262, 266 i 267. Vegeu la *Guia de l’arxiu municipal de la Seu d’Urgell* en un quadern de paper pautat, enquadernat amb tapes de cartró i el llom reforçat amb tela, a ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, instruments de descripció de l’arxiu.

de mars de 1617¹⁷⁶. D'una forma més explícita, en aquest mateix moment, s'identifica el llibre de consells de l'any 1617 amb una breu descripció: "lo dit llibre te les cubertes vermelles"¹⁷⁷. D'una forma que difícilment ens permet determinar si és identificativa o merament descriptiva, el 1675 se cita també "lo llibre vert dels consells corrents"¹⁷⁸ i encara, en referència a un acord de 1710 se cita "lo llibre vert de concells de la Ciutat", un volum que actualment no conserva la seva enquadernació¹⁷⁹.

Aquesta mateixa nomenclatura es va fer servir en altres ocasions posteriors: el copiadore de privilegis escrit a partir de 1613 s'anomena en alguns casos "llibre vermell nou"¹⁸⁰, i encara, a la segona meitat del segle XX, es va recuperar aquest nom històric per a denominar el llibre d'honor on estampen les seves signatures les personalitats que visiten la ciutat. Aquest volum, utilitzat fins a la segona dècada del segle XXI, es va enquadernar en color vermell i porta estampat en lletres daurades a la seva coberta el nom de "Llibre vermell de la Ciutat d'Urgell"¹⁸¹. En unes poques ocasions trobem algun volum identificat per la seva forma: trobem la cita d'un "libre major" el 1614¹⁸² o d'un "llibre llarch" el 1652¹⁸³. Una forma d'identificació similar la trobem de vegades en els trasllats dels pergamins, on s'identifica el document original a partir d'algun tret característic, com que "és en un pergami dels més grans, que hi ha un señal fet de esta manera [un cercle amb una creu]"¹⁸⁴, o quan cita que es tracta de "*duobus pergameneis simul sutis (...)*"¹⁸⁵.

4.3.3 La numeració dels pergamins

Al vers d'alguns pergamins trobem una numeració, escrita amb traços grans, amb els números sota d'una petita creueta. Comparant aquesta numeració amb la foliació del primer llibre de consells, feta per Pere Celso Vicens, com ja hem vist, podem deduir que aquesta numeració va ser posada per ell, al començament del segle XVII, possiblement en el context de l'elaboració dels índexs dels llibres de consells i, especialment, del llibre copiadore de privilegis.

¹⁷⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Índex dels llibres de consells de 1432 a 1616, fol. 2, 61, 116 i 193.

¹⁷⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Copiadore de privilegis, p. 122.

¹⁷⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Correspondència, 5 d'octubre de 1675.

¹⁷⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Índex dels llibres *diversorum*, fol. 225.

¹⁸⁰ Vegeu-ho, entre altres, al vers del pergami del privilegi reial de 1430 per imposar cises durant deu anys, on s'especifica que "està copiat en lo llibre vermell nou". ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, pergamins, 1430.

¹⁸¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Ajuntament de la Seu d'Urgell, alcaldia, llibre de signatures.

¹⁸² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Racional de 1598 a 1653, fol. 224.

¹⁸³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1617 a 1657, fol. 511v.

¹⁸⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Privilegis solts, concòrdia de 1534 sobre forns i molí fariner.

¹⁸⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre copiadore de privilegis, fol. 28.

Aquesta és la primera numeració de la que tenim constància i, de ben segur, s'havia de reflectir en algun tipus d'índex o llistat que no hem conservat.

Per altra banda, sabem que al tombant del segle XX els pergamins, si més no en part, es trobaven identificats amb una nova numeració, ja que així els menciona Miret i Sans l'any 1900: cita un pergami amb el conveni per a la construcció d'una palanca de fusta en terme d'Arcavell el 1354 (Miret, 1900, 246-247) i també un altre de l'any 1361 en referència a un conflicte per l'erecció d'unes forques jurisdiccionals al Puig de Canet (Miret, 1900, 251). En el primer dels casos, Miret identifica el pergami amb el número 44¹⁸⁶; en el segon, indica el número 29¹⁸⁷. Aquesta numeració s'ha conservat en dos formats diferents: per una banda, en unes etiquetes de paper encolades al vers dels pergamins, escrites en tinta negra. Per altra, d'una cronologia que sembla posterior, escrita directament sobre el vers del document, també amb tinta negra, amb el número i la indicació abreviada de la seva pertinença a l'arxiu municipal¹⁸⁸.

A aquesta primitiva numeració se'n va afegir una de nova, aquest cop en color blau, de vegades substituint l'antiga i de vegades situada al seu costat, formada únicament pel número subratllat. Aquesta numeració correspon a l'inventari de 1959 realitzat per Fermín de Urmeneta, com veurem. Encara, en alguns pocs casos, alguns pergamins tenen un número escrit en llapis, que atribuïm a la mà de mossèn Jaume Llinàs i a la seva actuació durant els anys 1945-1947¹⁸⁹.

4.4 La preservació de la informació

4.4.1 Traslats

Per la seva singularitat, cal començar parlant del *Llibre de les Usances*, un trasllat fet l'any 1470, en forma noble, dels capítols o usances inclosos a la Sentència Arbitral de l'any 1430.

¹⁸⁶ El catàleg de pergamins de l'any 1959 l'identifica amb el número 59. Apuntem que aquest pergami ja es troba documentat a l'arxiu municipal l'any 1431, quan "lo honorable en Roger de Pouçclaus, ciutadà de la dita ciutat, restituí e tornà a l'honorable en Germà Colties, cònsol, una carta que tenie com la palancha de la Bastida dels Ponts se féu de consentiment del senyor bisbe e dels cònsols de la dita ciutat, lo qual lo dit en Germà Colties mes en la caxa de la Ciutat". ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, p. 5.

¹⁸⁷ Vegeu diferents pergamins sobre aquest assumpte, entre els quals l'identificat amb el número 29 (i amb el número 69 del catàleg de Fermín de Urmeneta de 1959), a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, pergamins, 1361.

¹⁸⁸ En un pergami d'un protest datat l'any 1335, per exemple, al vers hi figura l'anotació següent: "Nº 5 Arch. municip.". Vegeu-ho a l'apèndix fotogràfic, figura 6. No tots els pergamins disposen d'aquesta numeració. Resta pendent la tasca d'identificar els que estan numerats i reconstruir l'ordre original en el qual es van numerar en aquell moment.

¹⁸⁹ Un cas diferent seria el del testament sacramental de Sant Ermengol, en el que la numeració en llapis que apareix al vers correspon a la que se li va donar mentre aquest document es trobava a l'Arxiu Capítular d'Urgell. Vegeu-ho a l'apartat 5.3.1.

Aquestes usances van ser escrites en un volum format per 77 folis de pergamí, de 30'5x20'5 centímetres recosits en diferents moments, cobert amb unes tapes de fusta folrades de cuir i amb aplicacions de bronze a les cantonades, la tanca, i l'escut central que presideix les dues cobertes, amb la representació de la Mare de Déu amb el nen davant d'una ciutat idealitzada. Els capítols, escrits amb una lletra librària molt acurada, estan encapçalats per una rúbrica amb tinta vermella i una caplletra ornamentada. (Obiols, 2019, 171). Aquest és un trasllat singular, de caire protocol·lari i amb una forta càrrega simbòlica, tan per la presència de l'heràldica municipal a les cobertes com per la incorporació, al final del volum, dels reiterats juraments dels oficials del bisbe en què es comprometien a respectar el contingut de les usances. Per tant, l'hauríem de considerar un trasllat "atípic", amb una funció molt diferent de la que era habitual en les còpies autenticades de documents.

Els documents considerats essencials, o que resultaven útils per algun aspecte jurídic, eren copiats quan es feia necessari disposar d'un trasllat autèntic del seu contingut o quan el document original, fos pel seu estat o per la seva antiguitat, presentava problemes de lectura. Ja al voltant de 1613 es va incorporar un trasllat íntegre de la sentència arbitral de 1430 al nou llibre copiador de privilegis¹⁹⁰, i el 1679 se'n van realitzar dues noves còpies: una al final del llibre copiador de privilegis on ja n'hi havia una altra còpia al començament, i una altra en un petit volum independent enquadernat en pergamí (Obiols, 2019, 170). El febrer de l'any següent es pagava al notari Francisco Esteva 26 lliures i 19 sous "per una còpia de la sentència arbitral en lo llibre dels privilegis; les sinch lliures devuyt sous per altra còpia, en lo llibre volant"¹⁹¹. En la primera d'aquestes còpies es va especificar que el trasllat s'havia fet "per la necessitat gran hi havie de fer-se, per no poder-se llegir lo original ni transumptos escrits en porgamí"¹⁹². Suposem que es refereix a l'original conservat actualment a l'Arxiu Capitular d'Urgell i a les diferents còpies existents: la del *Llibre de les Usances*, en un volum en pergamí; la del pergamí solt de 1486 i la d'un volum en paper del segle XVI, aquestes dues també conservades actualment a l'Arxiu Capitular (Obiols, 2019, 170). El que ens resulta més difícil d'explicar és que, precisament al mateix llibre copiador de privilegis, com hem vist, ja hi figurava una còpia de la sentència, amb lletra clara i entenedora.

També el 1732, en organitzar l'arxiu i davant el mal estat d'alguns documents, "*se han separado los que son de provecho de los que no lo son, y trasladados algunos en la forma que se han podido leher, a fin que no se acabe de perder, o por la vetustad o por lo malo que*

¹⁹⁰ Malauradament manquen els primers fulls d'aquest trasllat, on potser podríem trobar alguna informació més sobre la localització del document original o sobre la motivació d'elaborar-ne aquella còpia. Vegeu-ho a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Copiador de privilegis, fol. 4 (primer que es conserva) i següents.

¹⁹¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre del clavari de 1661 a 1695, fol. 87.

¹⁹² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Copiador de privilegis, fol. 154.

*se hallan los pergaminos ho se pierda la memoria, o a lo menos se conserve lo que se ha podido sacar que se considera ser de provecho*¹⁹³. Per donar validesa als trasllats, i per tenir més informació sobre el seu contingut, sovint es remetia als seus documents originals. Així, en un trasllat solt sense data fet pel notari Pere Guarda i Martí, actiu entre 1745 i 1776 (Forns, 2006, 226, 269), se cita la procedència del document copiat, “*in quodam libro cum coopertis pergameneis cooperto, intitulado Lib. 12 diversorum, in archivo illustris Ajuntamenti dicte civitatis bene custodito, in foleo 376*”. Al marge, però, amb una lletra que atribuïm al secretari Pablo Vilar, s’especifica quin és el document original: “és en un pergami dels més grans, que hi ha un señal fet de esta manera [un cercle amb una creu]”¹⁹⁴. El mateix Pablo Vilar, en un certificat al trasllat de la sentència arbitral de 1430 fet l’any 1679, especifica que “*igual transunto se halla en el libro titulado Còpias de Privilegis y Sentència Arbitral, que para en el arxivo de este Ayuntamiento*”¹⁹⁵.

4.4.2 Copiadors

Tot i que el *Llibre de les Usances* s’ha identificat sovint com a “llibre de privilegis”, denominació errònia i incoherent amb el seu contingut, com ja va fer notar el secretari Josep Espar (1978, 66), sí que existeix realment un “llibre de privilegis”, del qual no hem sabut trobar cap referència en la historiografia local. Es tracta d’un volum molt malmès, de 41 x 28’5 cms, desenquadrnat i amb força fulls arrencats, amb els llocs entintats amb tinta vermella. Conté un índex (conservat fragmentàriament) i un conjunt de còpies de privilegis i altres documents d’interès jurídic per al municipi. Actualment es conserven 16 folis de l’índex i un seguit de plects relligats, paginats fins a la pàgina 152 (perdudes les pàgines 1 a 3) i foliats entre el foli 153 i 166. Aquests darrers fulls, que contenen un trasllat de la sentència arbitral fet l’any 1679, estan separats de la resta del bloc i enquadrnats amb cartró, una actuació feta clarament al segle XX. A més, es conserven uns pocs fulls en blanc, en alguns casos reaprofitats per mossèn Jaume Llinàs per a fer camises per instal·lar altres documents, com ja hem vist¹⁹⁶.

¹⁹³ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Llibre d’actes de 1732 a 1743, p. 119-120. També podem trobar altres trasllats, de forma menys sistemàtica, realitzats per tal d’acreditar drets de la ciutat. Podem recuperar el contingut d’un pergami del segle XIV que ha arribat mutilat a l’actualitat, per exemple, a partir d’un trasllat que se’n va realitzar al segle XVII i que s’ha conservat íntegrament (Obiols i Noguera, 2020, 78-79). Una situació similar es produeix amb el privilegi de la insaculació de l’any 1516. El pergami original (vegeu-ho a l’apartat 5.4.2) presenta alguns forats que impedeixen una lectura íntegra del text. No obstant, disposem d’un trasllat en un quadern de paper escrit el 1556 i, en aquest cas, també, el text original al registre de cúria de l’arxiu diocesà (Moliné, 1978).

¹⁹⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Privilegis solts, concòrdia de 1534 sobre forns i molí fariner.

¹⁹⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d’Urgell, Traslats de la sentència arbitral de 1430 fet el 1679, enquadrnat en pergami.

¹⁹⁶ Les retolacions que hi apareixen estan escrites indubtablement per mossèn Jaume Llinàs Arnalot, que va encarregar-se d’organitzar l’arxiu municipal els anys 1945-1947.

Sens dubte, l'elaboració d'aquest llibre respon a l'acord pres pel Consell el novembre de 1613: “que seria de gran profit per la Ciutat fer un llibre dels actes y scriptures de la Ciutat, que's van perdent. (...) que ab tota brevedat se copien les scriptures y actes de la Ciutat”¹⁹⁷. L'abril de l'any següent ja es consignava el pagament de set lliures i sis sous “a Augustí Tresfí, libreter, per lo libre major ha fet a obs de l'archiu”¹⁹⁸. El llibre va ser conegut amb diferents noms. Un d'ells, “llibre vermell nou” era més visual i identificatiu¹⁹⁹; un altre respon clarament al seu contingut: “lo llibre dels privilegis de la present Ciutat”²⁰⁰. L'altre deu respondre al títol formal del llibre, suposem que escrit a les cobertes o a la portada, que no hem conservat: en alguna ocasió s'anomena “lo llibre titulat Copias de privilegis”²⁰¹, i en alguna altra “el libro titulado Copias de privilegis y sentència arbitral”²⁰². La tasca de copiar els documents en aquest llibre es deuria anar fent progressivament, tal com es fa pensar una cita de 1627: “procuraran que mossèn Armengol continuo en transumptar los actes de consideració ab lo stil comensat”²⁰³.

4.4.3 Agrupacions documentals

Per altra banda, en diferents moments trobem col·leccions factícies de documents que van ser enquadernats conjuntament, la qual cosa ha assegurat la seva conservació. Entre aquestes iniciatives hem de destacar especialment l'enquadernació dels dotze llibres *diversorum*. Tot i que no podem assegurar que sigui estrictament contemporània, i potser podria ser uns anys anterior, l'any 1702 es va elaborar l'índex d'aquests 12 volums, la qual cosa ens dona una data màxima per a la seva elaboració. Per altra banda, hem de tenir en compte l'heterogeneïtat dels dotze volums, ja que, si bé en la majoria de casos es tracta d'una agrupació arbitrària de documents diversos, algun dels llibres és estrictament un volum homogeni amb contingut judicial, enquadernat ja des d'antic, que va ser integrat en aquesta nova “sèrie” per l'interès de la informació que pogués contenir²⁰⁴.

A mitjan segle XVIII, en un moment que de moment no podem precisar, hem d'ubicar l'enquadernació del “Libre de mostaseria y cridas” que, al contrari del que pot fer pensar el seu títol, és una agrupació de documentació molt diversa datada entre principis del segle XVII

¹⁹⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 772v-773.

¹⁹⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre racional de 1598 a 1653, fol. 224.

¹⁹⁹ Així ho trobem, per exemple, al revers del pergamí de 1430 per imposar cises durant deu anys: “està copiat en lo llibre vermell nou”. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, pergamins, 1430.

²⁰⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre racional de 1661 a 1698, fol. 181v.

²⁰¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Índex dels dotze llibres *diversorum*, fol. 189.

²⁰² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Trasllat de la sentència arbitral de 1430 fet l'any 1679, enquadernat en pergamí.

²⁰³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Testament dels cònsols de 1627 per als de 1628.

²⁰⁴ Sembla el cas dels volums 5 i 11, per exemple.

i els anys centrals del XVIII²⁰⁵. Per tant, atribuïm aquesta enquadernació a una agrupació factícia, únicament recopilada per l'interès que podia tenir per a l'exercici de l'ofici de mostassaf, amb l'objectiu de facilitar-ne la consulta i evitar-ne la pèrdua. D'unes dates similars, trobem dos volums de cartes rebudes relligades i enquadernades en pergamí, de 1750 a 1754 i de 1755 a 1760, amb portades decorades i un plec de paper inicial dedicat a elaborar-ne un índex, que mai va arribar a ser omplert²⁰⁶.

Encara el 1780 es va fer un nou volum amb aquesta mateixa voluntat d'agrupar i conservar la documentació, com se'ns informa a la seva primera pàgina: "Colección de difrens papers sueltos que vas encontrar per los calaixos de l'arxiu de la present Ciutat, los que de orde de l'il·lustre Ajuntament vas fer encodernar al mes de juliol de 1780. Ignasi Rabassa, regidor arxiver"²⁰⁷. Es tracta d'un conjunt absolutament heterogeni de documents, d'èpoques i naturaleses diverses, retolat al lloc amb el títol ben significatiu, de "*Concessionones y otros asuntos para la Ciudad de Urgel*".

4.5 La seguretat, integritat i autenticitat

Evidentment, garantir la seguretat de la documentació implica controlar-ne l'accés i la seva cadena de custòdia, un aspecte que trobem reiteradament a la documentació. Més enllà del control de les claus de les caixes, calaixos o armaris on es conservava la documentació, que ja hem vist, anotem algunes dades complementàries sobre disposicions encaminades a evitar l'accés incontrolat a la documentació que pogués posar-ne en entredit la integritat o l'autenticitat.

4.5.1 El "blindatge" de l'arxiu

Ja el 1471 es determinava que, un cop escrits els consells al llibre, aquell "sie mes en la caxa de l'arxiu", una ordinació que "volgué dit consell fos perpetualment duradora"²⁰⁸. Més endavant, el 1674, en referència al registre de correspondència, s'acordava "que lo dit llibre ni les dites cartes no puguen exir ni ser portades fora de dita casa si no és per rahó de consultar-les ab los advocats"²⁰⁹. També el 1681 s'acordava "que lo racional y demás papers de la Ciutat

²⁰⁵ El primer plec de documents correspon a la impressió dels arguments aportats en el conflicte entre la Ciutat i els jesuïtes sobre el proveïment de gel, datat el 1754. Per tant, l'enquadernació hauria de ser posterior a aquesta data. Sobre aquest episodi vegeu Obiols i Gascón (2018).

²⁰⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Correspondència rebuda, volums de 1750 a 1754 i de 1755 a 1760. Són els únics volums dels que tenim constància, ja que la totalitat de la correspondència rebuda per la institució s'ha conservat en forma de fulls solts, sense enquadernar.

²⁰⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Concessionones y otros asuntos para la Ciudad de Urgel*.

²⁰⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 335v, 337v.

²⁰⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 172-172v.

no's moguen ni puguen tràurer de Casa la Ciutat, y que la persona que regirà dit racional tinga obligació de venir a buydar los albarans dins Casa la Ciutat, en pena de deu lliures per quiscuna vegada y les demés penes arbitràries als senyors cònsols y savi concell”²¹⁰. Fins i tot, el 1685, es va produir un enfrontament amb un jutge de la Règia Cort quan va demanar que li fos enviat el llibre de consells. El consell va determinar “que lo llibre dels concells no y ha exemplar ni memòria de hòmens que may haja exit de Casa la Ciutat, però que si dit senyor Francisco de Portell té gust de vèurer dit llibre, se li ensenyarà en la Casa de la Ciutat o, quant tingue gust de la còpia de algun o alguns concells, que's farà tràurer per lo secretari y se li entregarà en ses mans”²¹¹. Encara el 1828 es criticava, en referència a alguns documents, que s'havia permès “*su extracción del sagrado de su archivo correspondiente, con exposición de su extravío, de su mutilación y de mil otros perjuicios de la maior transcendencia*”²¹².

El control de la documentació implicava també l'elaboració de llistats de documents extrets de l'arxiu per ser incorporats a processos judicials com a proves o antecedents jurídics. Tot i que habitualment aquesta funció la feien els trasllats autenticats per un notari, en alguns casos detectem l'extracció d'aquests documents originals, que havien de ser retornats a l'arxiu. En disposem d'un bon exemple cap a 1582, quan es prepara una llista amb els “actes que són anats en Barcelona” en diferents moments²¹³. També, en un pergamí de 1547 amb trasllats de privilegis, hi figura l'anotació “És de la Ciutat de Urgell”, així com la persona a qui es feia arribar el document: “Al senyor micer Francesch Sans, doctor en quiscun dret, en Barcelona”²¹⁴.

Des d'un punt de vista diferent, l'any 1575 també es va prendre una disposició per tal d'evitar la pèrdua d'escriptures notariales quan algun notari moria sense hereus que exercissin el mateix ofici, tot determinant “que las scriptures de aquells tals notaris vinguen en mà y poder de la Ciutat y que sien regides per lo notari de la Ciutat, per so que dites scriptures no's perden”²¹⁵.

4.5.2 La cadena de custòdia

Pel que fa a la cadena de custòdia de la documentació, hem de fer notar que ja les usances de 1430 disposaven que els cònsols sortints havien de lliurar inventari de tots els béns del

²¹⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 253v.

²¹¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 327v-329. Vegeu el document en el qual s'exigia als cònsols que el presentessin a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, llibre *diversorum* 10, fol. 21.

²¹² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Registre de correspondència enviada, 19 de maig de 1828.

²¹³ Vegeu-lo transcrit a l'apèndix documental número 1.

²¹⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Pergamins, 1547.

²¹⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 691.

comú, entre els quals s'incloïen les escriptures i llibres, als cònsols novament elegits (Obiols, 2019, 178-179). L'any 1562 es va acordar reprendre aquesta costum, que “de alguns anys ensà se és dexat per negligència” i que es feia “antigament, molt sanctament”²¹⁶. Tot i això, coneixem diversos inventaris dels pesos i mesures del mostassaf i també de l'armament de la Ciutat, però pràcticament cap de la documentació de l'arxiu²¹⁷. En alguns casos s'especifica que la documentació forma part del traspàs de càrrecs, però de forma genèrica. El 1773, per exemple, en prendre possessió els nous regidors s'indica que “se les entregan y quedan enterados de todos los papeles y libros, quadernos de catastro y demás se entregan y ha acostumbrado a entregar los regidores y pasan de unos a otros que se encuentran en el archivo y caxones de la secretaría y en las presentes casas del Ayuntamiento”²¹⁸.

4.5.3 L'accés

A més de les notícies que ja hem vist sobre les caixes d'arxiu i la custòdia de les claus que permetien obrir-les, apuntarem que l'any 1733 es feia notar que els calaixos on hi havia els documents havien d'estar “cerrados con llave”²¹⁹ i el 1740 es comprava “un pany, dos claus y un forrellat per lo armari de l'arxiu dels papers”²²⁰. En tot cas, la seguretat de l'arca on es conservaven els diners sembla que preocupava bastant més que no pas la documentació: el 1779, en cessar el batlle Jeroni Net, havia d'entregar l'arca de tres claus, i l'Ajuntament li va respondre que “respeto que en la Casa de la Ciudad no había lugar competente para su custodia, por ser casa hierma y desamparada, que se passasse en casa del señor Antonio Duran, síndico procurador general de la ciudad”²²¹. Enlloc hem localitzat, però, cap disposició similar amb l'objectiu de vetllar per la seguretat dels documents de l'arxiu.

4.6 Les garanties jurídiques

4.6.1 La validació: els segells

Tan important és la conservació dels documents i de la informació que contenen com assegurar la validesa del seu contingut per tal d'evitar falsificacions i omissions. Més enllà de les signatures preceptives dels càrrecs electes o dels que tenien una funció de fiscalització, com seria el cas dels oïdors de comptes, un element complementari per a la validació dels

²¹⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 522.

²¹⁷ Hem de destacar l'inventari de 1590, que inclou documentació, armes i diversos objectes de la Casa de la Ciutat. Vegeu-lo a l'apèndix documental número 1.

²¹⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1770 a 1773, p. 669-670.

²¹⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1732 a 1743, p. 119-120.

²²⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 5 de març de 1740.

²²¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1774 a 1782, p. 796.

documents era l'ús de segells. Ja el 1480 se cita “lo sagell de la dita Ciutat”²²². Més endavant, el 1587, es va acordar “fer un sayell per a la despidició de les certificatòries, que sie petitet (...) y que aje d'estar en mà y poder de qui té lo sayell major”²²³. Tres anys més tard, l'inventari de 1590 ja inclou “dos sayells de argent ab la imatxe de Nostra Senyora, l'a hu gran y l'altre xich”²²⁴.

La importància del control del segell, i la sospita que alguns cònsols en cap l'havien utilitzat unilateralment per escriure cartes, va fer que el 1668 s'acordés “que's fasso una caixeta que's tanco ab quatre claus y allí se posse lo cello de dita Ciutat, y que cada un dels dits senyors cònsols tinga una clau, y que dita caixeta estiga a casa del senyor cònsol en cap”²²⁵. La importància del control del segell també queda palesa l'any 1706, quan corria el rumor que alguns particulars havien portat el segell de la Ciutat a casa del degà del Capítol de canonges de la catedral, tema que es va acordar investigar i castigar els possibles culpables²²⁶. El 1722 l'inventari de la casa inclou “los dos sellos de la Ciutat”²²⁷ i, per una cita de tres anys més tard, sabem que aquests dos segells eren de plata²²⁸, tal com ja se citava a l'inventari de 1590. El 1794 encara se citen “los dos sellos del Ayuntamiento”²²⁹ i si més no, el 1841 es va fer un pagament al serraller Odón Estañol “por componer la prensa del sello del común”²³⁰, i dos anys més tard encara trobem en ús el segell gran²³¹. Suposem que aquests segells van deixar de fer-se servir en aquest moment, quan va implantar-se el nou estat liberal.

Coneixem tres segells diferents del Consolat, dos de més grans i un de més petit, tots ells amb la mateixa representació gràfica de l'escut de la ciutat, regulat ja a les usances de l'any 1430 (Obiols, 2019, 178-179): la Mare de Déu, asseguda en un tron, amb el nen a la falda, al seu costat esquerre, i aguantant una planta florida amb la mà dreta. En el primer dels segells, més antic i d'una factura menys acurada, s'afegeix un bàcul a l'esquerra de la Mare de Déu. Només el coneixem en un exemplar de 1493, rodó, de 33 mm de diàmetre, amb la llegenda següent: “+ S' PROBOR OMINV. CIVITATI SED'VRGELL”. El segon d'aquests segells, molt similar, mesura 32 mm de diàmetre i té la llegenda “SIG + CON + ET + PROCE + CIVITATIS + VRGELEN +” (*Sigillum Consulum et procerorum civitatis Urgelensis*). El tercer fa 20 mm de diàmetre i la seva llegenda diu “* CIVITAS ° VRGELLII” (Sagarra, 1922, 203 i CLXVII)²³². A la

²²² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 386v.

²²³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 163.

²²⁴ Vegeu-ho a l'apèndix documental número 2.

²²⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 71.

²²⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 712-712v.

²²⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Registre de correspondència enviada, 23 de març de 1722.

²²⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Registre de correspondència enviada, 5 de juliol de 1725.

²²⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Llibre de notes*, fol. 139v.

²³⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Comptes de propis i arbitris, 1841.

²³¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Comptes de propis i arbitris, 1843.

²³² Vegeu-los a l'apèndix fotogràfic, figura 7, imatges 2, 3 i 4 respectivament.

documentació original a què hem tingut accés, no hem pogut localitzar cap exemplar del primer segell descrit. El segon sabem que s'utilitzava amb seguretat des de 1552 fins a 1834²³³. El tercer, que ha de ser el segell petit que es va acordar fer l'any 1587, es va utilitzar, com a mínim, fins a 1760²³⁴.

La implantació de l'estat liberal i l'aparició de nous materials va modificar i ampliar l'ús dels segells: l'inventari de l'arxiu i de secretaria de l'any 1909 incorpora “*el sello oficial del Ayuntamiento, de cauchú. Un sello para el registro de entradas de documentos, de cauchú. Otro para el registro de salidas de documentos, de cauchú. Un sello pequeño con la antefirma el alcalde y otro el secretario, de cauchú. Un sello antiguo de plata, del Ayuntamiento de esta ciudad*”²³⁵. Amb quasi total seguretat aquest “*sello antiguo de plata*” és l'antic segell del Consolat que, com hem vist, encara s'utilitzava el 1843. Per altra banda, els successius canvis de règim polític van modificar també la forma del segell municipal. Deixem anotat, només com a exemple, que en el ple de 7 d'agost de 1936 es va “manifestà que creu arribada l'hora de procedir a la substitució de l'anacrònic segell que, a pesar de varis intents de reformar-lo, fins ara ha vingut usant aquest Ajuntament, per un altre que, a la vegada que porti la inscripció redactada en català, estigui d'acord amb la història d'aquesta ciutat”. Davant d'aquesta exposició es va acordar “encarregar, de moment, a qualsevol fàbrica de segells de cauchú un segell senzill per aquest Ajuntament, amb la inscripció de “Ajuntament Constitucional de La Seu d'Urgell” i amb les quatre barres catalanes al fons” i també “fer les necessàries gestions prop d'un o varis heraldistes acreditats a fi de proveir a la ciutat del segell a que, per la seva antiguitat i per la seva història, té dret”²³⁶.

Per altra banda, un cop passada la guerra civil l'Ajuntament tenia un segell ovalat, amb una Mare de Déu amb el nen força genèrica (amb aparença de Mare de Déu del Carme), i la llegenda “*AYUNTAMIENTO NACIONAL de la Ciudad de Seo de Urgel*”²³⁷. L'abril de 1940,

²³³ Sagarra (1922, 203) exposa com a dates extremes els anys 1595-1827. Nosaltres el localitzem clarament, com a mínim, des de 1552 (ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, albarans solts del segle XVI) fins a 1843 (ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Comptes de propis i arbitris, 1843). Es conserven uns pocs albarans solts a partir de 1505, però només s'hi observa la traça que ha deixat la cera vermella del segell. Aquest s'ha després i perdut i, per tant, no podem assegurar de quin dels dos models del segell gran es tracta.

²³⁴ Sagarra (1922, 203) indica les dates de 1648 a 1748. Nosaltres sabem, com hem vist, que l'acord per fer el segell data de 1587, que aquest ja figura a l'inventari de 1590 i que, com a mínim, s'utilitza encara l'any 1760 (ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, albarans de 1760) tot i que, com ja hem comentat, l'any 1794 encara se citen els dos segells de l'Ajuntament.

²³⁵ Vegeu-ho a l'apèndix documental número 6.

²³⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1936 a 1940, fol. 47. Vegeu el segell anterior, amb la imatge de la Mare de Déu i la llegenda “*AYUNTAMIENTO CONSTL. SEO DE URGEL*”, a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, llibre d'actes de 1936 a 1940. Vegeu el nou segell, amb les quatre barres i la llegenda, en català, “Ajuntament Constitucional de la Seu d'Urgell”, a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, llibre d'actes de 1937. Vegeu-los reproduïts a l'apèndix fotogràfic, figura 7, imatges 5 i 6.

²³⁷ Vegeu-ho a l'apèndix fotogràfic, figura 7, imatge 7.

però, es va acordar encarregar a mossèn Pere Pujol “una copia del escudo de la ciudad”²³⁸. No obstant això, ell deuria comentar aquesta qüestió amb Agustí Duran i Sanpere, a qui llavors l'Ajuntament va demanar que executés un escut propi per a la ciutat, basat en el que apareixia al *Llibre de les Usances* de 1470²³⁹. Mossèn Pere Pujol, el 24 de juny, indicava a Agustí Duran alguns detalls consultats amb el secretari i conseller de l'Ajuntament: “amb el mellor encert son de parer que la llegenda del segell vingui expressada així com segueix: *AYUNTAMIENTO DE LA SEO DE URGEL*. Ni mes ni menys. Son gent plens de seny, i s'han captingut al moment de la improcedència del qualificatiu, que si avui fixen aquest, donen peu per a demà estargarne un altre de significat ben diferent. El LA li precedeixen al nom de la ciutat, per ço com té un major regust terral”²⁴⁰. Finalment, el mes d'octubre comunicava a Duran que, un cop rebut l'escut, “els ha plagut molt i moltíssim. Tants com l'han vist (em deia ahir el Secretari) els ha agradat moltíssim; de manera que jo crec que per primera vegada tindrà aquesta Ciutat el seu veritable Escut i d'ell el seu segell. Es ni més ni menys la interpretació que calia donar a l'esboç d'ambdues plaques del Llibre de Privilegis”²⁴¹.

El 1946 es discutia novament sobre l'escut municipal, “que la Diputació lleidatana tingué la gosadia de mixtificar fent-los-n'hi insospitat present d'acord al parer d'un senyor madrileny, gran enamorat, sembla, dels escacs dels comtes d'Urgell. Es permet refusar el que amb tant d'encert promulgà la sentència del cardenal de Foix en 1430”²⁴². Malgrat tot, l'escut i el segell municipals van implantar-se seguint la iconografia que històricament havien tingut, amb la Mare de Déu amb el nen. L'escut és caironat, amb un fris de flors de lis resseguint el seu contorn, tal com figura a les cobertes del *Llibre de les Usances*²⁴³. Amb lleugeres modificacions, aquest és l'escut municipal vigent encara actualment²⁴⁴.

En relació als segells de documents rebuts per la institució, farem notar que en pràcticament cap dels pergamins s'han conservat els seus corresponents segells penjants, tot i que tenim constància de la seva existència en diversos casos, ja sigui per les restes que n'han quedat a les pliques dels documents, ja sigui per mencions explícites en altres documents. A principis del segle XVII, per exemple, el trasllat del pergamí de 1534 que regula el funcionament dels

²³⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1940 a 1944, fol. 5.

²³⁹ ACSG, Agustí Duran i Sanpere, activitat professional, director de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, carta de l'alcalde de la Seu d'Urgell de 22 de maig de 1940 (sign. 41); correspondència rebuda, mossèn Pere Pujol, 23 de maig de 1940. Vegeu l'escut del *Llibre de les Usances* a l'apèndix fotogràfic, figura 7, imatge 1.

²⁴⁰ ACSG, Agustí Duran i Sanpere, Correspondència rebuda, mossèn Pere Pujol, 24 de juny de 1940.

²⁴¹ ACSG, Agustí Duran i Sanpere, Correspondència rebuda, mossèn Pere Pujol, 6 d'octubre de 1940.

²⁴² ACSG, Agustí Duran i Sanpere, Correspondència rebuda, mossèn Pere Pujol, 18 d'agost de 1946.

²⁴³ Vegeu-lo, per exemple, a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, llibre d'actes de 1957 a 1960, diligència d'obertura del llibre.

²⁴⁴ Vegeu-lo, exactament igual que el segell anterior però amb el text en català “Ajuntament de la Seu d'Urgell”, a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, llibre d'actes de 1980 a 1981. Vegeu els dos segells a l'apèndix fotogràfic, figura 7, imatges 8 i 9.

molins i els forns de la ciutat cita que el pergamí original estava “*clauso sive subsignato sigilloque quodam intus quandam capsulam stagneam impendentibus cum cordiilis rubei albi que coloris*”²⁴⁵, un segell actualment desaparegut, tot i que el pergamí conserva la plica i els dos forats per on passaven els cordons que sostenien el segell.

4.6.2 Registres i sistemes de fiscalització

Per altra banda, trobem la necessitat de fixar els documents i contrastar-los en volums i registres. Ja el 1454, en una visura per qüestions de regadiu, es mana a l'escrivà “que continuàs les dites coses en lo libre de la Ciutat”²⁴⁶, i sis anys més tard, quan el clavari va portar els comptes en un paper, “lo qual lo consell no a per autèntich”, van requerir-lo perquè portés “lo libre que ell té de les restes de les clavaries” i altres documents que pogués tenir, per posar-los a l'arxiu, “perquè la Ciutat se'n pugue ajudar e pugue clarifficar los comtes”²⁴⁷. El 1480 es manava que la definició de la clavaria “sie registrada en lo present libre del Consolat”²⁴⁸ i també, el 1568, es recomanava als cònsols de l'any següent que les crides del mostassaf es copiessin “en lo libre de les conclusions dels consells de dita Ciutat, segons que se trobe se fehie axí antigament, *et bene*, y que advertesquen fer-les signar al vicari general si'ls parrà ésser mester”²⁴⁹.

En diferents èpoques trobem disposicions per tal de crear i mantenir registres que permetin contrastar el contingut de la documentació solta. Ja el 1466 s'acordava que “sien registrats tots los albarans que siran manats pagar al clavari, e que'n sie contentat, axí com antigament se ffeye”²⁵⁰. Cinc anys més tard, veient que l'escrivà tenia el llibre del Consolat en el seu poder i els consells no s'hi escrivien puntualment, es va acordar “que lo escrivà del Consolat hage e sie tengut de portar en lo dit consell lo libre del Consolat, e en aquell sien continuats los consells” “e no pas en paperets”²⁵¹. A partir de 1529 s'inicia la sèrie dels llibres del racional, que s'afegirien als del clavari, que ja hem vist que existien al segle XV, encara que no els hàgim conservat. Aquell mateix 1529 s'elegeix per primera vegada un nou ofici, el “depositari”, que és el que s'acabaria anomenant racional (Obiols, 2019, 116). No obstant això, el 1570 alguns deutors de la Ciutat negaven els seus deutes “dient que, encara que sien scrits al racional, no és prova prou concloent”, motiu pel qual es va acordar “que serà bé que's porte libre manual y que en les partides que serà mester y conixerà lo portant lo racional que serà

²⁴⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre copiador de privilegis, fol. 28.

²⁴⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 173.

²⁴⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 221v.

²⁴⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 386v.

²⁴⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Testament dels cònsols de 1568 per als de 1569.

²⁵⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 292.

²⁵¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 335v.

fahedor, que hi face fer sotascrita per los debitors”²⁵². Per tant, en aquell moment, la persona que ocupés aquest ofici hauria de portar un doble registre, amb llibre manual i llibre racional²⁵³. També, en algunes ocasions, trobem les despeses ocasionades per la sistematització de les actes, com el pagament a Jacinto Bonanat per “regular los consells de dit any 1714 y posar en aquells diferents notes y advertències pels negocis que succehïren”, o el paper gastat per Anton Cassany “per copiar los ajuntaments de l'an 1725”²⁵⁴.

També al segle XVI trobem les primeres mencions a un registre de correspondència, que sembla que es va iniciar en diferents moments però que no conservem abans del final del segle XVII. El 1558 se citen “dos mans de paper per fer un registre de letres missives de la Ciutat”²⁵⁵, i tot just trenta anys més tard s'acorda “que's fasse un libre blanch y que allí se continuen les cartes que per part de la Ciutat se scriuran, haxí ha universitats com encara ha particulars, per a que en lo sdevenidor se trobon les formes de les tals letres”²⁵⁶. Més endavant, els cònsols de 1627 recomanaven als de l'any següent que fessin “registrar les cartes scriurà la Ciutat de consideració en lo llibre blanc que per a n'aquest effecte s'és fet”²⁵⁷, i el 1668 s'acordava novament “que's fasso un llibre de cartes y allí que se escriguen totes les cartes escriurà la Ciutat”²⁵⁸. Encara més endavant, el 1674, es va acordar que “se fasse un llibre y allí se cupion totes les cartes, tant les que escriurà com les que rebrà, que además de ser útil a la Ciutat és molt conforme a tota bona política, attés se troba en la present casa que los antecessors de vostra senyoria o feya de aqueixa manera”²⁵⁹. En tot cas, el primer registre de correspondència enviada conservat a data d'avui s'inicia l'any 1695²⁶⁰, i a partir de 1697 s'especifica, entre les obligacions del secretari, la d'“aportar registre de cartes se scriuran per part de la Ciutat a qualsevols persones”²⁶¹. També, el 1722 i 1723, es documenten les despeses per fer i enquadernar els registres de cartes²⁶².

Evidentment, la legislació general, especialment en grans moments de canvis com la implantació de l'administració borbònica després de la Guerra de Successió o, especialment,

²⁵² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 626v-627.

²⁵³ L'any següent, el 1571, ja s'especificava que el racional tindria “lo salari de VIII lliures, y ha de portar libre manual”. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 630. En el cas proper de Puigcerdà, l'ofici de racional va ser creat el 1584 (Conesa, 2012, 47).

²⁵⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans de 25 de desembre de 1715 i 6 de maig de 1726.

²⁵⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre Racional de 1553 a 1574, fol. 66.

²⁵⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 190v.

²⁵⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Testament dels cònsols de 1627 per als de 1628.

²⁵⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 71.

²⁵⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 172-172v.

²⁶⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, registre de correspondència enviada de 1694 a 1701. Tot i que al llom de l'enquadernació de pergami hi figura escrit “Registre de cartes del any 1694, 95, 97, 98, 99, 1700 y 1701”, el contingut del volum s'inicia el 1695.

²⁶¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 495v.

²⁶² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 2 de febrer de 1722 i 2 d'abril i 1 de setembre de 1723.

la creació de les estructures de l'estat liberal a la primera meitat del segle XIX, així com els successius canvis de règim polític del segle XX, han generat l'aparició de noves sèries documentals que, per la seva quantitat i pel fet de no tractar-se d'una iniciativa sorgida pròpiament de la institució municipal, obviem en aquest treball.

4.7 La descripció

4.7.1 Els primers llistats i inventaris

Realment disposem de molt pocs instruments de descripció de l'arxiu municipal, la qual cosa dificulta el coneixement exacte de quin era el seu contingut documental. El primer inventari com a tal és de l'any 1590, realitzat en fer el traspàs de cònsols, i només fa un llistat força genèric dels volums de l'arxiu, sense incloure-hi ni les seves dates extremes ni, tampoc, cap altra documentació sense enquadrar, que sabem que existia, com la correspondència o els pergamins²⁶³. En altres casos disposem d'alguns llistats concrets de documents extrets de l'arxiu per tal de ser aportats en causes judicials, que no podem considerar en cap cas instruments de descripció com a tals, però sí que ens aporten informació sobre alguns documents existents en una determinada data²⁶⁴.

4.7.2 Els índexs d'època moderna

Sí que disposem, com hem vist, d'un conjunt d'índexs, fets entre 1608 i 1703, corresponents als diferents llibres de consells i també als dotze llibres *diversorum*. Aquests índexs responen a les necessitats que la institució tenia en aquell moment; en cap moment es plantegen com a catàleg documental, ni tampoc identifiquen els documents en funció dels seus títols o de la seva funció. Únicament hi ha referenciats, des del punt de vista del seu interès jurídic i, especialment, com a argument i antecedent per adjuntar a les causes judicials futures, els aspectes per als quals pot resultar útil el document en qüestió.

El primer llibre d'índex, elaborat a partir de 1608 per Pere Celso Vicens, està escrit en format foli, enquadrat amb cuir negre gofrat i es tanca amb dues tanques de llautó. Inclou els índexs dels tres primers volums dels llibres de consells: el de 1432 a 1512 –tot i que actualment es conserva només fins a 1509– (fol. 61 a 114v), el de 1513 a 1579 (fol. 2 a 57) i el de 1579 a 1616 (fol. 116 a 192). Encara, afegit posteriorment, hi ha un inici d'índex de “lo llibre vermell que comensa als 22 de mars de 1617” (fol. 193 a 256)²⁶⁵, per al qual es van

²⁶³ Vegeu-lo transcrit a l'apèndix documental número 2.

²⁶⁴ Vegeu-ne un exemple de 1582 a l'apèndix documental número 1.

²⁶⁵ Una darrera anotació al fol. 260v fa referència a la compra dels quadres dels reis i del marquès de Castelarodrigo, “del qual se n'ha fet don Juan de Austria” l'any 1672.

preparar els fulls que restaven en blanc al volum, amb les inicials on s'haurien d'anar anotant els acords. No obstant això, només s'hi van incorporar unes poques anotacions. Com veurem a continuació, l'índex d'aquest volum es va elaborar anys més tard.

En el cas de l'índex de 1617 a 1657, el volum segueix la mateixa estètica que el que havia fet anteriorment Pere Celso Vicens, en format foli, amb les cobertes de cuir negre gofrat i amb tanques de llautó. En aquest cas l'enquadrernació es troba en molt mal estat de conservació. El llom de l'enquadrernació, però, ja manca des d'antic, ja que hi ha l'etiqueta identificativa del llibre enganxada directament al llom dels plec de paper. El volum de 1660 a 1697, per la seva part, no disposa d'enquadrernació, tot i que la deuria tenir, perquè es conserven els nervis i restes d'una de les capçades. En tot cas, com en l'índex anterior, l'etiqueta amb el títol del llibre ja va ser enganxada des d'antic directament als lloms dels plec de paper.

Pel que fa a l'índex dels dotze llibres *diversorum*, és el més sumptuós de tots. El volum, enquadrernat també amb pell gofrada i tanques de llautó, es conserva dins d'una bossa o funda de pell, tenyida amb tons vermellorsos, ribetejada amb una cinta groga cosida amb fil del mateix color, tancada amb una solapa i dos botons de cuir el trau dels quals està ornamentat amb una peça cosida del mateix cuir, amb forma de flor circular. La portada del volum, després d'identificar el títol del llibre, el seu autor, el nom dels cònsols i l'any de la seva escriptura, conté, significativament, el dibuix d'un cargol, sens dubte una al·legoria de la tasca lenta i constant que representa la lectura de la documentació per tal d'elaborar-ne els corresponents instruments de descripció. A la portada hi figura la data de 1702, i al foli 235 s'indica que "se acabà als 2 de marts 1703"²⁶⁶.

A nivell formal, els índexs s'organitzen alfabèticament, de forma lògica, però sense una estricta sistematització: els assentaments s'ordenen només per la primera lletra de la primera paraula, però no pas per les lletres següents. Per altra banda, aquesta primera paraula tan pot ser un nom com un verb, i sovint és difícil intuir de quina forma el redactor de l'índex pot haver encapçalat la descripció d'un acord, per la qual cosa es fa difícil buscar-lo en una lletra en concret. L'índex dels anys 1579 a 1616 numera correlativament cada un dels assentaments dintre de cada lletra, la qual cosa suposem que serviria per a una més ràpida recuperació de la informació a partir d'una codificació senzilla formada per la lletra inicial més el número d'assentament.

En el cas dels índexs elaborats per Jacinto Bonanat i Josep Artigalàs, la numeració identificativa dels assentaments es reinicia a cada pàgina. Per altra banda, al marge s'especifica també la naturalesa d'aquella disposició: consell general, catorzena, acte o adjunt. Pel que fa a l'índex dels llibres *diversorum*, per la seva pròpia naturalesa, a cada un dels

²⁶⁶ Vegeu la portada del volum i la seva funda de cuir a l'apèndix fotogràfic, figura 8.

assentaments no s'especifica cap altra informació que el número del volum seguit del número de pàgina. Finalment, hem de destacar especialment que aquests índexs es complementen amb extensos comentaris i notes sobre diferents aspectes als que fan referència alguns assentaments, la qual cosa constitueix una font d'informació extraordinària i complementària de la resta de fonts documentals municipals.

Per diverses circumstàncies podem reconstruir el procés d'elaboració d'aquests índexs. Els acords de l'any 1695 ens informen que “lo doctor Jacinto Bonanat a fet un llibre anomenat Índex (...)”, per la qual cosa s'acorda remunerar-lo degudament, “y així mateix al senyor cònsol segon [Josep Artigalàs], per haver escrit dit llibre”²⁶⁷. Per altra banda, la comptabilitat del 1697 consigna, entre altres, les despeses de Jacinto Bonanat “per lo treball de aver fet lo llibre de Índex” i de Josep Artigalàs “per tots los treballs tingué en escriurer lo llibre de índex”²⁶⁸. Finalment, el 1702 es documenten els pagaments a Jacinto Bonanat “per treballar los dotse llibres que conté lo índex de l'arxiu” i a Josep Artigalàs “per treballar y scríurer lo llibre de Índex dels dotse llibres”²⁶⁹. Així doncs, sembla clar que la tasca intel·lectual recauria en Jacinto Bonanat, que és qui figura formalment com a autor dels índexs en les portades de tots ells, mentre que la tasca d'escriure físicament l'índex seria responsabilitat de Josep Artigalàs. Ho podem comprovar gràcies a la conservació d'un esborrany de l'índex dels dotze llibres *diversorum*. Aquest esborrany, que ocupa 57 fulls de paper, està escrit indubtablement per Jacinto Bonanat i ens permet deduir el procediment seguit per a la seva elaboració. A mesura que anava llegint els diversos llibres i passant-ne els fulls, l'autor posava la lletra que encapçalava l'assentament, en majúscula i centrada, i a continuació afegia el text complet que acabaria figurant a l'índex, seguit del número de llibre i número de pàgina²⁷⁰. Posteriorment aquests assentaments serien copiats alfabèticament per Josep Artigalàs al volum definitiu.

4.7.3 La descripció als segles XVIII i XIX

Desconeixem si l'ordenació duta a terme per Rafael Cruïlles el 1732-1733 va comptar també amb l'elaboració d'un inventari o algun altre tipus d'instrument de descripció, però en tot cas no ha arribat als nostres dies. Sí que sabem que, en el context de la Primera Guerra Carlina, va realitzar-se un inventari de l'arxiu, perquè així ens ho indica un índex pocs anys posterior: *“Papeles. Se hizo un inventario formal ante el escrivano don Jacinto Mitats en setiembre de 1840 de todos los del Ayuntamiento, con motivo de cesar un bando y entrar otro, llamado el*

²⁶⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 460v.

²⁶⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre Racional de 1661 a 1698, fol. 327, 336.

²⁶⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans de 29 de desembre de 1702.

²⁷⁰ L'esborrany de l'índex es troba enquadrinat a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, llibre de mostasseria i crides, sense foliar.

*primero moderado y el segundo progresista*²⁷¹. Malauradament, pràcticament no es conserva documentació del notari Jacinto Mitats en el malmès fons notarial de la Seu d'Urgell (Pagarolas, 2005), i no coneixem cap còpia d'aquest inventari.²⁷² Aquest índex elaborat cap a mitjans del segle XIX, és un breu document amb algunes anotacions referents als llibres d'actes de l'Ajuntament, referents aproximadament als anys 1818-1841. Té un funcionament similar als que es van fer a l'entorn del segle XVII: a partir d'una "paraula clau" es redacta un breu text explicatiu i s'indica la procedència de la informació. Desconeixem l'autoria d'aquest índex²⁷³.

Durant la segona meitat del segle XIX trobem uns pocs llistats de documentació, sempre parcials i realitzats per determinades circumstàncies concretes, com ara el compliment de disposicions superiors o el traspàs de funcions en alguns càrrecs. És el cas de l'inventari de documentació econòmica fet el 1858, que inclou referències des de l'any 1768 fins a 1833, el de la documentació que l'administració d'Hisenda va entregar a l'Ajuntament el 1891 o el de documents de dipositaria fet el 1908 quan el titular va cessar per manca de salut²⁷⁴.

4.7.4 Els inventaris del segle XX

El primer, i pràcticament únic inventari complet de la documentació municipal va ser elaborat pel secretari Amadeu Gallart el 23 de juny de 1909. Aquest, molt extens, s'organitza a partir de la localització topogràfica de la documentació, posada en armaris i agrupada sota una numeració que potser respon a lleixes o a lligalls. Malgrat que detalla amb precisió els volums de les principals sèries històriques, especialment a l'armari número 3, l'inventari obvia la descripció dels dos primers armaris, dels quals només indica que estan plens "*de documentos y libros antiguos*". En tot cas, aquesta és la principal font d'informació que tenim per a conèixer el contingut de l'arxiu abans dels diversos trasllats que va patir durant el segle XX²⁷⁵.

Malgrat les circumstàncies en què es va elaborar, cal que tinguem en compte l'inventari fet el 1938 pel Servei d'Arxius de la Generalitat, abans del seu trasllat a Viladrau. Es tracta d'un inventari "dels llibres i documents existents a l'Arxiu Municipal d'aquesta Ciutat", organitzat en els lligalls numerats que es van fer per a preparar el trasllat, amb una relació detallada del seu contingut, també numerat correlativament. Suposem que, per la situació especial en què es

²⁷¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Índex d'acords municipals 1818-1841, entrada "Papeles".

²⁷² Només es conserva documentació del notari Mitats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (Rodríguez, sense data, 158). Un cop consultada aquesta qüestió amb el centre, se'ns ha informat que "només conservem una carpeta amb sis testaments closos, datats entre 1840 i 1861, i una altra carpeta d'escriptures soltes datades entre 1851 i 1858" (correu electrònic de 6 de maig de 2021).

²⁷³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Índex d'acords municipals 1818-1841.

²⁷⁴ Vegeu-los transcrits a l'apèndix documental, números 3, 4 i 5.

²⁷⁵ Vegeu-lo transcrit a l'apèndix documental número 6.

va elaborar, els encarregats d'aquesta tasca no van poder ultimar la descripció, i els darrers assentaments estan descrits de forma molt més general. En tot cas, aquest inventari deuria servir també per a retornar la documentació un cop passada la guerra civil, una operació de la que desconexem els detalls però que va permetre reintegrar l'arxiu municipal amb una més que destacable integritat²⁷⁶.

Suposem que les tasques dutes a terme per mossèn Llinàs entre 1945 i 1947 també deurién incloure algun tipus d'inventari o llistat, que no ha arribat fins als nostres dies. No és fins molt més tard, a partir de 1980, quan es regularitza, a poc a poc, el funcionament de l'arxiu, primer amb les més de 400 fitxes elaborades per mossèn Porredon, amb identificació numèrica i breu descripció del contingut de les unitats documentals i, uns anys més tard, amb el primer inventari sistemàtic de l'arxiu elaborat per l'arxivera Marisa Picado al voltant de 1989, un inventari amb algunes mancances i imprecisions però que, en molts aspectes i per la inexistència de cap altre inventari posterior de tota la documentació municipal, continua essent un instrument de consulta obligada.

4.7.5 La descripció dels pergamins

Els documents als que s'ha prestat més atenció històricament han estat els pergamins. Podem deduir l'existència de diferents catàlegs corresponents a les diferents numeracions que contenen els pergamins al seu revers, però desgraciadament la majoria d'ells no han arribat fins a nosaltres. Suposem que la numeració escrita al vers d'alguns pergamins per Pere Celso Vicens al principi del segle XVII deuria constar en algun llistat, que no coneixem, i tampoc sabem si l'ordenació de l'arxiu feta el 1732-1733 per Rafael Cruïlles incorporava algun tipus de llista dels documents.

En tot cas, com ja hem comentat, alguns dels pergamins tenen una petita etiqueta de paper enganxada al seu darrere, amb un número que correspon, indubtablement, a un llistat amb numeració correlativa. Aquesta mateixa numeració es troba escrita en tinta negra, en molts d'ells, acompanyada de l'expressió abreviada "*archivo municipal*"²⁷⁷. Tampoc coneixem cap llistat on es relacionin els documents numerats d'aquesta manera. En alguns pergamins també hi trobem breus registres escrits en llapis i, en alguns casos, acompanyats d'un nou número, en una lletra que atribuïm a la de mossèn Jaume Llinàs²⁷⁸, del qual tampoc conservem cap

²⁷⁶ Vegeu-lo transcrit a l'apèndix documental número 7.

²⁷⁷ El cas més explícit que hem localitzat correspon a un protest identificat amb l'expressió següent: "Pergamino N° 46 Arch. muni.". ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Pergamins, any 1347.

²⁷⁸ Per exemple, un pergami de 1547 d'un censal a la confraria de Sant Ermengol i Sant Blai, identificat en llapis amb un número "177".

catàleg. Finalment, trobem la numeració escrita en color blau, que correspon al catàleg de 1959 de Fermín de Urmeneta²⁷⁹.

El 1992 tenim constància que “han estat inventariats ja una tercera part dels quatre-cents pergamins que conserva l'arxiu. L'inventari s'ha realitzat sobre el programa de tractament documental ARCHIVIST, que permet una gran rapidesa en la recuperació de les dades introduïdes”²⁸⁰. Aquesta tasca, que va consistir en la informatització i correcció d'errors de l'inventari de Fermín de Urmeneta, es va perdre en els diferents canvis de sistemes operatius informàtics d'aquells anys²⁸¹.

4.8 La classificació

La pràctica inexistència d'inventaris de l'arxiu ens impedeix conèixer els sistemes de classificació utilitzats històricament, tot i que hem de suposar que sovint es produiria una agrupació per sèries documentals, com hem vist en parlar de les “pliques” de cartes o d'albarans. L'inventari de 1909 també ens permet veure, de forma no pas homogènia ni regular, una certa agrupació física de la documentació a partir de la seva funció administrativa.

L'any 1964 se citava una senzilla classificació o “*división*” dels pergamins del municipi, basada en els seus emissors, a partir dels registres fets per Fermín de Urmeneta poc abans: “1, *documentos pontificios*; 2, *documentos regios*; 3, *varios documentos*” (Serdà, 1964, 40). No serà fins a la intervenció de mossèn Ramon Porredon quan s'elaborarà un primer quadre de classificació de la documentació de l'arxiu, que feia grans agrupacions de tipus funcional (Governatiu, Processal, Divers, Econòmic, Benèfic i Correspondència), dins de les quals s'inserien les sèries documentals amb els anys extrems conservats²⁸². La guia de l'arxiu elaborada per Marisa Picado (1989) incorporava un nou quadre de classificació “segons les normes assumides pel Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya”, amb una barreja entre agrupacions funcionals, orgàniques i tipològiques (administració municipal; administració de justícia; agricultura, ramaderia i pesca; associacions; beneficència; defensa; demografia; eleccions; Església i convents; instrucció pública; obres públiques i urbanisme; sanitat; codis, privilegis i consuetuds; segells; llibres manuscrits; documentació notarial; pergamins i arxiu fotogràfic).

²⁷⁹ Vegeu aquestes diverses retolacions a l'apèndix fotogràfic, figura 6.

²⁸⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Informe sobre l'arxiu municipal* elaborat per Albert Villaró el setembre de 1992.

²⁸¹ Notícia aportada per Albert Villaró Boix en conversa telefònica el dia 6 de maig de 2021.

²⁸² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Correspondència amb departaments de la Generalitat. Resposta d'enquesta al cap del Servei d'Arxius, datada el 2 de juliol de 1981, complimentada per mossèn Ramon Porredon.

L'any 1992 s'indicava que “tota la documentació classificada ho està segons el quadre elaborat per la Generalitat l'any 82. Caldria reelaborar el quadre de classificació i adequar-lo a la realitat de l'organigrama municipal”²⁸³. Deu ser en aquest moment quan es va elaborar un quadre de classificació amb 24 nivells principals, que barreja novament agrupacions funcionals, orgàniques i tipològiques (administració general; hisenda; proveïments i serveis; assistència social; sanitat; obres i urbanisme; seguretat pública, policia municipal; serveis militars; població; eleccions; instrucció pública; cultura; joventut i esports; jocs olímpics; promoció econòmica i ocupacional; serveis agropecuaris; pergamins; premsa local; arxiu d'imatges; protocols; fons patrimonials; Sant Hospital; Corregiment de Puigcerdà i *Diversorum*)²⁸⁴. No obstant, no tenim constància que aquest quadre fos aplicat, ja que no disposem de cap inventari posterior al de 1989.

4.9 La difusió

No és fins a dates molt avançades quan es comença a entendre l'arxiu com a font d'informació per a la recerca històrica: ja hem vist com cap a 1890 Francisco Javier de Moner és el primer que escriu sobre la història de la ciutat utilitzant sistemàticament i intensiva la documentació de l'arxiu, i mossèn Coy, el 1906, és el primer en plantejar l'interès que tindria publicar el contingut del *Llibre de les Usances* “por su interés lingüístico, histórico y legal” (Coy, 1906, 451), una publicació que va realitzar uns anys més tard Francesc Carreras Candi (1924). Però encara cal esperar molt més perquè l'arxiu i la seva documentació es valorin com elements d'interès per al conjunt de la ciutadania i no només per als acadèmics, intel·lectuals i erudits.

Des d'aquest punt de vista hem de tenir en compte la figura de Josep Espar que, d'alguna manera, representa la frontissa entre aquestes dues visions. Sense plantejar la necessitat d'obertura pública de l'arxiu, sí que va elaborar treballs ben documentats i amb una clara voluntat de difusió per al gran públic, especialment sobre el funcionament institucional del municipi medieval, entre el que destaca el volum titulat *Coses de la Seu* (Espar, 1978). També, en aquest període, l'any 1967 es va portar el Llibre de Consells del segle XV a Barcelona per a formar part de l'exposició “*Evolución histórica del municipio español*”, una tasca de la que es va encarregar el propi secretari Espar²⁸⁵.

²⁸³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Informe sobre l'arxiu municipal*, elaborat per Albert Villaró el setembre de 1992.

²⁸⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Models de quadres de classificació, quadre de classificació de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell, sense data.

²⁸⁵ Vegeu les despeses ocasionades per aquests desplaçaments a ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, comptes de 1967, assentaments 725, 726, 784 i 785.

La contractació de mossèn Ramon Porredon va implicar, el 1980, un notable canvi de tendència: pocs mesos després d'iniciar els treballs ja publicava que “s’han pres bones notes dels llibres més antics, per a fer-ne l’inventari i les fitxes corresponents. Car només així es facilita la tasca dels investigadors” (Porredon, 1980). Aquesta mateixa línia va ser seguida per Marisa Picado, que indicava que “hem cregut necessari donar una empenta al nostre Arxiu i obrir-lo als investigadors i persones interessades. És per aquest motiu que està a punt de sortir una guia que donarà una visió ràpida i general del fons històric” (Picado, 1987, 91). Efectivament, aquesta guia, amb un primer inventari, es va publicar el 1989 (Picado, 1989).

El període durant el qual va exercir com arxiver Albert Villaró, entre els anys 1989 i 2009, es va caracteritzar, com hem vist, per la publicació de diversos llibres, opuscles i articles de recerca i difusió històrica. En aquest període, a més de les exposicions i llibres de difusió, també es va cursar un crèdit variable dirigit als alumnes d'Educació Secundària Obligatòria de l'institut Joan Brudieu amb el títol “L’arxiu municipal”, on s’analitzaven alguns documents històrics relacionats amb la ciutat, majoritàriament procedents de l'arxiu municipal però no només, a partir dels quals s’elaboraven qüestionaris sobre els documents i els seus contextos²⁸⁶.

²⁸⁶ Apunts conservats per l'autor d'aquest treball, corresponents al curs 1998-1999.

5 Pèrdues, trasllats i casos singulars

5.1 Guerres i incendis

Els incendis i guerres que han afectat la Seu d'Urgell al llarg dels segles han tingut la lògica repercussió en el seu patrimoni documental que, no obstant, ha arribat als nostres dies amb una completesa sorprenent, si tenim en compte les diverses circumstàncies que han afectat els llocs on es trobava dipositat l'arxiu.

En diferents ocasions, l'arxiu ha sofert l'acció dels seus grans enemics: el foc, l'aigua i els rosegadors. No parlarem de les goteres i les constants reparacions a les teulades de la Casa de la Ciutat, que apareixen repetidament i regularment durant segles. En referència al foc, apuntem que ja el carnestoltes de l'any 1561 es va produir un incendi que va afectar l'hospital “y tanbé part de dita casa comuna de la Ciutat”²⁸⁷ i a l'inici de l'any 1688 es deixava constància “que Casa la Ciutat s'és cremada”²⁸⁸. A aquests incendis fortuïts hi hem de sumar les destruccions deliberades, com quan el primer diumenge de maig de 1581 els aquadrillats del capitost bandoler Galceran Cadell “se apoderaren de casa la Ciudad, de la qual obrint les portes ab una rella sen aportaren, y cremaren scriptures y priuilegis dels Reys y Bisbes llantsan-los per terra, y fentne grans estragos demanera, que no se son pogudes cobrar”²⁸⁹.

L'acció dels rosegadors, que ha deixat traces ben evidents en els pergamins de l'arxiu municipal, és també una constant al llarg dels segles. És significativa la diligència que es va escriure l'any 1566 en dues pàgines del Llibre de Consells, aparentment esquinçades: “En aquestes dues cartes no havie cosa ninguna escrita; en elles havie caygut sèu de una candella, cremant de prop del present libre, en què, havent-hi caygut dit sèu, les rates se han mengat y rosegat dits fulls, per so los senyors cònsols han feta fer la present memòria per sdevenir, per so que no's pensàssen fos stat altra cosa en contrari”²⁹⁰. Més endavant, el 1726, en fer un armari pels papers de l'arxiu, s'indicava que es feia “per quant les rates tots los maltracten y rosequen”, però també perquè “no és tan fàcil lo posar-s'i foch”²⁹¹. Pocs anys més tard, el 1733 s'insistia que molts documents estaven “*podrecidos y rohídos de ratones, con muchos ahugeros*”²⁹², i encara el 1772 es deixava constància que “*se maltratan las escrituras, ya del polvo y de los ratones*”²⁹³.

²⁸⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 513.

²⁸⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 360.

²⁸⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre *diversorum*, vol. 8, fol. 87v.

²⁹⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 569.

²⁹¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1715 a 1731, p. 377-378.

²⁹² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1732 a 1743, p. 119-120.

²⁹³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1770 a 1773, p. 519.

Sorprenentment, les accions bèl·liques han tingut poca afectació en el fons municipal. Després del profund buit documental provocat per les invasions franceses abans del Tractat dels Pirineus²⁹⁴, sembla que els diferents setges i invasions sofertes per la ciutat no van provocar una destrucció significativa de documentació. Així, la invasió francesa de 1691, que sí que va implicar el desmantellament de les muralles, no va afectar la Casa de la Ciutat. Tampoc va fer-ho la Guerra de Successió, tot i que detectem algun buit de documentació just en el moment final del conflicte²⁹⁵, i sembla que els canvis de mans durant la guerra de la Quàdruple Aliança tampoc van afectar de forma molt evident la conservació del fons documental, més enllà del lògic trasbals en els moments de canvi d'administració i d'entrada d'exèrcits²⁹⁶. Al final del segle, durant la invasió francesa de 1794, en el marc de la Guerra Gran, part de la documentació municipal va ser traslladada i amagada, per la qual cosa aquest conflicte tampoc va afectar especialment la integritat del fons documental. Al llarg del segle XIX, més enllà de la manca de documentació puntual durant el període de la Regència d'Urgell l'any 1822, sembla que l'entrada dels Cent Mil Fills de Sant Lluís i les guerres carlines tampoc van afectar especialment la documentació de l'Ajuntament. Finalment, durant la guerra civil espanyola els documents de l'arxiu municipal van ser traslladats a càrrec del Servei de Recuperació d'Arxius de la Generalitat, i van ser retornats a la ciutat després del conflicte, com ja hem comentat, sense pèrdues, si més no, significatives.

Vista aquesta ràpida panoràmica, sorprenentment, podem deduir com la descurança i els trasllats poc organitzats en motiu d'obres i de canvis d'ubicació han generat més problemes al fons documental que no pas els grans conflictes bèl·lics que han afectat la ciutat al llarg dels segles.

5.2 Sèries i documents desapareguts

Malgrat la pràctica inexistència d'inventaris històrics del fons municipal, algunes referències ens permeten constatar la pèrdua de documents que formaven part de l'arxiu i que no han arribat als nostres dies. L'inventari de l'any 1590, per exemple, cita dos llibres manuals, un llibre de capbreu dels escàlits i un llibre del pes de la farina, que no hem conservat²⁹⁷. Sí que s'ha conservat, per contra, "lo present libre de consells" (volum de 1579 a 1616), "altres dos llibres de consells, vells" (volums de 1431 a 1509 i de 1513 a 1578), el *Llibre de les Usances* i el de l'arxiu d'Oliana (Obiols i Noguera, 2020). Per altra banda, tenim dubtes quan cita "un libre

²⁹⁴ Entre els anys 1654 i 1660 no es conserven llibres de comptes, ni del clavari ni del racional; entre 1655 i 1660 no hi ha correspondència; i entre 1658 i 1660 no hi ha llibres de consells.

²⁹⁵ El llibre racional de 1699 a 1716, per exemple, no conté cap assentament corresponent a l'any 1714.

²⁹⁶ Sobre aquest episodi vegeu Torras (1979) i Hidalgo (2018).

²⁹⁷ Vegeu-ho a l'apèndix documental número 2.

rational vell y altre nou”, ja que conservem els llibres de 1529 a 1552 i de 1553 a 1574 (que correspondrien a dos llibres “vells” l’any 1590), però està perdut des d’antic el volum de 1575 a 1597, que seria el vigent en aquell moment.

La tasca de contrastar totes les cites que la documentació fa a volums, lligalls i documents solts supera de molt l’abast d’aquest treball, però és, si no es descobreix algun nou inventari de l’arxiu, la única manera de restituir el coneixement del contingut que hauria tingut històricament l’arxiu. Des d’aquest punt de vista hem de destacar llistats com el que conservem, fet cap a 1582, on figuren documents concrets que s’extreien de l’arxiu per ser duts a Barcelona²⁹⁸.

D’altres documents no en tenim constància explícita, però podem deduir la seva existència a partir dels buits insòlits a les sèries documentals. És el cas que acabem de veure en referència al Llibre racional de 1575 a 1597, que ja mancava a l’inventari de l’any 1909, o d’alguns registres de correspondència enviada de la segona meitat del segle XIX.

5.3 Documents viatgers: els “immigrats”

5.3.1 El testament sacramental de Sant Ermengol

Potser el més cèlebre dels documents que custodia l’arxiu municipal, pel fet de ser el més antic que conserva i pel seu simbolisme, és el testament sacramental de Sant Ermengol, un pergamí original datat el 3 de desembre de l’any 1035, un mes després de la mort accidental del bisbe²⁹⁹.

La presència d’aquest document a l’arxiu municipal és, certament, atípica. En tot cas, sabem que el pare Villanueva, en la seva visita a l’arxiu de l’Ajuntament a principis del segle XIX, expressa la seva sorpresa quan “*me encuentro con la escritura original (de que ni siquiera hay una copia en la iglesia) de la publicación y egecución del testamento del santo, que es lo que llamamos testamento sacramental*”. Ell mateix transcriu el document a l’apèndix de l’obra (doc. XXIX), citant-ne la procedència “*Ex autogr. in arch. curie. Secul. Urgell.*” (Villanueva, 1821, 147, 300-306). Mossèn Pere Pujol, en el seu estudi sobre l’urna del sant bisbe publicat l’any 1927, tot citant Villanueva, escriu novament que aquesta escriptura era “custodiada en l’arxiu del Consell municipal de la Seu” (Pujol, 1984, p. 407). Encara el 1930, la guia de la ciutat escrita per Valeri Serra i Boldú cita, en parlar de Sant Ermengol, “*su testamento, extendido en pergamino, que se conserva original en el Archivo de Seo de Urgel*” (Serra, 1930, 32)³⁰⁰.

²⁹⁸ Vegeu-ho a l’apèndix documental número 1.

²⁹⁹ Sobre la figura de Sant Ermengol resulta imprescindible l’estudi de Prim Bertran (2010).

³⁰⁰ Indubtablement es refereix a l’arxiu municipal, ja que en la mateixa pàgina se citen, diferenciadament, “los documentos del Archivo Catedral de Seo de Urgel”.

No sabem en quin moment, potser en el retorn de la documentació un cop passada la guerra civil o en els anys posteriors, el pergamí va ser integrat dins dels fons de l'Arxiu Capítular d'Urgell. L'any 1977 es va publicar una notícia equívoca, en la qual s'afirmava que el pergamí original es trobava a l'Arxiu Capítular, mentre que una còpia posterior es trobava a l'Arxiu Municipal, interpretació clarament errònia, ja que al mateix article es publica una imatge del pergamí original, en aquell moment a l'Arxiu Capítular, que és indubtablement el que s'havia conservat al Municipal (Marquès, 1977). El pergamí va ser catalogat, dins de l'Arxiu Capítular d'Urgell, amb el número 301. Aquesta numeració figura escrita en llapis al seu revers, i amb aquesta identificació i localització se'n va editar el text a la revista *Urgellia*, sense citar enlloc la seva presència anteriorment a l'arxiu municipal, tot i esmentar l'edició que n'havia fet el pare Villanueva (Baraut, 1981, 177-179).

L'any 1989 sabem que aquest document no es trobava dins del fons municipal, ja que s'indicava, en parlar dels pergamins que l'integraven, que “el més vell dels quals és un testament del segle XIII” (Picado, 1989, 217). El 1992, igualment, els documents més antics citats a l'arxiu eren els pergamins de Sant Pere Cercada, de mitjans del segle XII³⁰¹. En tot cas, en una data posterior a aquesta darrera, però durant la dècada de 1990, el document va ser discretament restituit a l'arxiu de l'Ajuntament, sense publicitar ni formalitzar aquesta gestió³⁰². Des d'aquell moment s'ha tornat a citar com a integrant del fons documental del municipi i, fins i tot, en la reedició de l'article de 1977 on se citava, erròniament, una còpia en pergamí a l'Arxiu Municipal, aquest error ha estat corregit (Marquès, 2010).

5.3.2 Els documents de Sant Pere Cercada

L'arxiu municipal conserva també uns pocs pergamins dels segles XII i XIII que fan referència a la canònica agustiniana de Sant Pere Cercada, a l'actual comarca de la Selva. El periple d'aquests pergamins no es pot entendre sense tenir present que l'any 1592 aquesta canònica agustiniana va ser suprimida i es va incorporar com a priorat al convent de frares agustins de la Seu d'Urgell (Monsalvatge, 1904, 404). Al seu torn, durant la desamortització del segle XIX l'antic convent de Sant Agustí va ser ocupat per les instal·lacions de l'hospital de la ciutat (Villaró, 1994, 99-103). Finalment, tot i que no ho podem assegurar absolutament, sembla que podríem identificar aquests pergamins amb els que l'any 1920 es trobaven a Sant Agustí, els quals es va acordar integrar a l'arxiu de l'Ajuntament³⁰³.

³⁰¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Informe sobre l'arxiu municipal* escrit per Albert Villaró el setembre de 1992.

³⁰² Conversa telefònica mantinguda amb Albert Villaró i Boix, arxiver municipal entre els anys 1989 i 2009, el dia 6 de maig de 2021.

³⁰³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1920 a 1921, fol. 90, 94, notícia que agraeixo a Daniel Fité Erill.

Tot i això, el 1989 s'indicava que el pergamí més antic de l'arxiu era del segle XIII (Picado, 1989, 217), mentre que el 1992 ja se citaven com a més antics “cinc pergamins de Sant Pere Cercada, a la Selva, procedents de l'hospital i datats cap al 1147”³⁰⁴. En tot cas, a data d'avui també es conserven documents de Sant Pere Cercada als arxius del bisbat d'Urgell, de procedència desconeguda però que ha d'estar, indubtablement, relacionada amb l'antic convent de Sant Agustí³⁰⁵.

5.3.3 Els documents de la Comunitat de Preveres de la Pietat

La Comunitat de Preveres beneficiats de la catedral es documenta, com a mínim al segle XIV. A partir del segle XVI, aquesta institució va construir la nova església de la Pietat, al costat oest del claustre de la catedral (Pujol, 1984, 385-406), on la Comunitat mantenia el culte fins a l'extinció d'aquesta institució, durant la segona meitat del segle XX (Miró, 2014, 465).

A l'arxiu municipal es conserven alguns documents de la Comunitat de Preveres: dos volums solts i un nombre indeterminat de pergamins. Pel que fa als volums, estan enquadernats en pergamí i corresponen, per una banda, a llistes de misses i sacerdots celebrants, durant la primera meitat del segle XVI; i per altra, a diversos documents dels anys 1724 i 1725 on s'acrediten els deutes que el municipi té amb la Comunitat a causa de l'endarreriment en el pagament de pensions de censals.

En el cas dels pergamins, un element clarament indicatiu de la seva pertinença al fons de la Comunitat és l'anotació que alguns d'ells presenten al revers, quan s'indica que el seu contingut figura “en lo capbreu major”. Es tracta del gros volum de paper, de gran format, enquadernat amb tapes de fusta, conservat a l'Arxiu Capítular i anomenat precisament “Capbreu Major”, tal com figura a la seva portada³⁰⁶. En efecte, un cop feta la comprovació pertinent, trobem que el contingut dels respectius pergamins es troba extractat al foli

³⁰⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, *Informe sobre l'arxiu municipal* escrit per Albert Villaró el setembre de 1992.

³⁰⁵ Mossèn Benigne Marquès, arxiver capítular i diocesà d'Urgell, intueix que aquests pergamins potser van ser ingressats als arxius del bisbat per mossèn Aleix, quan aquest era administrador del Sant Hospital de la ciutat, ubicat a les dependències de l'antic convent d'agustins (informació facilitada en conversa telefònica del dia 23 de març de 2021). Es tracta de mossèn Aleix Andreu Salvat, que va ser administrador de l'Hospital a partir de l'any 1939 i fins la dècada de 1970 (ADU, llibre III de personal, fol. 212).

³⁰⁶ El llibre es devia reenquadernar en algun moment i els primers plec de fulls corresponen al final del volum, tal com es pot observar en la foliació original, en números romans, del volum. Al foli 1 hi figura el títol de “Capbreu Maior”, amb una inicial miniada i decorada amb dues flors de quatre pètals fets amb pa d'or. ACU, Comunitat de Preveres de la Pietat, Inventari d'altars i beneficis de la Catedral / Capbreu Major, s. XVI (ui. 1.483).

corresponen d'aquest volum³⁰⁷. Per tant, podem confirmar que els pergamins que presenten aquesta anotació formen part indiscutiblement del fons de la Comunitat de Preveres.

No sabem des de quan aquesta documentació es trobava a l'arxiu municipal, però l'inventari de la documentació que l'any 1938 va ser traslladada a Viladrau ja incorporava, als seus darrers assentaments, documents i pergamins de l'església de la Pietat, sense especificar-ne el volum ni el contingut³⁰⁸. Per tant, no podem assegurar que la documentació que es conserva actualment, procedent de l'Ajuntament, sigui la totalitat de la que hi havia dipositada, com a mínim des del 1938. El gruix més important de documentació de la Comunitat de Preveres, però, es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell.

5.3.4 Les confraries

La naturalesa de les confraries, institucions clarament civils però amb un component essencialment religiós, sovint dificulta la seva adscripció a un o altre centre d'arxiu. En el cas de la Seu d'Urgell la documentació de les múltiples confraries de la ciutat es troba repartida entre l'arxiu de la parròquia de Sant Ot, actualment dipositat a l'Arxiu Diocesà d'Urgell, i l'arxiu municipal. Fins i tot, en alguns casos, hi ha confraries que tenen llibres en els dos centres d'arxiu.

En aquest cas, a més de la naturalesa civil d'aquestes associacions ciutadanes, disposem de tres elements a tenir en compte. Per una banda, sabem que un conjunt notable de confraries tenien la seva seu a l'església de Sant Francesc, construïda a la planta baixa de la Casa de la Ciutat (Obiols *et alii*, 2020). Aquesta església, juntament amb la de Sant Agustí, van ser cedides pel bisbe Guitart a l'Ajuntament de la ciutat el maig de 1936 (Galindo, 2011, 41-42). En aquell moment es va acordar que el bisbat retiraria els objectes de culte d'aquests temples³⁰⁹. Qui sap si va ser en aquell moment que la documentació de les confraries va poder integrar-se a la resta de documentació de l'arxiu municipal.

Per altra banda, i ja estrictament en referència a la documentació, es conserven diversos pergamins de la confraria de Sant Ermengol i Sant Blai que tenen al seu revers una anotació

³⁰⁷ Per exemple, al revers del pergamí de 1537 d'una fundació de dues misses a càrrec de Margarida, vídua de Givés de Lordat hi figura que es troba al Capbreu Major, "en cartes DLXVI". En efecte, en el foli 566 del volum hi figura que "fa la senyora Margarida, relictà del magnífic mossèn Givés de Lordat, quondam, e neta y hereva de l'honorable en Guillem Bovet, alias Figuerós e de dona Anglesa, muller sua, avi e àvia seus (...)".

³⁰⁸ Vegeu-ho a l'apèndix documental número 7.

³⁰⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Registre de correspondència enviada, 6 d'abril i 12 de maig de 1936.

amb la primera numeració de l'arxiu municipal, per la qual cosa podem assegurar que al tombant del segle XX ja en formaven part³¹⁰.

Finalment, com a darrera informació, encara apuntem que mossèn Pere Pujol va citar l'any 1927 un llibre de la confraria de Sant Blai i Sant Ermengol "existent a l'arxiu del municipi" (Pujol, 1984, 410), on encara es conserva avui. L'inventari de documentació municipal que l'any 1938 va ser traslladada a Viladrau també inclou documentació de diverses confraries, coincident a grans trets amb la que ha arribat fins als nostres dies³¹¹.

5.3.5 Altres documents

Fem notar que, entre els pergamins de l'arxiu municipal, es troben altres exemples de documents dels quals no coneixem el procés pel qual van passar a formar part del conjunt documental de l'Ajuntament. És el cas, per exemple, del testament de Pere Clergue, datat el 1218 (Gascón, 2018), que sabem que el 1959 ja formava part dels pergamins de l'arxiu municipal (Espar, 1976, 93), i que és, indubtablement, el document que el 1989 s'indicava com el més antic de l'arxiu (Picado, 1989, 217). En altres casos, es disposa de documents diversos dels quals de moment no es coneix la procedència, com el notable conjunt de pergamins dels Arderiu i el mas Camprubí del Castell de l'Areny, al Berguedà, datats entre els segles XIII i XVII, o alguns pergamins relacionats amb la família Tragó de Castellbò datats als segles XV i XVI. En els dos casos, aquests documents ja figuren a l'inventari de pergamins elaborat el 1959.

En altres casos l'arribada d'alguns documents a l'Ajuntament resulta més senzilla d'entendre. És el cas, per exemple, del fons de la baronia de Calbinyà, compost per un conjunt de documents en paper dels segles XV a XVII i també per alguns pergamins referent als dominis i la transmissió patrimonial d'aquesta baronia. La baronia va ser adquirida pel Consolat de la ciutat l'any 1688 (Xam-mar i Company, 2006-2007, 646-647, 653-656) i, lògicament, amb la compra de la baronia s'hi va incloure també tota la documentació que permetia acreditar-ne la titularitat, motiu pel qual encara avui aquest fons forma part dels fons procedents de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell.

³¹⁰ Per exemple, entre altres, en un pergamí de censal de l'any 1358 (número 120 de la primera numeració de l'arxiu municipal i 109 de l'inventari de Fermín de Urmeneta).

³¹¹ Vegeu-ho a l'apèndix documental número 7, per exemple, als lligalls 21 i 22.

5.4 Documents viatgers: els “emigrats”

5.4.1 El privilegi d'exempció de l'eixorquia

L'any 1165 el bisbe Bernat Roger concedia als habitants de la Seu d'Urgell el privilegi de poder testar i disposar dels seus béns, eximint-los del mal ús de l'eixorquia. Aquesta concessió va ser escrita en pergamí i, lògicament, havia de ser atorgada als representants del municipi, que n'eren els beneficiaris i, alhora, els qui havien reclamat la remissió i s'havien organitzat per obtenir el suport del comte Ermengol d'Urgell a la seva demanda.

El pare Villanueva va localitzar i transcriure aquest pergamí a l'arxiu del municipi: “*va copia de esta curiosa escritura, que es una de las pocas que guarda el Ayuntamiento de esta ciudad*”. A la transcripció va indicar-ne la procedència d'aquesta forma: “*Ex arch. curiae. saecul. Urgellen.*” (Villanueva, 1850, 56-57, 208-209). La seva conservació a l'arxiu municipal resulta evident si analitzem el pergamí original, que al seu revers incorpora un breu regest, escrit amb lletra del segle XVI (“Privilegi o gràcia atorgada per lo senyor bisbe a la ciutat, que negú qui muyre intestat los béns ayen a tornar als fils o parents si n'i aurà, e quasgú d'aquí avant no pugua ésser dit exorch”), i també la retolació següent: “Nº 27 Arch. Munic.”³¹², la qual cosa fa indubtable la seva pertinença a l'arxiu municipal, com a mínim fins al principi del segle XX³¹³.

Una única referència de 1927 cita el pergamí com conservat a l'Arxiu Capitular d'Urgell, d'on el va transcriure directament Valls i Taberner. Aquesta afirmació és contradictòria amb la resta de notícies que tenim sobre el document, i potser podríem posar-la en dubte, tot i que el propi Valls i Taberner indica explícitament que reproduïx “el text d'aquest privilegi, el qual he transcrit directament de l'original que es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell” (Valls, 1927, 176).

En tot cas, en algun moment el document va passar a formar part dels fons de l'arxiu capitular, fos abans de 1927 o fos en els trasllats posteriors a la guerra civil. Es va identificar amb el número 1.010 i d'aquesta forma va ser publicat, sense citar enlloc la seva procedència original del municipi, tot i ser evident per la retolació al vers que indica la seva pertinença a l'arxiu municipal, i també perquè l'edició inclou la referència a l'edició anterior del pare Villanueva, que el situa clarament a l'arxiu de l'Ajuntament (Baraut, 1990-1991). Actualment el pergamí continua dipositat a l'Arxiu Capitular.

³¹² ACU, pergamí número 1.010.

³¹³ Vegeu-ho a l'apèndix fotogràfic, figura 9.

5.4.2 El privilegi de la insaculació

L'any 1516 el bisbe Joan Despés va atorgar al Consolat el privilegi que establia el procediment de la insaculació per a l'elecció dels cònsols i altres càrrecs municipals. Com era habitual, els documents expedits pel bisbe eren escrits al corresponent registre de la cúria, i se'n copiava un exemplar en pergamí, amb el segell i la resta de formalitats, per entregar-lo al beneficiari o afectat per la disposició.

Per lògica administrativa i de funcionament documental, el pergamí emès per la cúria del bisbe s'havia d'entregar al Consolat, que el deuria guardar al seu arxiu. A més, els registres de cúria del bisbe conserven l'escriptura d'aquest document, a partir de la qual es va estendre el pergamí (Moliné, 1978).

En efecte, Ferran de Sagarra el va veure a l'arxiu municipal al principi del segle XX, quan elaborava la seva *Sigil·lografia Catalana*, i el va publicar amb aquesta localització: "Seu d'Urgell, arxiu municipal; pergamins" (Sagarra, 1932, 78). En el catàleg de pergamins de l'any 1959, però, no figura entre els documents conservats a l'Ajuntament.

El pergamí original, on no consta cap anotació que indiqui explícitament la seva pertinença a l'arxiu municipal³¹⁴, es conserva a data d'avui integrat a l'Arxiu Capitular³¹⁵. No obstant això, el número 19 que porta retolat al seu vers, amb una petita creu al seu damunt, té exactament les mateixes característiques que els números que figuren en altres pergamins de l'arxiu municipal escrits per Pere Celso Vicens, i una de les anotacions que hi figuren ("Privilegi de la enseculació dels señós cònsols") està escrita amb la mateixa lletra que altres anotacions de pergamins de l'arxiu municipal.³¹⁶ També, com hem vist, Ferran de Sagarra el va veure a l'arxiu del municipi. Per tant, podem assegurar que aquest pergamí formava part dels fons de l'arxiu municipal. Intuïm que, com en altres casos, aquest document deuria ser integrat als arxius del bisbat després dels diversos trasllats que els fons documentals de la ciutat van patir durant la guerra civil espanyola.

5.4.3 La sentència arbitral de 1430

A l'Arxiu Capitular d'Urgell es conserva el pergamí original de la sentència arbitral del cardenal Pere de Foix, datada l'any 1430, de la que ja hem parlat repetidament, i també altres còpies d'aquest mateix document: una en un pergamí de l'any 1486 i una altra en un volum en paper, enquadernat amb pergamí, datat al segle XVI (Obiols, 2019, 170).

³¹⁴ Al vers del pergamí només hi figura un número 19, amb una petita creu damunt seu, sense cap altra indicació.

³¹⁵ ACU, carpeta de pergamins en català, 27 de febrer de 1516.

³¹⁶ Vegeu-ho a l'apèndix fotogràfic, figura 10.

El document original de 1430, que consta de tres pergamins cosits i mesura 190x55 cm (García, 2009, 426), malmés i reparat des d'antic als seus marges, no presenta cap anotació que ens permeti precisar la seva localització original.

El pergami de 1486 consta de dos pergamins cosits, mesura 110,5x71 cm i va ser feta pel notari de la Seu d'Urgell Ramon Sabater, sota l'autoritat de Joan Soler, capellà de Sant Ot (García, 2009, 426). Aquest pergami presenta un conjunt d'anotacions de diverses èpoques al seu vers, algunes d'il·legibles i altres que es conserven amb força integritat. En una d'elles es pot llegir: "Sentència del legat, y sie ben guardada. A-n'hi altra còpia en lo llibre", i en una altra, escrita per la mateixa mà, "Sentència del llegat, y sie ben guardada y no treta del present archiu en manera alguna". El pergami també té un número 20 escrit sota una petita creu, exactament igual com el número 19 que està escrit al pergami del privilegi de la insaculació i com la resta de pergamins de l'Ajuntament que presenten aquest tipus de numeració, escrita per Pere Celso Vicens al començament del segle XVII³¹⁷.

La còpia en paper del segle XVI està basada en el pergami de 1486, consta de 10 fulls de paper enquadernats en pergami i mesura 290x195 mm (García, 2009, 426). A la coberta hi ha escrit en tinta negra "Usatges de la ciutat de la Seu de Urgell", i la primera pàgina de text s'encapçala amb el títol "Usances de la Ciutat de Urgel"³¹⁸. No hi trobem cap anotació que permeti esbrinar en quin arxiu es custodiava originalment aquest document, tot i que la còpia especifica que va ser fet a partir del trasllat en pergami que acabem de veure, datat el 1486.

A nivell de documentació municipal, fem notar que al *Llibre de les Usances* es van copiar únicament els capítols referents a aquestes usances, sense tot el formulari inicial de la sentència de 1430. Sí que el llibre copiator de privilegis escrit a partir de 1613 s'inicia amb una còpia íntegra de la sentència arbitral, de la que malauradament no hem conservat l'inici. Per altra banda, en fer els dos trasllats de la sentència de l'any 1679, aquests també de forma íntegra, s'especifica que van ser fets "per la necessitat gran que hi havié de fer-se, per no poder-se llegir lo original ni transumptos escrits en porgami" (Obiols, 2019, 170).

Sembla evident que el municipi hauria de disposar d'una còpia completa del document, ja que el seu contingut conforma el gruix principal de l'ordenament jurídic municipal durant gairebé tres-cents anys. Per tant, si més no,ensem que és estrany que el Consolat només disposés de la còpia dels capítols de les usances escrita el 1470, i no fos fins a l'elaboració del llibre copiator de privilegis, a partir de 1613, que detectés la necessitat de disposar de còpies íntegres del document.

³¹⁷ ACU, pergamins [document instal·lat a la carpeta corresponent als pergamins de l'any 1430].

³¹⁸ Manuscrit afegit número 2, de la Biblioteca Capitular.

Aquests motius ens porten a analitzar amb detall el pergamí amb el trasllat de l'any 1486. Les anotacions del seu revers, tot i que molt desdibuixades, estan realitzades amb la mateixa lletra que altres que trobem en documents de l'arxiu municipal. A més, a l'Arxiu Capitular resultarien estranyes i atípiques les advertències sobre la necessitat de guardar i no treure de l'arxiu aquest document, que, en canvi, resultarien molt lògiques al fons del municipi. Pel que fa al número 20 que hi figura escrit, indubtablement forma part de la numeració dels pergamins municipals escrita per Pere Celso Vicens a principis del segle XVII³¹⁹. Per altra banda, l'anotació que diu "A-n'hi altra còpia en lo llibre" ha de fer referència, de ben segur, a la còpia que se'n va escriure a l'inici del llibre copiador de privilegis, a partir de 1613. Fem notar també que aquest pergamí de 1486 està puntejat a l'inici de cada línia, una pràctica habitual quan s'elaboraven còpies i trasllats de pergamins, per assegurar la integritat de la informació en fer la còpia. En darrer terme, el trasllat de 1679 especifica que s'havia escrit "per no poder-se llegir lo original ni transumptos escrits en porgamí". Seria certament estrany que el Consolat, principal afectat per la sentència arbitral, no tingués en el seu poder un d'aquests trasllats escrits en pergamí.

Tots aquests elements ens porten a afirmar que el trasllat de 1486 pertanyia, indubtablement, a l'arxiu municipal, i en algun moment, com altres pergamins que ja s'han comentat, es va integrar a l'arxiu capitular.

5.4.4 El Llibre de les Usances

Ja hem vist com el fons municipal de la Seu d'Urgell va ser traslladat el 1938 a Viladrau i l'any següent a Pedralbes, des d'on va ser retornat a la ciutat. No obstant això, el que possiblement és el document més simbòlic de l'arxiu, el *Llibre de les Usances* (mal anomenat Llibre de Privilegis), va restar a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, de moment no sabem per decisió de qui. Sí que sabem, però, que el maig de 1940 l'Ajuntament de la Seu ja en tenia constància, quan demanava regularitzar l'escut municipal, "*cuyo primer esbozo aparece en el "Llibre de privilegis de la Ciutat d'Urgell", existente actualmente en esa Ciudad de Barcelona*"³²⁰. En tot cas, el setembre de 1946 mossèn Pere Pujol escrivia a Agustí Duran i Sanpere, director del centre barceloní, amb qui mantenia una estreta relació des de feia anys, indicant-li que "un d'aquests dies us vindrà a veure el senyor D. Josep Espar, Secretari de

³¹⁹ Vegeu-ho a l'apèndix fotogràfic, figura 10.

³²⁰ ACSG, Agustí Duran i Sanpere, activitat professional, director de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, carta de l'alcalde de la Seu d'Urgell de 22 de maig de 1940 (sign. 41).

l'Ajuntament d'aquesta Ciutat, per tal de recollir el Llibre de Privilegis que gardeu en aqueix vostre Arxiu”³²¹.

No va ser fins el 22 de febrer de l'any següent que l'Ajuntament va formalitzar la designació del secretari “*para que en nombre y representación de esta corporación pueda recoger del Archivo Histórico de Barcelona, Casa del Ardiaca, el “Llibre de Privilegis” de esta ciudad y trasladarlo al archivo del Ayuntamiento*”³²². Aquell mateix dia mossèn Pere Pujol es dirigia novament a Agustí Duran i Sanpere indicant-li que “per fi avui l'amic Josep Espar, Secretari del nostre Ajuntament, vé per a recollir el “Llibre dels Privilegis” d'aquesta Ciutat, que tant gentilmente haveu sabut guardar-nos en aqueix senyorial palau barceloní, que teniu sota la vostra cura. Deu vulgui que, retornat joiosament a la seva llar que'l vegé neixer, hi frueixi per arreu llargues anyades, per al més complet exalçament de les valors espirituals que éll atresora”. La mateixa carta va ser utilitzada per a formalitzar l'entrega del llibre, quatre dies més tard, quan el secretari Espar va escriure al marge: “*Recibí El Llibre dels Privilegis. Barna., 26 febrer 1947. [Rúbrica]*”³²³.

Al cap d'una setmana, el 5 de març, l'Ajuntament deixava constància “*que por el señor secretario se había presentado el Llibre dels Privilegis de esta ciudad, que recogió en delegación de este Ayuntamiento del Archivo Histórico de la Ciudad de Barcelona, cuyo libro debe ser restaurado, segun opinión del señor Duran y Sampere, y el Ayuntamiento acordó restaurar el mencionado Llibre dels Privilegis, encargando al mencionado señor Duran y Sanpere que busque la persona capacitada para tal objeto, y que el Llibre dels Privilegis no puede salir de estas Casas Consistoriales sin previo acuerdo del Ayuntamiento*”³²⁴. Tot apunta que aquesta restauració, però, no es va realitzar fins que, per iniciativa de l'Ajuntament, l'any 2014 va ser intervingut per la restauradora Carme Balliu al Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya (Obiols, 2019, 172).

5.4.5 Les cartes de Ferran de Sagarra

La descurança que l'Ajuntament ha mostrat fins a temps recents respecte al seu arxiu històric permet entendre que alguns documents desapareguessin del fons municipal a mans d'erudits i investigadors, en una dinàmica que, especialment durant els primers anys del segle XX, era prou habitual. Vegeu-ho, per exemple, en referència a Puigcerdà, en els casos flagrants de la desaparició d'un destacable conjunt de pergamins reials, retornats des de l'Arxiu Històric de

³²¹ ACSG, Agustí Duran i Sanpere, correspondència rebuda, mossèn Pere Pujol, 16 de setembre de 1946.

³²² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1946 a 1948, fol. 12.

³²³ ACSG, Agustí Duran i Sanpere, correspondència rebuda, mossèn Pere Pujol, 22 de febrer de 1947.

³²⁴ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes de 1946 a 1948, fol. 12.

la Ciutat de Barcelona l'any 2010 (Simon, 2010), i, especialment, del cèlebre Dietari començat el 1584 i el Llibre de Privilegis de la vila, que van desaparèixer de l'arxiu municipal a principis del segle XX, van ser dipositats a la Biblioteca de Catalunya per Miret i Sans i encara avui no han estat retornats (Simon, 2016).

Tot i que d'una entitat certament molt menor, també l'arxiu municipal de la Seu d'Urgell va veure desaparèixer durant aquest període algunes cartes rebudes i altres documents dels segles XVI i XVII, recentment localitzades a la Biblioteca de Catalunya entre els documents que Ferran de Sagarra va "recopilar" en el procés d'elaboració de la seva magna obra *Sigil·lografia Catalana*³²⁵. La documentació consultada per Ferran de Sagarra, en part citada a les seves obres i en part conservada a diferents institucions³²⁶, ens permet fer una sistematització per comprovar, en l'estat actual de la recerca, quins dels documents que ell va veure es conserven, on es troben (al centre on ell els va consultar o en alguna altra localització) i, també, determinar quins dels documents que ell va consultar estan actualment desapareguts. Vegeu-ne una primera i sumària identificació, en l'estat actual de la recerca, no finalitzada, a l'apèndix documental número 8.

5.4.6 Dubte: els contractes d'època moderna

A l'Arxiu Capitular d'Urgell es conserva un remarcable conjunt de contractes, especialment dels segles XV i XVI però no només, sobre temàtiques diverses. Alguns d'ells són coneguts i estudiats des de fa temps, mentre que molts altres resten inèdits. En aquest cas no podem afirmar rotundament que aquesta documentació formés part de l'arxiu municipal i, en tot cas, de la seva anàlisi se'n desprèn que ha estat molt barrejada.

L'argument principal de què disposem per a justificar la seva inclusió en aquest apartat és el referent als intervinents en un conjunt notable d'aquests contractes: sovint, les capitulacions es realitzen entre els cònsols de la ciutat i un particular o conjunt de particulars, sense intervenció de cap altra institució. Per tant, si els documents són el testimoni d'una acció jurídica entre el Consolat i un tercer, sense la presència del Capítol de canonges ni del bisbe, sembla evident que formarien part de l'arxiu de la Ciutat i no pas del capitular.

En tot cas, sabem que, per exemple, el contracte per a pintar el retaule de Sant Joan Evangelista i Sant Ot, situat a la capella homònima de la catedral, i establert entre el pintor

³²⁵ Agraïm la notícia sobre aquests documents a Eduard Puigventós i Aniol Noguera, de l'arxiu de l'Escola Pia de Catalunya. Igualment, agraïm les facilitats de la senyora Anna Gudayol, cap de manuscrits de la Biblioteca Nacional de Catalunya, per a la seva consulta i identificació.

³²⁶ Tot just en finalitzar aquest treball hem tingut notícia que a l'AHCB es conserven unes capses de documentació sense tractar, relacionada amb la col·lecció sigil·logràfica de Ferran de Sagarra, que caldria revisar per comprovar si contenen documents citats per ell i procedents de l'arxiu municipal de la Seu d'Urgell (correu electrònic de 22 de juny de 2021).

Joan Guardiola de Cervera i els cònsols de la Seu d'Urgell, l'any 1921 es trobava a l'Arxiu Capítular (Duran, 1921, 13). Potser aquests contractes formen part del fons de l'escrivania de Sant Ot, la notaria pública de la ciutat (Marquès, 1984-1985), actualment barrejat i dispers dins de l'Arxiu Capítular, amb els documents sense cap identificació que els agrupi com a fons documental amb entitat pròpia. La seva pertinença al fons de l'escrivania pública ajudaria a entendre l'existència d'altres contractes entre particulars o entre institucions no eclesiàstiques, així com d'un destacable conjunt de testaments, capítols matrimonials i inventaris post-mortem.³²⁷ En cas que fos així, certament, aquests contractes podrien formar part originalment del fons de l'escrivania de Sant Ot, i no pas de l'arxiu municipal.

³²⁷ Vegeu alguns exemples de contractes a Pujol (1984, 591-611). Exemples de capítols, testaments i inventaris a Obiols (2019).

6 L'arxiu i la Casa de la Ciutat

En l'anàlisi històrica de l'arxiu municipal trobem una coincidència reiterada entre els moments en què es presta atenció a la documentació i en què es fan obres a la Casa de la Ciutat, en el que considerem un interessant procés de reforçament de la institució, a nivell legal i de garantia dels seus drets, sostinguts en la documentació de l'arxiu, en paral·lel amb el realçament simbòlic i protocol·lari a partir de la dignificació i l'ennobliment de la seu del poder municipal i els seus espais vinculats³²⁸.

6.1 De la Guerra Civil Catalana al Tractat dels Pirineus

Detectem un primer moment important entre 1470 i 1473, segurament en relació amb els fets de la guerra civil catalana. Així, l'any 1470 es copien en forma noble els capítols de la sentència arbitral de 1430 al *Llibre de les Usances*, el 1471 es determina que els acords s'escriuin al llibre del Consolat i aquest es guardi a l'arxiu i, finalment, el 1473 s'acorda construir la Casa de la Ciutat per garantir, entre altres, la conservació de l'arxiu³²⁹.

Justament un segle més tard, el 1570, trobem un nou moment important, que sens dubte hem de vincular amb la personalitat del jurista Jeroni Grau. En aquell moment, a més del tractat de govern municipal que ell va redactar en acumular els càrrecs de cònsol en cap, jutge de crims i advocat de la ciutat (Obiols, 2019), es va acordar crear un llibre manual a més del llibre racional³³⁰ i també es van elaborar les còpies del llibre d'actes de les vistes d'Oliana per a cada una de les localitats que assistia a aquesta assemblea (Obiols i Noguera, 2020). Aquest període d'interès per la documentació encara es pot allargar durant una vintena d'anys: el 1575 es feien les gestions perquè la documentació notarial quedés en mans de la Ciutat si un notari difunt no tenia hereus que exercissin el mateix ofici³³¹, el 1587 s'acordava fer un segell petit per segellar documents, a més del gran que ja existia, i l'any següent es decidia fer un

³²⁸ No només hem de tenir en compte la millora i ennobliment de la Casa de la Ciutat, sinó també dels altres espais vinculats al patronatge del municipi, especialment des del punt de vista religiós. En aquest sentit és significativa l'anàlisi dels moments en què es fan obres a la capella de Sant Ermengol del Prat de Segre (Xam-mar, 2010) i, especialment, a la capella de Sant Ot, patró de la ciutat, situada a la catedral, el mobiliari i manteniment de la qual corria a càrrec de la institució municipal (Obiols i Xam-mar, 2021).

³²⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1431 a 1509, fol. 319v, 320v, 335v, 337v i 349v.

³³⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 626v-627.

³³¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 691. El 1566, a Puigcerdà ja s'havia determinat que en canviar de notari les seves escriptures fossin rebudes amb inventari, i que es fes un arxiu o armari amb les corresponents tancadures. ACCE, Registre de Consells de 1566 a 1572, fol. 7.

registre de correspondència enviada. Finalment, el 1590 es va fer el primer inventari, tot i que parcial i breu, de la documentació de l'arxiu³³².

En aquesta mateixa període, el 1570 es decidia –i s'executava cinc anys més tard– el trasllat dels altars dels patrons Sant Ot i Sant Ermengol a la catedral, tot situant-los a banda i banda de l'altar major, amb la qual cosa els sants patrons passaven a ocupar un lloc preeminent. Aquest canvi, promogut en part pel Consolat, també va suposar la seva implicació per a pintar el retaule de Sant Ot (Obiols i Xam-mar, 2021).

A principis del segle XVII trobem un altre moment interessant, tot i que més acotat en el temps, marcat indubtablement per Pere Celso Vicens, quan es redacta el primer dels índexs dels Llibres de Consells, a partir de 1608, i també quan s'acorda iniciar el llibre copiador de privilegis, l'any 1613³³³, i es posa la primera numeració dels pergamins. A nivell de representació pública és significatiu que justament l'any 1611 es faci la font de pedra amb l'escut de la ciutat i el nom dels cònsols que avui es conserva a la part superior del carrer de Capdevila³³⁴ i l'any següent es facin obres a la capella de Sant Ermengol del Prat de Segre (Xam-mar, 2010, 176). Just a mitjans del segle trobem una nova coincidència: l'any 1649 es gravava sobre fusta la llegenda de la fundació de la ciutat a càrrec d'Hèrcules (Villaró, 1995, 11; Xam-mar, 2018, 81-82), mentre que tot just dos anys després trobem les despeses de la fusta necessària per a fer l'arxiu³³⁵.

6.2 Entre els francesos i els Borbons: el reforçament de la institució

El període entre 1668 i 1712 és d'una especial intensitat per al reforçament de la institució. A nivell estrictament documental, i com a simple enumeració, apuntarem que el 1668 es prenen mesures per al control de l'ús del segell municipal, el 1673 s'acorda posar les escriptures

³³² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1579 a 1617, fol. 163, 190v, 260v. Encara, en aquest context, apuntarem que el "testament" dels cònsols de 1568 per als de 1569 inclou diverses mencions a l'arxiu i a la seva gestió. També, a la veïna vila de Puigcerdà, aquests anys són significatius: el 1571 es capitulava la construcció d'un arxiu, del que set anys més tard es decidia la seva organització, mentre que el 1584 es creava la figura del racional i s'iniciava la redacció del *Dietari* (Obiols, 2021, 473-474, 815-817).

³³³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1579 a 1616, fol. 772v.

³³⁴ La part inferior de la inscripció, on probablement hi hauria la data, resulta il·legible. Nosaltres hem datat la font a partir de la coincidència amb els noms dels cònsols que hi figuren, tot i que de vegades s'ha escrit que la font fou instal·lada "cap al 1620" (Villaró, 1995, 124). Potser hem d'atribuir a aquesta font les despeses dels picapedrers Jaume Font i mestre Labòria, i també d'una aixeta de coure, que documentem el 1611. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre racional de 1598 a 1653, fol. 172, 174. També, possiblement, aquesta construcció està relacionada amb "la obra del riguer" que documentem el mateix 1611. ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1579 a 1616, fol. 730.

³³⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre racional de 1598 a 1653, fol. 588; Llibre del clavari de 1650 a 1653, 21 de juny de 1651.

ordenadament a l'armari amb calaixos, l'any següent es disposa que s'escrigui un registre de correspondència, així com fer còpies del testament de Lluís de Sabater i posar-les a l'arxiu de la ciutat³³⁶, el 1679 es van fer noves còpies de la sentència arbitral de 1430, dos anys més tard es determina que el llibre racional no pugui sortir de la casa³³⁷, el 1695 s'inicien els registres de correspondència enviada, entre aquest any i el 1697 es fan els índexs dels llibres de consells i el 1702-1703 es completen amb l'índex dels 12 llibres *diversorum*.

A nivell de funcionament de la institució, el 1672 es reforma el sistema de la insaculació i s'incorpora un llibre d'ànima³³⁸ i el 1680 sembla que s'havia gestionat la compra de la baronia de Soveig, al Baridà³³⁹, en un intent d'aconseguir la consideració de "noble" per a la Ciutat, una categoria que finalment va ser assolida quan el 1688 s'adquireix la baronia de Calbinyà, amb la qual cosa la Ciutat passa a ser senyora jurisdiccional de vassalls (Xam-mar i Company, 2006-2007, 646-647) i esgrimirà aquest argument per intentar ser present a les Corts de 1701 (Verde, 2014-2015, 121).

Per altra banda, a nivell d'ennobliment de l'edifici destacarem que el 1675-1677 es feien obres a la Casa de la Ciutat, i el mateix any es van comprar els notables quadres dels quatre evangelistes que encara avui es conserven³⁴⁰; però és especialment a partir de 1701 quan la casa s'ennobleix amb la construcció del saló i la galeria que han arribat als nostres dies, però també amb l'encàrrec del quadre d'Hèrcules com a fundador de la ciutat i l'adquisició d'altres quadres de temàtica àulica (Xam-mar i Company, 2006-2007). Per altra banda, en plena guerra de Successió, es va emprendre la notabilíssima reforma de la capella catedralícia de Sant Ot, patró de la ciutat, que entre els anys 1708 i 1712 va implicar la construcció d'un nou retaule, l'arc esculpit que l'emmarcava, l'urna que contenia les relíquies del sant i el salamó de bronze que il·luminava la capella (Obiols i Xam-mar, 2021).

Fem notar que, en referència a aquest període, tenim notícies similars sobre la dignificació dels espais municipals en altres localitats catalanes. Només com exemples més o menys propers, apuntarem que el 1673 s'emprenia el projecte de reforma de la Casa de la Ciutat de Vic, a càrrec del tracista fra Josep de la Concepció (Garganté, 2014, 1.029), el 1685 es feia l'armari de l'arxiu de la ciutat de Solsona i s'hi instal·lava la documentació, el 1701 s'ultimaven les obres de la sala on es reunia el consell d'aquesta mateixa ciutat (Planes, 1993, 53-57) i l'any següent, el 1702, el Consell de la Terra d'Andorra va adquirir un edifici que es convertiria

³³⁶ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 179v-180.

³³⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 253v.

³³⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Privilegi de la insaculació de 1672.

³³⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1661 a 1707, fol. 537v; Llibre racional de 1661 a 1698, fol. 182.

³⁴⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre del clavari de 1661 a 1695, fol. 66, 76v.

en la seva nova seu, que no és altre que la “Casa de la Vall” que ha arribat fins als nostres dies (Mas, 1989-1990).

6.3 Les reorganitzacions barroques

Un cop passada la guerra de Successió i la immediata postguerra, trobem un nou episodi interessant. El 1726 es fa l'armari de l'arxiu per a preservar la documentació dels rosegadors i es compra “un llibre blanch que se ha fet fer per notar algunes coses de Casa de la Ciutat”³⁴¹, el que acabaria essent el cèlebre *Llibre de Notes* que, durant pràcticament un segle, deixa constància dels principals fets que es van produir a la ciutat, en una clara voluntat de mantenir la memòria institucional. En aquest context, entre 1726 i 1728 el retaule de Sant Ot de la catedral també va ser daurat, reformat i completat (Obiols i Xam-mar, 2021) i, poc després, el 1732-1733, es reorganitza i retola l'arxiu, i s'elaboren trasllats de la documentació més malmesa, mentre es construeix també l'església de Sant Francesc, a la planta baixa de la Casa de la Ciutat, i un nou saló damunt seu.

Passats uns anys, el 1765 es contractaven les obres de reforma de la Casa de la Ciutat, que implicaven, entre altres, la construcció d'un arxiu. Allí es va traslladar la documentació l'any 1772, en un moment en què sembla que la documentació és revisada i s'hi incorporen anotacions fetes pel secretari Pablo Vilar. Dos anys més tard es parlava de la necessitat d'acabar de daurar el retaule de Sant Ot de la catedral, obra que va ser realitzada finalment el 1778 (Obiols i Xam-mar, 2021).

6.4 De la transcendència al desinterès: l'estat liberal

El segle XIX, amb els trasbalsos provocats per les guerres constants i el canvi de sistema políticoadministratiu, sembla que genera un cert desinterès per l'arxiu. El pas de l'Antic Règim a l'estat liberal, que implica la pèrdua de competències i la centralització estatal de bona part de les tasques que havien executat els municipis fins aquell moment, va deixar sense valor jurídic bona part del conjunt documental acumulat per la institució durant segles, per la qual cosa l'arxiu havia deixat de complir la seva funció primigènia. Potser com a reivindicació de l'antiga importància de la ciutat, el 1846 es va renovar el gravat del segle XVII que atribuïa la seva fundació a Hèrcules (Xam-mar, 2018, 82). En tot cas, potser a causa de les despeses ocasionades per les guerres i el reforçament de muralles durant les carlinades, sembla que el segle XIX l'Ajuntament no disposava de recursos per fer grans reformes a la Casa de la Ciutat,

³⁴¹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 9 d'abril de 1726.

una situació que sembla que, a grans trets, es va perllongar durant el primer terç del segle XX.

6.5 El franquisme i la reivindicació del passat medieval

Durant el franquisme, el nou impuls de l'arxiu, primerament amb la seva organització a càrrec de mossèn Jaume Llinàs i, especialment, amb els treballs de difusió històrica del secretari Josep Espar, coincideixen amb diverses obres que posen en valor el passat medieval de la ciutat. Així, si el secretari Espar reivindicava la història del Consolat medieval de la ciutat, la Casa de la Ciutat també adopta aquesta estètica medievalitzant amb el recobriment dels muntants de les portes amb un aplacat de pedra i, sobretot, la construcció de la gran torre que corona l'edifici. Al mateix temps, es restaura el conjunt de la catedral, despullant-lo dels afegits que s'hi havien adherit durant segles, i es completa aquesta "medievalització" a nivell urbanístic, amb la pavimentació de pedra, amb traçat geomètric, a la plaça dels Oms i la resta de l'entorn de la catedral³⁴². Tot això al mateix moment que es promou intensament a nivell turístic l'atractiu medieval de la ciutat (Obiols i Porredon, 2017, 119-120).

6.6 La Transició i la regularització administrativa

En darrer terme, la reorganització i la gestió administrativa ordinària de l'arxiu es posa en funcionament amb l'arribada dels primers ajuntaments democràtics, la qual cosa implica la contractació regular d'arxivers i, a poc a poc, la consideració de l'arxiu com a dipòsit documental únic, que inclou també la documentació administrativa de la institució i no es limita a la conservació dels "tresors" medievals. En aquell moment, en un context de recuperació cultural en el marc de l'elecció de la Seu d'Urgell com subseu olímpica durant les Olimpíades de Barcelona de l'any 1992, es realitzen diverses exposicions i catàlegs de fons fotogràfics i també publicacions de temàtica històrica, elaborades o coordinades des de l'arxiu.

Aquesta regularització administrativa té el seu paral·lel en el progressiu bandejament de la reivindicació medieval de la institució que, simbòlicament, podem exemplificar amb l'eliminació de la figura dels macers (P. R. B, 1998). A nivell arquitectònic, es posa en valor part del patrimoni contingut a la Casa de la Ciutat, tot i que altres espais són alterats notablement. Així, mentre s'excaven les restes de l'església romànica de Santa Eulàlia al subsòl de l'edifici i es visibilitzen les restes de la muralla del segle XIV, es divideix i fragmenta visualment la

³⁴² ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, diferents expedients de les sèries d'obres majors i d'obres municipals.

galeria d'arcs de mig punt construïda el 1701. Finalment, la Casa de la Ciutat també es reforma i amplia novament a partir de l'any 2000³⁴³, amb una millora de l'accessibilitat i dels espais d'atenció al públic que reflecteix aquest procés d'obertura i apropament a la ciutadania.

³⁴³ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, expedients d'obres municipals.

7 Conclusions

Una institució amb nombroses competències i un notable rerefons històric genera, indubtablement un fons documental remarcable. Sovint, però, les destruccions i la descurança fan que aquest patrimoni no arribi fins als nostres dies. En altres ocasions, com en el cas de la Seu d'Urgell, la major part de la documentació s'ha conservat però ha estat escassament utilitzada per als estudis històrics i, per tant, el fons de l'arxiu municipal continua essent molt desconegut.

Fins i tot quan s'ha promogut l'interès per la història de la ciutat, el paper de l'arxiu s'ha limitat a ser el "magatzem dels tresors", focalitzats únicament en uns pocs documents emblemàtics, especialment el *Llibre de les Usances* i, en menor mesura el Llibre Vermell dels Consells, tots dos del segle XV. La major part de la documentació, però, ha restat inèdita. Més enllà del tractament que han rebut els pergamins, que, com hem vist, han estat numerats i catalogats en diferents ocasions –tot i que, malauradament, no en conservem cap inventari anterior a l'any 1959–, la tasca de descripció de la documentació arxivística va restar pràcticament verge fins a 1980, i l'únic inventari relativament complet de l'arxiu data de 1989.

Hem d'entendre els contextos de cada època per poder comprendre per què la documentació ha rebut un o altre tractament i, en tot cas, hem de tenir molt present que sempre s'ha produït i gestionat pel seu valor primari, administratiu i jurídic, no pas pel valor històric que nosaltres li atorguem amb el pas dels anys³⁴⁴. Potser per aquest motiu, detectem tendències que ens poden resultar sorprenents, com ara les actuacions arxivístiques en contextos de guerra, ja des del segle XV. Sens dubte, aquestes dinàmiques no es poden entendre sense tenir molt en compte que la bona gestió de l'arxiu implica el reforçament de la institució i dels seus drets i privilegis, i garanteix la localització d'informacions per tal de defensar-se davant les extralimitacions d'altres poders. Ben significativament, hem vist com sovint les actuacions sobre l'arxiu i les obres de dignificació i ennobliment de la Casa de la Ciutat van de bracet: es reforça l'arxiu com a garant de drets jurídics, però també la visibilitat simbòlica i protocol·lària de la seu del poder municipal.

Aquest interès de l'arxiu per a la defensa de la institució té un altre reflex ben simbòlic, que trobem en diferents moments. L'arxiu, com a instrument de defensa jurídica, sovint va ser instal·lat juntament amb les armes, l'instrument de defensa física de la ciutat. Així ho trobem el 1473, quan s'acorda construir l'actual Casa de la Ciutat, però també a l'inventari de l'any

³⁴⁴ És ben clar en un acord de 1548, quan la Reial Audiència havia emés una sentència favorable a la Ciutat i contrària a les pretensions del bisbe d'Urgell: "que lo acte de la sentència se trague en sa debita forma, coste què coste, y que se aposo en lo arxiu de la present Ciutat a ffi y effecte que en sdevenidor, portant-se-ho lo cas que se moguéis semblant plet, dita Ciutat stigue provehida de sos drets". ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1513 a 1578, fol. 397.

1590 i, novament, en la reinstal·lació de l'arxiu el 1732-1733. D'aquesta manera, s'agrupaven les eines que permetien defensar-se dels "enemics jurídics" i dels "enemics militars", en la configuració del que podríem denominar com *arsenal de la Ciutat*. Un arsenal, en la seva vessant documental, que seria utilitzat per a governar i garantir els drets i privilegis davant les extralimitacions i invasions de competències dels altres poders. No deu ser casual que els índexs de bona part dels llibres de consells i dels llibres *diversorum* siguin redactats tot just després de l'enderroc de les muralles a mans franceses, el 1691, i la immediata construcció de la nova fortalesa de Castellciutat, l'any següent. La implantació, estabilització i intensificació d'un nou poder a la ciutat, en aquest cas de naturalesa militar, deuria fer més necessari que mai disposar de tots els antecedents que permetessin mantenir el fràgil equilibri institucional que tradicionalment s'havia produït entre bisbe, Capítol i Ciutat. Aquest mateixa problemàtica es deuria intensificar després de la victòria borbònica a la Guerra de Successió: tot just al final del conflicte es documenta la despesa "per mirar lo archiu y trobar los privilegis y pappers faents sobre domini de fossos, muralles, valls, palancas, molins y demás que demanà lo senyor subdelegat que se li donàs en un estat o memorial"³⁴⁵.

Des del mateix punt de vista hem d'entendre les característiques del tractament arxivístic al llarg dels segles. En són bons exemples els índexs d'època moderna, mai plantejats com inventaris o catàlegs de documents, sinó com a "localitzadors" d'informació que podia resultar útil per al funcionament quotidià de la institució. Amb el final de l'Antic Règim, la manca d'interès de bona part de la documentació de l'arxiu, així com la seva poca valoració per a la recerca i els estudis històrics, va generar una manca de control sobre el fons documental, especialment en la seva part antiga. També aquesta manca d'interès es detecta per l'escassetat de mencions documentals sobre l'arxiu i la seva gestió. Sense inventaris (o amb inventaris perduts) i, probablement, sense que ningú, a l'interior de la institució, valorés la documentació com calia, era senzill que alguns documents fossin extraviats, extrets de l'arxiu i no retornats, o, en moments de canvis i trasllats, dipositats en centres d'arxiu que no els pertocarien.

Sens dubte, la gestió de l'arxiu depèn dels seus responsables, entre els que destaquen de forma claríssima els juristes i secretaris. Més enllà de la labor sistematitzadora del govern municipal que va fer Jeroni Grau el 1570 (Obiols, 2019), hem de destacar l'actuació decidida de Pere Celso Vicens al principi del segle XVII, una figura desconeguda fins avui, i clau per a la història de l'arxiu municipal. En cloure aquest segle i iniciar el següent, agafa el relleu el tàndem format per Jacinto Bonanat i Josep Artigalàs, artífexs, entre altres, de la continuació dels índexs. Ja al segle XVIII, l'actuació promoguda per Rafael Cruïlles organitza, ordena i

³⁴⁵ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Albarans, 25 de desembre de 1715.

retola la documentació de l'arxiu. Fent un salt fins al segle XX, hem de parlar de l'inventari del secretari Amadeu Gallart, el 1909, i les diverses actuacions, a nivell més històric, de Josep Espar durant l'etapa franquista. Un segon col·lectiu destacat és el dels clergues que han treballat a l'arxiu. A banda de la iniciativa frustrada per encarregar-ne l'ordenació a mossèn Pere Pujol, just abans de la guerra civil, cal destacar les actuacions de mossèn Jaume Llinàs els anys quaranta i de mossèn Ramon Porredon a partir de 1980. Després de mossèn Porredon, l'Ajuntament ja va contractar de forma continuada arxivers per encarregar-se del patrimoni documental i de la gestió administrativa, inicialment Marisa Picado i, a partir de 1989 i fins el 2009, Albert Villaró.

La història de l'arxiu i del seu funcionament era inèdita i aquest treball fa una aportació substancial sobre aquest tema, que resulta, però, evidentment parcial, amb mancances i desequilibris entre parts deguts, senzillament, a la inexistència (o la no localització) del gruix de dades que hauríem desitjat. Aquest fet, sumat a la limitació d'espai, ens impedeix aprofundir per igual en els diferents aspectes que hem apuntat i que ofereixen un context i una primera aportació per al seu aprofundiment posterior.

Efectivament, quedarien moltes informacions i moltes temàtiques pendents, algunes de les quals s'han apuntat breument en altres estudis, com podria ser, només a títol d'exemple, la reconstrucció dels catàlegs històrics dels pergamins i de les seves característiques, a partir de la numeració que s'ha conservat al seu vers; la determinació de la procedència i els canals d'adquisició de tinta, paper, pergamins o llibres enquadernats (Obiols, 2018b, 161-162); o l'estudi del procés administratiu pel qual històricament es generaven diferents documents, que podem intuir per les traces que aquest procés ha deixat a la mateixa documentació. Ho hem pogut documentar en el procés d'elaboració de l'índex dels dotze llibres *diversorum*, dividit entre Jacinto Bonanat, en la seva part d'elaboració intel·lectual de la informació, i Josep Artigalàs, en la part física d'ordenació i escriptura dels llibres definitius. Sens dubte, una anàlisi aprofundida de molta més documentació ens permetria anar definint aquests procediments, les seves característiques i la lògica del seu funcionament, la qual cosa, al seu torn, ens permetria entendre millor les traces documentals que ens n'han pervingut³⁴⁶.

³⁴⁶ Un altre cas interessant d'anàlisi seria el de la comptabilitat. Veiem com generalment els pagaments s'autoritzen un cop s'havia presentat l'albarà pel proveïdor dels béns o serveis adquirits, o bé s'havia emès per la pròpia institució, en el cas dels salaris; en aquest albarà s'hi incorpora un text autoritzant-ne el pagament, signat pels oïdors de comptes i segellat, de forma similar als actuals manaments de pagament. Vegeu-ne nombrosos exemples als albarans conservats de diferents èpoques. Aquests albarans són els que generen els corresponents assentaments als llibres del clavari i del racional. Per altra banda, la comptabilitat "menor" no apareix individualitzada en albarans, sinó que la trobem agrupada "en lo llibre dit lo qüern", tal com ho trobem citat en nombroses ocasions. Aquest "qüern", de vegades, representa unes quantitats gens negligibles: el 1673 les despeses que contenia van suposar un total de 469 lliures i 13 sous (ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, llibre del clavari de 1661 a 1695, fol. 61. Vegeu un exemple de "qüern" o quadern de 1674 a l'interior d'aquest mateix volum). Posteriorment, al segle XVIII, aquestes despeses menors es trobaven agrupades mensualment en els

La història de l'arxiu és la història de la institució. Sense entendre els conflictes i interessos del municipi, resulta impossible comprendre el per què de les actuacions arxivístiques que s'han dut a terme en cada moment. Al seu torn, sense un profund coneixement de l'arxiu, la documentació que conté i la forma com aquesta s'ha gestionat al llarg dels segles, difícilment podrem obtenir una visió completa del funcionament institucional i polític de la ciutat i, de retruc, de la vida de la societat al llarg dels segles.

albarans dits “del gasto menut”. Aquest sistema, que suposem que servia per implantar unes dinàmiques d'encàrrec i pagament més àgils, però també menys fiscalitzades, s'havia de basar indubtablement en la confiança envers el clavari. Sovint, quan no disposem d'aquest quadern o d'aquests albarans “del gasto menut” i només tenim els corresponents assentaments als registres comptables del clavari o el racional, perdem molta informació sobre les despeses i conceptes concrets que va assumir la institució en aquell moment. Per altra banda, apuntem que els llibres del racional divideixen històricament la comptabilitat “de les pecúnies” i la comptabilitat “dels blats”, registrades però al mateix llibre. Aquesta darrera no només afectava a la gestió de la bladeria i de la fleca, ja que sovint trobem també pagaments de serveis retribuïts amb blat. Vegeu-ne algun exemple a Obiols i Xam-mar (2021). Sens dubte, una anàlisi aprofundida d'aquests procediments administratius permetria un millor coneixement dels documents i del seu contingut, la qual cosa repercutiria en un millor servei d'assessorament pels investigadors que fan recerca a l'arxiu.

8 Bibliografia i fonts

8.1 Fonts documentals

Arxiu Capitular d'Urgell

Biblioteca Capitular

-Manuscrits, ms. afegit 2.

Comunitat de Preveres de la Pietat

-Inventari d'altars i beneficis de la Catedral / Capbreu Major, s. XVI (ui. 1.483).

Pergamins

-Fons general de pergamins

-Pergamins en català

Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell

Ajuntament d'Organyà

-Llista cobratòria de la contribució urbana, 1933.

Ajuntament de la Seu d'Urgell

-Albarans

-Alcaldia, llibre de signatures

-Arrendaments

-Cadastre de 1716

-Comptes 1813, 1838, 1841, 1843, 1967

-*Concessioniones y otros asuntos para la Ciudad de Urgel*

-Convenis

- Copiador de privilegis
- Correspondència amb departaments de la Generalitat
- Correspondència rebuda solta 1675, 1765, 1935
- Correspondència rebuda enquadernada 1750-1754, 1755-1760
- Guies i inventaris de l'arxiu municipal
- Índex d'acords municipals 1818-1841
- Índexs dels llibres de Consells 1432-1616, 1617-1657, 1660-1697
- Índex dels llibres *diversorum*
- Informes i memòries sobre l'arxiu municipal 1990, 1992, 2009.
- Inventaris de patrimoni municipal
- Llibres d'actes de la Comissió Municipal Permanent 1957-1960, 1961-1963, 1984
- Llibres d'actes del Ple 1715-1731, 1732-1743, 1755-1761, 1762-1766, 1770-1773, 1774-1782, 1828-1839, 1919-1920, 1920-1921, 1922-1923, 1935, 1936-1940, 1937, 1940-1944, 1944-1946, 1946-1948, 1950-1952, 1957-1960, 1960-1963, 1963-1966, 1966-1969, 1969-1972, 1972-1974, 1978-1980, 1980-1981, 1981-1982, 1985
- Llibres del clavari 1650-1653, 1661-1695, 1746-1768
- Llibres de Consells 1432-1509, 1513-1578, 1579-1617, 1617-1657, 1661-1707
- Llibres *Diversorum*
- Llibre de mostasseria i crides
- Llibre de Notes*
- Llibres racional 1554-1574, 1598-1653, 1661-1698, 1699-1716.
- Llibre de les Usances*
- Obres majors
- Obres municipals
- Pergamins
- Privilegis solts
- Processos judicials, segle XVI
- Programes de festa major de la Seu d'Urgell 1953 i 1962.
- Registres de correspondència enviada

-Testaments dels cònsols 1568-1569, 1627-1628.

-Trasllats de documents diversos

Comunitat de Preveres de la Pietat

-Pergamins

-Volums

Consell Comarcal de l'Alt Urgell

-Llibres d'actes del Ple 1990, 2003

Arxiu Comarcal de la Cerdanya

Ajuntament de Puigcerdà

-Registres de Consells 1566-1572

Arxiu Comarcal de la Segarra

Agustí Duran i Sanpere

-Activitat professional, correspondència rebuda com a director de l'AHCB, 1940.

-Correspondència rebuda, mossèn Pere Pujol, 1940-1947.

Arxiu Diocesà d'Urgell

Personal

-Llibre de personal III

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

Arxiu de gestió

-Sign. 279, 8

Arxiu històric municipal de Mutriku

Mutrikuko Udala

-*Libro de Actas Capitulares* 1935-1940 (sign. 38)

Arxiu Nacional de Catalunya

Generalitat de Catalunya (Segona República)

-Secció d'arxius, actuacions arxivístiques per localitats

-Secció d'arxius, devolució dels arxius protegits

Biblioteca Nacional de Catalunya

Ferran de Sagarra

-Documentació pendent de tractament

Manuscrits

-Ms. 9372

-Ms. 9373

8.2 Bibliografia

Anònim (1930). *Seu d'Urgell i Andorra. Àlbum descriptiu, històric i artístic. Guia del turisme i de l'excursionisme*. Barcelona: Cervantes.

Apéndice al catálogo de la exposición "Evolución histórica del municipio español" (1969). Barcelona: Museo de Historia de la Ciudad.

Augé Martínez, Oscar; Gascón Chopo, Carles (2016). "Les muralles medievals de la Seu. Una aproximació des de l'arqueologia". *Interpontes IV*, p. 45-72.

Baraut, Cebrià (1981). "Els documents, dels anys 1010-1035, de l'Arxiu Capítular de la Seu d'Urgell". *Urgellia*, 4, p. 7-186.

Baraut, Cebrià (1990-1991). "Els documents, dels anys 1151-1190, de l'Arxiu Capítular de la Seu d'Urgell". *Urgellia*, 10, p. 7-349.

Baraut, Cebrià (1999-2000). "L'origen de la senyoria episcopal de la Seu d'Urgell". *Acta historica et archaeologica mediaevalia* 20-21, p. 57-62.

Batlle, Carme (1980). "La Seu d'Urgell a la segona meitat del segle XIII, segons els testaments". *Urgellia* 3, p. 369-417.

Batlle-Gallart, Carmen (1983). "Noticias sobre la ciudad de La Seu d'Urgell a mediados del siglo XV". *Actas del Séptimo Congreso Internacional de Estudios Pirenaicos. Seo de Urgel, 1974. Tomo VI*. Jaca: Instituto de Estudios Pirenaicos, p. 97-109.

Batlle, Carme (2006-2007). "La Seu d'Urgell sota el domini del bisbe Arnau Roger de Pallars (1437-1461)". *Urgellia*, 16, p. 569-625.

Bertran i Roigé, Prim (2010). "Ermengol d'Urgell (1010-1035). L'obra d'un bisbe del segle XI". *Sant Ermengol, bisbe d'Urgell (1010-1035). Història, art, culte i devocions*. La Seu d'Urgell: Bisbat d'Urgell, p. 11-93.

Bosch, Andreu (1628). *Summari, índex o epítome dels admirables y nobilíssims títols de honor de Cathalunya, Rosselló y Cerdanya*. Perpinyà: Pere Lacavalleria.

Canturri i Ramonet, Enric (1987). *Memòries (república, guerra i exili)*. Barcelona: Ajuntament de la Seu d'Urgell – L'Avenç.

Carreras i Candi, Francesc (1905-1907). "Encunyacions monetàries al Urgellet y Cerdanya (Edad Moderna)". *Boletín de la Sociedad Artístico-Arqueológica de Barcelona*, 46, p. 884-895; 49, p. 129-147; 51-54, p. 275-290, 343-349, 408-416, 485-499.

Carreras y Candi, Francesch (1924). "Les usances o privilegis de la Seu d'Urgell (any 1470)". *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 83, p. 265-292.

Conesa, Marc (2012). *D'herbe, de terre et de sang. La Cerdagne du XVe au XIXe siècle*. Perpinyà: Presses Universitaires de Perpignan.

Constitucions y altres drets de Cathalunya (1704). Barcelona: Joan Pau Martí i Joseph Llopis [facsimil editat pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya l'any 1995].

Corts Peyret, Juan (1953). *Historia de la Seo de Urgel*. Barcelona: editorial Vicente Ferrer.

Coy y Cotonat, Agustín (1906). *Sort y comarca Noguera-Pallaresa*. Barcelona: Viuda de José Cunill.

DD. AA. (2000). *La catedral de la Seu d'Urgell*. Manresa: Angle.

DD. AA. (2007). *Guillem de Plandolit (1873-1932). La memòria revelada*. Andorra: Govern d'Andorra, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Fundació "la Caixa" i Fundació Crèdit Andorrà.

Delsalle, Paul (2000). *Une histoire de l'archivistique*. Québec: Presses de l'Université de Québec.

Duran i Sanpere, A. (1921). "El pintor Joan Pau Guardiola. Segle XVIè". *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, vol. XXXI, p. 11-20.

Espar i Tressens, Josep (1972). *El ram deslligat*. Lleida: Instituto de Estudios Ilerdenses.

Espar i Tressens, Josep (1976). *Memoria de las actividades municipales de la Seu d'Urgell del 1939 al 1973*. Organyà: inèdit [exemplar dipositat a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell].

Espar i Tressens, Josep (1978). *Coses de la Seu*. Barcelona: imprenta R. Durán.

Espino López, Antonio (2017). *La Cerdaña en armas. Conflicto e identidad en la frontera catalana, 1637-1714*. Lleida: Milenio.

Ferro, Víctor (1999). *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo [segona reimpressió].

Forns de Rivera, Cristina (2006). "Pere Guarda i Martí, estirp d'una nissaga de notaris de la Seu d'Urgell (1720-1776)". *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols*, núm. 24, p. 217-274.

Galindo Llangort, Francisco Javier (2011). *La Seu, 1936*. La Seu d'Urgell: Salòria.

Gallart Sort, Amadeu (2010). "Els primers 30 anys del segle XX". *L'Alt Urgell. Una visió de conjunt. Volum III. Una Aproximació a la seva Història*. La Seu d'Urgell: Ajuntament de la Seu d'Urgell, Consell Comarcal de l'Alt Urgell i Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 151-183.

García y García, Antonio (2009). *Catálogo de los manuscritos jurídicos de la Biblioteca Capitular de La Seu d'Urgell*. La Seu d'Urgell: Bisbat d'Urgell.

Garganté Llanes, Maria (2014). "L'activitat constructiva a Vic i comarca durant el segle XVIII: els Morató com a paradigma". *Ausa*, XXVI, 174, p. 1.021-1.059.

Gasch i Duran, Sol (2010). "De la democràcia a la fi de la dictadura". *L'Alt Urgell. Una visió de conjunt. Volum III. Una Aproximació a la seva Història*. La Seu d'Urgell: Ajuntament de la Seu d'Urgell, Consell Comarcal de l'Alt Urgell i Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 185-268.

Gascón, Carles (2015-2018). "El bisbe Just i els orígens de la diòcesi d'Urgell". *Urgellia* 19, p. 411-437.

Gascón Chopo, Carles (2018). "El testament de Pere Clergue, rector de Bescaran, de l'any 1218". *Interpontes*, V, p. 9-33.

Gascón Chopo, Carles (2020). "Fam, pesta, guerra i mort. Demografia i crisi a la Seu d'Urgell durant la baixa edat mitjana (segles XIV-XV)". *Ibix* 11, p. 69-81.

Gascón, Carles; Obiols, Lluís (2015). "*Enfortir la sglésia d'Urgell per restaurar lo poble*. La Seu d'Urgell, l'evolució d'una ciutat pirinenca en època medieval i moderna". *V Congrés d'Arqueologia medieval i moderna a Catalunya. Actes. Volum I. Monogràfic: la ciutat*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i ACRAM, p. 359-372.

Generelo, Juan José; Moreno López, Ángeles (coord.) (1998). *Historia de los archivos y de la archivística en España*. Valladolid: Universidad de Valladolid.

Grau i Prat, Mercè (2010). "Moviments culturals i d'oposició (1960-1973) i la Transició (1973-1980)". *L'Alt Urgell. Una visió de conjunt. Volum III. Una Aproximació a la seva Història*. La Seu d'Urgell: Ajuntament de la Seu d'Urgell, Consell Comarcal de l'Alt Urgell i Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 269-291.

Hidalgo Cela, David (2018). *1719: la guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels mossos d'esquadra*. Tesi doctoral. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili.

Laporta, J. (1884). "Notícies sobre la vida y obres del M. I. S. Dr. D. Andreu Casanovas y Cantarell, primer rector de Sans". *La Il·lustració Catalana*, núm. 120, p. 292-298.

Marquès, Benigne (1977). "El testament de Sant Ermengol (14-XII-1033)". *Església d'Urgell*, núm. 55, p. 11-12.

Marquès, Benigne (1980). "Un contracte d'obres de l'hospital de la Seu d'Urgell en 1460". *Església d'Urgell*, núm. 92, p. 14.

Marquès, Benigne (1984-1985). "Catàleg dels protocols de l'arxiu capitular d'Urgell (segles XIII-XIV)". *Urgellia*, 7, p. 381-439.

- Marquès, Benigne (2010). "El testament del bisbe Sant Ermengol, 14-XII-1033". *Sant Ermengol, bisbe d'Urgell (1010-1035). Història, art, culte i devocions*. La Seu d'Urgell: Bisbat d'Urgell, p. 95-101.
- Martínez Mier, Julián (1884). *Memoria sobre la fundación y origen de la ciudad de La Seo de Urgel*. Tortosa: Imprenta de Bernis y Llanes.
- Mas i Canalis, David (1989-1990). "L'adquisició de la Casa de la Vall pel Consell de la Terra (1702)". *Butlletí del Comitè Andorrà de Ciències Històriques*, núm. 3, p. 213-235.
- Miret y Sans, Joaquín (1900). *Investigación histórica sobre el vizcondado de Castellbó*. Barcelona: Imprenta "La Catalana" de J. Puigventós.
- Miret i Sans, J. (1901). "L'«Historia de Urgel» del canonge Casanovas". *Revista de Bibliografia Catalana*, 1, p. 7-11.
- Miró Tuset, Climent (2014). *L'Abans. La Seu d'Urgell. Recull Gràfic (1879-1974)*. El Papiol: Efadós.
- Moliné, Enric (1978). "El sistema d'eleccions municipal a la Seu i a Barcelona, a començaments del s. XVI". *Església d'Urgell*, 63, p. 19-22.
- Monsalvatge y Fossas, Francisco (1904). *Los monasterios de la diócesis gerundense. Tomo XIV*. Olot: Imprenta y librería de Juan Bonet.
- Nistal Refart, Jordi (2009). "L'institut Joan Brudieu de La Seu d'Urgell. 75 anys de servei docent (1933-2008)". La Seu d'Urgell: Salòria.
- Obiols Perearnau, Lluís (2012). "Dissentir en lo repartiment del bisbat: la reacció del Consolat de la Seu d'Urgell davant la creació del bisbat de Solsona (1590-1623)". *Oppidum, revista cultural del Solsonès* 10, p. 21-42.
- Obiols Perearnau, Lluís (2018a). "Els oficis de la Seu d'Urgell segons el cadastre de 1716". *L'economia muntanyenca al Pirineu. Catorzenes Trobades Culturals Pirinenques*. Andorra: Societat Andorrana de Ciències, p. 91-99.
- Obiols Perearnau, Lluís (2018b). "Portar arsos ab lo matxo per vestir los abres: recursos naturals a la Seu d'Urgell durant la primera meitat del segle XVIII". *Ibix*, 10, p. 145-175.
- Obiols Perearnau, Lluís (ed.) (2019). *El govern de la Ciutat d'Urgell al segle XVI. Jeroni Grau i el seu tractat per al govern municipal*. [Encamp-Montellà]: Anem.
- Obiols Perearnau, Lluís (2021). "El segle XVI: un segle de canvis a la Cerdanya". *Història de la Cerdanya*. Girona: Diputació de Girona, p. 467-514.

Obiols Perearnau, Lluís; Fité Erill, Daniel; Porredon Feliu, Josep (2019). "Infraestructures, comunicacions i noves capitalitats. La Seu d'Urgell i la creació de la província de Lleida". *La construcció del territori: geografia, identitat i usos polítics*. Valls: Cossetània, p. 317-332.

Obiols Perearnau, Lluís; Gascón Chopo, Carles (2018). "El proveïment de gel a la Seu d'Urgell, segles XVII-XIX". *Ibix*, núm. 10, p. 117-143.

Obiols Perearnau, Lluís; Noguera Clofent, Aniol (2020). "L'assemblea de les vistes d'Oliana (segles XV-XVIII)". *Interpontes*, VI, p. 75-104.

Obiols Perearnau, Lluís; Porredon Feliu, Josep (2017). "«Ponts romànics» que no ho són a l'Alt Urgell". *Art i història al Pirineu. Tretzenes Trobades Culturals Pirinenques*. Andorra: Societat Andorrana de Ciències, p. 119-129.

Obiols Perearnau, Lluís; Porredon Feliu, Josep (2019). "Les primeres explotacions de la conca carbonífera de la Seu d'Urgell: projectes i realitats (segona meitat del segle XIX)". *Congrés de patrimoni miner i història de la mineria i de la geologia a Catalunya. Homenatge a Lluís Marià Vidal*. Manresa: SIGMADOT, p. 315-324.

Obiols Perearnau, Lluís; Rodríguez Cadena, Meritxell (2020). "Despoblament rural i creixement urbà: la Seu d'Urgell al tercer quart del segle XX". *Ibix*, núm. 11, p. 307-327.

Obiols, Lluís; Xam-mar, Carmen (2021). "La Ciutat d'Urgell i el patronatge municipal del culte a Sant Ot". *Urgellia*, XX, en premsa.

Obiols Perearnau, Lluís et alii. (2020). "La Unión Urgelense: associacionisme cultural i societats corals a la Seu d'Urgell del final del segle XIX". *Associacionisme cultural. Entre el mosaic i les xarxes. Comunicacions*. Tarragona-Reus: Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, p. 327-344.

P. R. B. (1998). "Els darrers Macers de la Ciutat". *Sant Sebastià 1998*. La Seu d'Urgell: Germandat de Sant Sebastià.

Pagarolas i Sabaté (coord.) (2005). *Els fons de protocols de Catalunya. Estat actual i proposta de sistematització*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya.

Pagarolas i Sabaté, Laureà; Planes i Albets, Ramon (2009). "Fonaments teòrics". *Manual d'arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, p. 29-92.

Pérez Latre, Miquel (2004). "Sercar, ordenar y fer inventari y índex. Sobre arxius i institucions a Catalunya (segles XVI-XVII)". *Lligall: revista catalana d'arxivística*, núm. 22, p. 73-120.

Picado Vallès, Marisa (1987). "Els arxius a l'Alt Urgell". *VI Curs d'Estiu d'Estudis Pirinencs. Volum III: Arxius al Pirineu*. [Sense lloc], Caixa de Catalunya, p. 91-92.

Picado i Vallès, Marisa (1989). "Arxiu Històric Comarcal de la Seu d'Urgell". *Guia dels arxius històrics de Catalunya*, vol. 3. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, p. 213-231.

Planes i Albets, Ramon (1992). "Mètode arxivístic i història dels arxius: els arxius municipals de Catalunya". *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, núm. 5, p. 11-39.

Planes i Albets, Ramon (1993). *La descripció dels arxius municipals catalans fins a la fi del segle XIX: l'arxiu de la ciutat de Solsona*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Planes i Ball, Josep Albert (2020). *Advocats, levites i insurgents. Societat, política i revolució al Pirineu lleidatà. El cas de la Seu d'Urgell (1808-1875)*. Tesis doctoral dirigida per Lluís Ferran Toledano. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

Porredon, Ramon (1980). "Ressenya sobre l'arxiu municipal". *Butlletí municipal La Seu d'Urgell*, núm. 4, p. 13.

Puig, Ermengol (1991). "La Seu d'Urgell, 1923-1930. La dictadura de Primo de Rivera". *Salit. Papers d'història de la Seu*. La Seu d'Urgell: Ajuntament de la Seu d'Urgell, p. 43-56.

Puig i Cadafalch, Josep (1918). *Santa Maria de la Seu d'Urgell*. Barcelona: Tallers d'Arts Gràfiques Henrich i C^a.

Pujol i Tubau, Pere (1984). *Obra completa*. Valls d'Andorra: editorial Andorra [edició a cura de Joan Riera i Simó].

Pujol i Tubau, Pere (2021). "Culte de Sant Ot en l'Església d'Urgell". *Urgellia*, XX, en premsa.

Rodriguez Solà, Carme (sense data). *Inventari dels Protocols de l'Arxiu del Districte Notarial de la Seu d'Urgell*. Treball del Màster en Arxivística. Lleida: Universitat de Lleida, inèdit.

Rourera i Farré, Lluís (1987). *Pau Duran (1582-1651) i el Capítol i bisbat d'Urgell fins al Tractat dels Pirineus*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

Ruf, Maria Àngels; Villaró, Albert (1992-1993). "L'església romànica de Santa Eulàlia de la Seu d'Urgell". *Urgellia*, núm. 11, p. 487-509.

Sabaté i Curull, Flocel (1995). "Organització administrativa i territorial del comtat d'Urgell". *El Comtat d'Urgell*. Lleida: Universitat de Lleida i Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 17-70.

Sagarra, Ferran de (1922). *Sigil·lografia Catalana. Vol. II*. Barcelona: Henrich i C^a.

Sagarra, Ferran de (1932). *Sigil·lografia Catalana. Vol. III*. Barcelona: Estampa Arts Gràfiques, SA.

Salazar Rincón, Javier (2006). *De la Regencia de Urgel al boom turístic (1822-1972). Siglo y medio de historia y literatura en torno a La Seu d'Urgell*. La Seu d'Urgell: UNED, Centre Associat de la Seu d'Urgell.

Salit. *Papers d'història de La Seu* (1991). La Seu d'Urgell: Ajuntament de la Seu d'Urgell.

Salsas, Albert (1899). *La Cerdagne Espagnole*. Perpinyà: L'Indépendant.

Serdà y Prat, Luis (1964). *Seo de Urgel. Guía de la ciudad*. Andorra: Casal i Vall.

Serra y Boldú, Valerio (1930). *Seo de Urgel*. Barcelona: Librería Francisco Puig [Biblioteca de Turismo de la Sociedad de Atracción de Forasteros, volumen XXIII].

Serra i Puig, Eva (2005). "El món urbà en l'espai històric català. Incidència territorial i legislativa". Dantí, Jaume (coord.). *Ciutats, viles i pobles a la xarxa urbana de la Catalunya moderna*. Barcelona: Rafael Dalmau, p. 41-140.

Simon, Erola (2010). "Els privilegis reials de Puigcerdà". *CadíPedraforca*, núm. 9, p. 7.

Simon Lleixà, Erola (2016). "Memòria sobre la reclamació del Dietari de Puigcerdà i del llibre de Privilegis (1921-1930)". *Querol*, núm. 18, p. 21-29.

Simon Lleixà, Erola; Obiols Perearnau, Lluís (2014). *Entre Àustries i Borbons. La guerra de Successió a la Cerdanya i l'Urgellet. Catàleg de l'exposició*. La Seu d'Urgell: Ajuntament de la Seu d'Urgell – Puigcerdà: Ajuntament de Puigcerdà.

Torras i Ribé, Josep M. (1979). "Un municipi català entre la Guerra de Successió i la invasió aliada de 1719. Estructura social i grups dirigents a la Seu d'Urgell". *Recerques: història, economia, cultura*, 9, p. 29-56.

Torras i Ribé, Josep M. (2020). *Misèria, poder i corrupció a la Catalunya borbònica (1714-1808)*. Barcelona: Rafael Dalmau.

Turu Michels, Valentí; Gascón Chopo, Carles (2010). "Pont Trencat: la seqüència sísmica de 1427-1428 a la Vall de la Valira". *Interpontes* 1, p. 209-230.

Valls i Taberner, F. (1927). "Franqueses i usances de la Ciutat d'Urgell". *Estudis Universitaris Catalans*, XII, p. 163-177.

Verde i Llorente, Joaquim (2014-2015). *Participació i representació polítiques a la Cort general del Principat de Catalunya (1599-1706)*. Treball de Recerca dirigit per Joaquim Albareda i Salvadó, Màster en Història del Món. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.

Villanueva, Jaime (1821). *Viage literario a las Iglesias de España. Tomo X: viage a Urgel*. València: Imprenta de Oliveres, antes de Estevan.

Villanueva, Jaime (1850). *Viage literario a las Iglesias de España. Tomo XI: viage a Urgel*. Madrid: Real Academia de la Historia.

Villaró, Albert (1994). *L'hospital i els hospitals. Deu segles d'assistència sanitària a la Seu d'Urgell*. Inèdit [exemplar dipositat a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell].

Villaró, Albert (1995). *Hèrcules i la ciutat. Un passeig per la història de la Seu*. Barcelona: Caixa de Catalunya.

Villaró, Albert (1998). "Intervencions arqueològiques a la ciutat d'Urgell: cap a un horitzó romà tardà". *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. 8, p. 193-196.

Villaró, Albert (2004). *Els Hermanos. La Salle: cent anys de servei educatiu a la Seu. 1904-2004*. La Seu d'Urgell: Ajuntament de la Seu d'Urgell i La Salle La Seu d'Urgell.

Villaró, Albert (2007). *Divendres, professor. Cultura i tradició a la Setmana Santa urgellenca*. La Seu d'Urgell: Ajuntament de la Seu d'Urgell i Comissió Organitzadora de la Setmana Santa.

Villaró, Albert; Gispert, Joan (1992). *La Ciutat i el Riu. La Seu i el Segre, dels miracles als canals*. Barcelona: Caixa de Catalunya.

Xam-mar, Carmen (2010). "La confraria de Sant Ermengol i de Sant Blai, i la seva capella del Prat de Segre, a la Seu d'Urgell (segles XVI-XVIII)". *Sant Ermengol, bisbe d'Urgell (1010-1035). Història, art, culte i devocions*. La Seu d'Urgell: Bisbat d'Urgell, p. 161-198.

Xam-mar, Carmen (2018). "Hèrcules i la Ciutat: un document visual de la Seu d'Urgell vers l'any 1701". *Interpontes*, V, p. 71-87.

Xam-mar, Carmen (2021). "El bisbe F. A. de la Dueña i Cisneros, la fundació i primers anys de vida de la casa d'expòsits d'Urgell (1797-1817)". *Urgellia*, XX, en premsa.

Xam-mar, Carmen; Company, Ximo (2006-2007). "Els cònsols de la Seu d'Urgell, imatge i poder (1694-1710)". *Urgellia* 16, p. 627-674.

Xam-mar Alonso, Carmen; Obiols Perearnau, Lluís (2019). "Una taula ben servida: els regals institucionals de la municipalitat de la Seu d'Urgell (primera meitat del segle XVIII)". *III Congrés Internacional d'Història dels Pirineus. Actes i Comunicacions*. Sant Julià de Lòria: Institut d'Estudis Andorrans, p. 725-748.

Apèndix documental

1 El préstec de documents de l'arxiu el 1582

Memorial dels actes que són anats en Barcelona trets de l'arxiu de la Ciutat. 1581 [sic]

Los actes que han tret de l'arxiu de la Ciutat de Urgell per a tramettre en Barcelona acerca de la causa que dita Ciutat té ab lo senyor bisbe són los següents:

Primo, la confirmació dels privilegis concedits a la Ciutat per lo summo pontífice.

Més, lo procés de la confirmació de dits privilegis atorgats a dita Ciutat. Tot està en pergamí.

Més, un altre acte en pergamí, que convé a la jurisdicció criminal de la Ciutat, com és consenyora ab sa senyoria reverendíssima.

Jo, Jaume Areny, tinc rebut los susdits quatre actes del senyor mestre [sic] Garriga, vui a 28 de maig 1582.

Més, un treslat de la sentència del llegat.

Ítem, una sentència de mort antiga, donada per los senyors de cònsols.

Ítem, acte de tancar lo portal del bisbe ab les barres de ferro.

Ítem, còpia de la sentència arbitral entre lo bisbe y Ciutat ab los de Alàs y Capítol.

Ítem, creació de jutge per lo bisbe Spés y Ciutat a mossèn Saffarrera.

Ítem, una còpia de una enquesta vella presa per los cònsols y balle de dita ciutat.

Ítem, acte com lo senyor bisbe o son procurador jure de tenir y servir los privilegis de la Ciutat.

Ítem, un manament de sa excel·lència en què mane als cònsols de la Ciutat tinguen en guarda les claus dels portals de la ciutat.

Ítem, un treslat de la (reconvecció?) feta per lo senyor bisbe y Ciutat contra los vassalls del Capítol y balle de Tost.

Ítem, un protest donat per part del senyor y Ciutat contra lo Capítol, sobre los tèrmen y jurisdiccions.

Ítem, un acte de treves fermaren los senyors cònsols ab mossèn Francesc Tragó, en poder de un algtzir real.

Ítem, acte de creació de jutge de micer Pere Coromines de l'any 1573.

Ítem, acte de la creació de jutge de micer Bernadí Coromines.

Ítem, acte de un protest donat sobre la mort de mossèn Sanctmartí.

Ítem, sinch vots donats en Barcelona per diversos doctors sobre la jurisdicció criminal y consenyoria de la ciutat.

Ítem, deu albarans sagellats com la Ciutat pague lo salari al jutge de crims.

Ítem, dos còpies de centències criminals donades per lo jutge (?), la huna de la Sebastiana y l'altra de [en blanc], tretes de mossèn Costa.

Ítem, quant mossèn Picó anà a Barcelona se'n portà un trasuptum [sic] del llegat.

Ítem, altre transumptum de una sentència de Arfa.

Ítem, altre transumptum de la jurisdicció tenim a Tavernoles y terme. Assò se'n portà quan anà a Barcelona a 20 de abril 1582.

2 L'inventari de la Casa de la Ciutat de 1590

Die II Januarii anno Domini MDLXXXX³⁴⁷.

Constituïts dins la present Casa de la Ciutat los magnífichs señors micer Perot Coromines, mossèn Jaume Areny, mossèn Berenguer Puig hi mossèn Guillem Costa, cònsols nous de l'any present, y los magnífichs senyors mossèn Gaspar Ricart, mossèn Joan Prats, mossèn Phelip Cantí y mossèn Bernat Martí, cònsols vells de la dita ciutat, los susdits cònsols vells restitueixen als dits senyors cònsols nous les coses davall scrites:

Et primo, lo present libre de consells.

Ítem, altres dos libres de consells, vells.

Ítem, un libre rational vell y altre nou.

Ítem, dos manuals, un vell y altre nou.

Ítem, lo libre de les usances de la ciutat.

Ítem, un libre de la capbreuació dels scàlits.

Ítem, un libre de l'archiu de Oliana.

Ítem, un libre del pes de la farina.

Ítem, dos cobritaules, l'a hu blau y l'altre vert.

Ítem, deu archabussos, los nou s'han cobrat dels particulars de la ciutat, y l'altre han comprat de mossèn Joseph Jener com ha procurador de la confraria de Sant Ermengol.

Ítem, un barril ple de pólvora, y en un altre que n'i ha una pocha, y són barrills de tenir anxoves.

Ítem, un ligall gran de metxa.

Ítem, dos tabals de guerra.

Ítem, una bandera de camp, està en casa del notari Boquet.

Ítem, una ballesta sense gaffes.

Ítem, un rexiat de ferro penjat a la paret.

Ítem, una copa de aram, gran.

Ítem, los cunys de fer dinés y ardits nous, l'a hu de dinés y l'altre de ardits, y la marcha d'ela és ab la planxa de plom, los quals estan en lo archiu, y la massa.

Ítem, dos sayells de argent ab la imatge de Nostra Senyora, l'a hu gran y l'altre xich.

Ítem, dos candeleros de lautó.

Ítem, quatre caperons negres.

³⁴⁷ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1579 a 1616, fol. 260v.

3 L'inventari de documentació econòmica de 1858

Inventario de los documentos correspondientes al ramo de hipotecas ecsistentes en la Casa Ayuntamiento de esta ciudad, que don Juan Sitjar, secretario de la indicada corporación, ha entregado en el día de hoy a don Jacinto Mitats, escribano, contador de hipotecas de la misma, en virtud de lo ordenado en 18 del anterior mes por el muy ilustre señor Gobernador Civil de la provincia al señor alcalde de la propia ciudad³⁴⁸.

Un libro con cubiertas de pergamino que contiene el registro correspondiente a los años 1768 y 1769.

Otro ídem ídem correspondiente a dicho año 1769.

Otros nueve, también con cubiertas, correspondientes a los años 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777 y 1778.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1779, 1780 y 1781.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1782 y 1783.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1784 y 1785.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1786 y 1787.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1788 y 1789.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1790 y 1791.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1792 y 1793.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1794, 1795 y 1796.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1797 y 1798.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1799 y 1800.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1801 y 1802.

Otro ídem ídem correspondiente al año 1803.

Otro ídem ídem correspondiente al año 1804.

Un libro con cubiertas de pergamino correspondiente a los años 1805 y 1806.

Otro ídem sin cubiertas correspondiente al año 1807.

Otro ídem ídem correspondiente a los años 1808, 1809 y 1810.

Otros siete ídem ídem correspondientes a los años 1811, 1812, 1813, 1814, 1815, 1816 y 1817.

Otro ídem con cubiertas correspondiente al año 1818.

Y otros 15 sin cubiertas correspondientes a los años 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832 y 1833. El de 1823 contiene solo 26 hojas, y la mayor parte de todos los espresados libros no tienen índices, y algunos están sin coser.

Y para que conste, lo firmamos por triplicado en la Ciudad de Urgel, a primero de marzo de mil ochocientos cincuenta y ocho.

Juan Sitjar. Jacinto Mitats.

³⁴⁸ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Inventaris de patrimoni municipal.

4 L'inventari de documentació d'Hisenda de 1891

Administración subalterna de Hacienda de Seo de Urgel.

Inventario que forma esta subalterna de la documentación que el administrador de la misma entrega al Ayuntamiento de esta ciudad en virtud de lo mandado en el Real Decreto de veinte y siete de octubre último³⁴⁹.

Documentación de territorial

Libro de amillaramiento del año 1862, 1.

Cuaderno por menor del año 1872 al 73, 1.

Ídem por menor de la riqueza rústica, pecuaria y urbana formado en el año 1888, de 247 folios útiles, 1.

Cuaderno por menor de las fincas existentes en el término municipal formado en 15 de julio de 1889, 1.

Expedientes de las juntas de amillaramiento y periciales de los años 1886, 1887 a 1889, 1889-90 y 1891-92 a 92-93, 4.

Reparto de la contribución del año 1887 a 88, 1.

Ídem de la ídem del ídem 1888 a 89, 1.

Ídem de la ídem del ídem 1889 a 90, 1.

Ídem de la ídem del ídem 1890 a 91, 1.

Legajo que contiene la correspondencia recibida, minutas de la contestada y borradores de documentos, 1.

Industrial

Matrícula del año 1887-88, 1.

Ídem del ídem 1888-89, 1.

Ídem del ídem 1890-91, 1.

Padrón de industrial de 1890-91, de todo el partido, 1.

Matrícula de ídem de 1891-92, 1.

Legajo que contiene la correspondencia recibida y minutas de la contestada, 1.

Cédulas personales

Padrón de cédulas personales del año 1887 a 88, 1.

Ídem de ídem ídem del ídem 88 a 89, 1.

Ídem de ídem ídem del ídem 89 a 90, 1.

Ídem de ídem ídem del ídem 90 a 91, 1.

Ídem de ídem ídem del ídem 91 a 92, y lista cobratoria, 1.

Legajo que contiene la correspondencia recibida y minutas de la contestada, 1.

³⁴⁹ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Inventaris de patrimoni municipal.

Libros auxiliares de cuentas de expendición, 2.

Ídem ídem de ídem de almacén, 1.

Ídem ídem ídem ídem blanco, 2.

Ídem ídem de expendición, 1.

Paquete de hojas declaratorias de los vecinos de esta ciudad para la formación del padrón de cédulas, 1.

Recibo del agente ejecutivo Narciso Cristòfol del expediente de apremio por cédulas del año 1890-91, 1.

Cédulas del año 1890-91

De novena clase, 105.

De décima ídem, 189.

De undécima ídem, 242.

Total, 1.236.

Cédulas del año 1891-92

De séptima clase, 1.

De octava ídem, 1.

De novena ídem, 54.

De décima ídem, 81.

De undécima ídem, 410.

Total, 546.

5 L'inventari de documents de dipositaria de 1908

Inventario de los documentos pertenecientes a la depositaria del Ayuntamiento de Seo de Urgel, de los cuales hace entrega Antonio Farreres Vila por dimisión presentada, por circunstancias de falta de salud, y son, a saber³⁵⁰:

Libro de caja general debe y haber de 1897-98.

Libro de caja. Principa en 1º enero de 1904 y contiene los asientos de cargo y data hasta el día viente de julio de 1908, en el que hay la diligencia de cierre de la misma fecha, en el folio nº 101.

Otro libro que lleva el siguiente título: Seo de Urgel 1899-1900. Diario Depositaria F. M.

Otro ídem que dice: Año económico de 1899 a 900. Diario de Ingresos-Borrador.

Ídem ídem que dice: Año económico de 1897 a 1898. Diario de Gastos-Borrador.

Ídem ídem ídem: Año económico de 1897 a 1898-1899 a 900. Diario de Ingresos-Borrador.

Ídem: Año económico de 1899 a 1900. Diario de Gastos-Borrador.

³⁵⁰ ACAU, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Inventaris de patrimoni municipal.

Ídem: Año de 1901, 2 y 3. Diario de Gastos. Seo de Urgel-Borrador.

Ídem: Alcalde-Año económico de 1899 a 1900-1902. Auxiliar de Ingresos.

Ídem: Alcalde-Año económico de 1899-1900 a 1903. Auxiliar de Gastos.

Otro libro que dice: Ayuntamiento de Seo de Urgel-1908. Libro de Caja, contiene la diligencia de apertura de fecha veinte de julio del actual año, que consta de 51 hojas, y contiene los asientos de cargo y data desde el día veinte de julio al día de hoy, que el cargo sumó treinta mil novecientas veinte y siete pesetas, siete céntimos, al folio nº catorce (...).

6 L'inventari de l'arxiu i la secretaria de 1909

Provincia de Lérida. Ayuntamiento de Seo de Urgel.

Inventario de la documentación existente en la Secretaría de esta corporación municipal en el día de la fecha.

Año de 1908 [sic].

Provincia de Lérida. Ayuntamiento de Seo de Urgel.

Inventario general de los documentos y enceres de la secretaría del Ayuntamiento de esta ciudad

Armario nº 1

Lleno de documentos y libros antiguos.

Armario nº 2

Lleno también de documentos y libros antiguos.

Armario nº 3

Un tomo titulado Concells de los años desde 1434 a 1506.

Un ídem ídem ídem 1507 a 1578.

Un ídem ídem ídem 1579 a 1616.

Un ídem ídem ídem 1617 a 1657.

Un ídem ídem ídem 1661 a 1707.

Un ídem ídem racional ídem 1529 a 1552.

Un ídem ídem racional ídem 1553 a 1574.

Un ídem ídem racional ídem 1598 a 1633.

Un ídem ídem racional ídem 1601 a 1621.

Un ídem ídem racional ídem 1661 a 1699.

Un ídem ídem racional ídem 1699 a 1720.

Un tomo titulado Privilegios.

Un catastro del año 1735.

Un libro veradas [sic] del año 1825.
 Un libro titulado Causa Pía de Sansa.
 Un registro de títulos.
 Un libro de Nova Planta y reales deliveraciones.
 Un libro de cuentas de los años desde 1746 a 1768.
 Un libro de recaudación del año 1761.
 Un libro de pobres doncellas de Urgel.
 Un catastro del año 1780.
 Un libro de dotaciones y cuentas del año 1779.
 Un libro de consesiones y derechos para la ciudad del año 1780.
 Un manual de la ciudad de 1661.
 Un libro de elecciones de Ayuntamientos de 1820.
 Un libro de hojas de pergamino, Santos Evangelios, sirve para la jura de los concejales.
 Un libro de actas de arcalixs [sic] de la Ciudad de Urgel.³⁵¹
 Un libro sesiones del Ayuntamiento, años desde 1708 a 1715.
 Un ídem ídem ídem 1715 a 1731.
 Un ídem ídem ídem 1732 a 1743.
 Un ídem ídem ídem 1744 a 1754.
 Un ídem ídem ídem 1755 a 1761.
 Un ídem ídem ídem 1762 a 1766.
 Un ídem ídem ídem 1763 a 1765.
 Un ídem ídem ídem 1766 a 1770.
 Un ídem ídem ídem 1770 a 1774.
 Un ídem ídem ídem 1770 a 1773.
 Un ídem ídem ídem 1774 a 1782.
 Cuatro libros de índices.
 Un libro hojas de pergamino, Ordenanzas Municipales y Privilegios del año 1470.
 Un libro titulado libro (Diez?) diversorum.
 Un libro de los bienes y rentas Causa Pía de D. Luis Sabaté.
 Un libro de sesiones Ayuntamiento desde 1816 a 1820.
 Un ídem ídem ídem 1824 a 1827.
 Un ídem ídem ídem 1828 a 1830.
 Un ídem ídem ídem 1831 a 1834.
 Un ídem ídem del año 1835.
 Un ídem ídem ídem 1836.

³⁵¹ Es refereix als “escàlits”, la terminologia pròpia de la Seu d'Urgell per denominar alguns béns comunals (Obiols, 2019, 132).

Un ídem ídem ídem 1837.

Un ídem ídem ídem 1838.

Un ídem ídem ídem 1839.

Un ídem ídem ídem 1840.

Un ídem ídem ídem 1841.

Un ídem ídem desde 1842 a 1847.

Un ídem ídem ídem 1848 a 1853.

Un ídem ídem del año 1854.

Un ídem ídem ídem 1855.

Un ídem ídem ídem 1856.

Un ídem ídem ídem 1857.

Un ídem ídem ídem 1858.

Un ídem ídem ídem 1859.

Un ídem ídem ídem 1860.

Un ídem ídem ídem 1861.

Un ídem ídem ídem 1862.

Un ídem ídem ídem 1863.

Un ídem ídem ídem 1864.

Un ídem ídem ídem 1865.

Un ídem ídem ídem 1866.

Un ídem ídem ídem 1867.

Un ídem ídem ídem 1868.

Un ídem ídem ídem 1869.

Un ídem ídem ídem 1870.

Un ídem ídem ídem 1872.

Un ídem ídem ídem 1873.

Un ídem ídem ídem 1874.

Un ídem ídem ídem 1875.

Un ídem ídem ídem 1877.

Un ídem ídem ídem 1878.

Un ídem ídem ídem 1879.

Un ídem ídem ídem 1880.

Un ídem ídem ídem 1881.

Un ídem ídem ídem 1882.

Un ídem ídem ídem 1883.

Un ídem ídem ídem 1884.

Un ídem ídem ídem 1885.

Un ídem ídem ídem 1886.

Un ídem ídem ídem 1887.

Un ídem ídem ídem 1888.

Un ídem ídem ídem 1889.

Un ídem ídem ídem 1890.

Un ídem ídem ídem 1891.

Un ídem ídem ídem 1892.

Un ídem ídem ídem 1893.

Un ídem ídem ídem 1894.

Un ídem ídem ídem 1895.

Un ídem ídem ídem 1896.

Un ídem ídem ídem 1897.

Un ídem ídem ídem 1898.

Un libro número uno de sesiones del año 1899, veinte y ocho hojas útiles.

Un libro de sesiones del Ayuntamiento, tomo 2º, nº 2, de 1899 a 1900, de 96 hojas útiles.

Otro ídem ídem del año 1901, de 80 hojas útiles.

Otro ídem ídem ídem 1902, tomo 1º.

Otro ídem ídem ídem 1902, tomo 2º.

Otro ídem ídem ídem 1903.

Otro ídem ídem ídem 1904.

Otro ídem ídem ídem 1905.

Otro ídem ídem ídem 1906.

Otro ídem ídem ídem 1907.

Otro ídem ídem ídem 1908.

Otro ídem ídem ídem 1909.

Un libro de los principales acontecimientos de la ciudad, año 1726.

Dos legajos que contienen bandos, solicitudes y convocatorias.

Un libro de apeo del año 1857.

Un libro de censo electoral del año 1887.

Algunos legajos referentes a elecciones y listas electorales.

Una cartera de terciopelo que contiene las bulas de nombramiento de obispos de esta ciudad Riu, Laguarda, Benlloch, nombramiento de cardenal del doctor Casañas.

Una escribanía completa de plata.

Tres cajones conteniendo papeles antiguos.

Armario nº 4

Nº 1. Veintiséis carpetas que contienen comunicaciones de varias autoridades desde el año 1843 a 1878, ambos inclusive.

Una carpeta que dice oficios varios.

Dos legajos que contienen documentos de los años 1705 y 1712.

Un legajo que contiene la correspondencia del año 1890.

Un legajo de papeles que dice varios.

Un legajo de comunicaciones del año 1890-91 de industrial.

Un legajo de comunicaciones del año 1896.

Un legajo de varios oficios relativos a quintas del año 1897, 1898 y 1899.

Un legajo que contiene varios asuntos de territorial.

Dos legajos que contienen asuntos de cédulas personales.

Una carpeta que dice oficios varios.

Un legajo que contiene bandos, pregones y convocatorias de los años 1894, 1895 y 1896.

Un legajo que contiene varios documentos, en especial solicitudes y bandos.

Un legajo que contiene varias solicitudes y pregones, año 1902.

Seis cuadernos de riqueza territorial rústica y urbana.

Un legajo que contiene la matrícula industrial de los años 1887-88, 1888-89, 1890-91, 1893-94, 1895-96, 1897-98, 1898-99, 1899-900.

Un legajo que contiene los padrones de cédulas personales del año 1893-94, 1897-98 y 1898-99, y lista cobratoria del año 1890-91.

Apéndices al amillaramiento del año 1897-98, 1898-99, en muy mal estado, 1899-900, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909.

Nº 2. Un recuento de ganadería del año 1865.

Un legajo de matrículas industriales de varios años.

Un expediente para la formación de las listas electorales para elegir compromisarios para senador del año 1893.

Un legajo que contiene los repartos de contribución de varios años.

Nº 3. Presupuestos municipales desde 1896-97 a 1901 inclusive; este último regió para 1902, según comunicación del Gobierno Civil de la provincia unida al mismo.

Presupuestos municipales de 1903 al 1909 inclusivos.

Presupuestos adicionales de los años 1886-87, 1888-90, 1890-91, 1891-92, 1900, 1901, 1902, 1903 y 1904.

Un presupuesto refundido del año 1888-89.

Un presupuesto extraordinario del año 1883-84.

Copias de los presupuestos de ingresos y gastos de los años 1886-87 y 1887-88.

Un proyecto de presupuesto municipal ordinario del año 1890-91.

Presupuesto municipal del año 1850.

Otro ídem ídem 1851.

Otro ídem ídem 1855.

Otro ídem ídem 1856.

Otro ídem ídem 1858.

Otro ídem ídem 1859.

Otro ídem ídem 1857.

Otro ídem ídem 1860.

Otro ídem ídem 1861.

Otro ídem ídem 1862.

Otro ídem ídem 1863.

Otro ídem ídem 1864-65.

Otro ídem ídem 1865-66.

Otro ídem ídem 1866-67 y otro adicional.

Otro ídem ídem 1868-69.

Otro ídem ídem 1871-72.

Otro ídem ídem 1872-73.

Otro ídem ídem 1874-75.

Otro ídem ídem 1878-79.

Otro ídem ídem 1879-80.

Otro ídem adicional 1880-81.

Otro ídem ordinario 1883-84.

Otro ídem ídem 1884-85.

Otro ídem ídem 1885-86.

Otro ídem ídem 1886-87.

Otro ídem ídem 1888-89.

Otro ídem ídem 1889-90.

Un presupuesto municipal ordinario del año 1890-91.

Copia del presupuesto del año 1893-94.

Otra ídem 1894-95.

Nº 4. Las cuentas referentes de la palanca del río Segre.

Un libro diario de ingresos y gastos, borrador, de los años 1887-88.

Expediente de rendición de cuentas desde 1º de julio de 1885 a 12 de febrero de 1886, rendida por el alcalde D. Marcelino Llorens, año 1899.

Una libreta que dice libro auxiliar de 1889-90.

Una libreta de distribución de fondos del año 1887-88.

Una libreta, diario de intervención, del año 1886-87.

Una libreta de distribución de fondos del año 1886-87.

Una libreta de caja en muy mal estado, de los años 1886-87, 1887-88.

Una libreta de actas de arqueo de 30 de junio de los años 1887, 1888, 1889.

Una libreta de arqueo del año 1889-90.

Un libro mayor de los años 1889-90, su inmensa mayoría en blanco.

Un libro auxiliar del año 1894-95.

Una carpeta que dice registro general de multas del año 1895.

Una libreta de actas de arqueo del año 1894-95.

Una libreta auxiliar del año 1888-89.

Un libro que dice libro mayor del año 1888-89.

Un libro que dice libro diario del año 1888-89.

Un libro llamado libro mayor del año 1887-88.

Una libreta que dice el sobre libro diario de gastos correspondiente a los años 1897-98, 1898-99.

Libreta de intervención que dice en la cubierta a cargo de D. Isidro Llangort, año 1884.

Una libreta de actas de arqueo de caja donde solo constan cinco arqueos del año 1886.

Una libreta que dice en la cubierta libro diario del año 1889-90.

Una libreta que dice libro diario del año 1890-91, descosido, y faltan los diez primeros folios.

Una libreta de caja en muy mal estado y llena de emmendados del año 1891-92, 1892-93.

Una cuenta de presupuesto del año 1891-92.

Un legajo de papeles que dice en el sobre escrito veinte por ciento de propios desde el año 1834-54.

Nº 5. Partes manuales de 1909.

Un legajo que contiene los partes manuales de consumos y matadero del año 1908.

Otro legajo que contiene actas de foro de 1º de enero de 1908.

Un legajo que contiene las actas de foro del año 1904.

Un legajo que contiene partes quincenales de consumos y algún otro documento referido a dicho ramo.

Un legajo que contiene 18 expedientes para el arriendo de las tablas de vender carnes.

Otro que contiene 14 expedientes para el arriendo del arbitrio municipal de pesas y medidas.

Otro que contiene 21 expedientes de arriendo del arbitrio de puestos públicos.

Otro que contiene 20 expedientes de arriendo de las tablas de vender carnes y arriendo del matadero, 4 expedientes para el suministro de petróleo para el alumbrado público y un expediente del molino harinero de esta del año 1855.

Un legajo que contiene 33 expedientes para el arriendo del arbitrio del peaje de la palanca, 4 expedientes de la propiedad de Escàs Montellà, y 6 expedientes de arriendo de la propiedad las Corominas y (Alims?).

Nº 6. Un legajo que contiene partes de consumos.

Un legajo lacrado que contiene varios documentos de consumos.

Dos cuadernos de notas de los cerdos sacrificados de los años 1887, 1888, 1889-90.

Una libreta de arbitrios del año 1889-90.

Un libro que dice en la cubierta mayor.

Un legajo lacrado que al parecer contiene expedientes.

Dos libretas de recaudación de arbitrios.

Un libro que dice nota de entradas del año 1887-88.

Otro que dice nota de las entradas de consumos del año 1890-91.

Otro que empieza en el mes de julio del año 1891.

Un libro de entradas de consumos que termina en 30 de junio de 1887-88.

Nº 7. Un padrón del año 1901 formado en 31 de diciembre de 1900.

Otro del año 1897.

Otro del año 1895.

Otro del año 1870.

Otro del año 1887-88.

Un padrón de habitantes del año 1888.

Otro del año 1889.

Otro del año 1886.

Un expediente para la renovación de la Junta municipal del censo del año 1897.

Un registro diario de matrimonios, nacimientos y defunciones del año 1888.

Un padrón de habitantes descosido y en mal estado, del año 1884.

Un padrón de habitantes que se supone del año 1882.

Un padrón de habitantes del año 1879.

Un legajo que contiene hojas de empadronamiento del año 1875.

Nº 8. Un legajo de solicitudes varias.

Una minuta para unas ordenanzas municipales.

Un legajo de recibos del ejército carlista de los años 1874 y 1875.

Expediente entablado un recurso contra el acuerdo del Ayuntamiento y Junta municipal del año 1892.

Nº 9. Un legajo que contiene expedientes generales de la elección de diputados provinciales del año 1892, 1895, 1896, 1899, sin coser y en muy mal estado, y listas electorales de estos últimos años.

Expediente general de elecciones municipales del año 1889, 1891, 1895 y 1897.

Expediente de listas de compromisario para senadores de los años 1891, 1894 y 1904.

Un legajo que contiene el expediente general de elecciones de diputados provinciales del año 1884.

Un legajo que contiene la rectificación del censo electoral de los años 1887, 1890, 1891, 1892, 1894, 1895, 1896 y 1898.

Nº 10. Un legajo lacrado que al parecer contiene comunicaciones y otros documentos de instrucción pública.

Un legajo lacrado que contiene al parecer libros de actas y varios documentos referentes al ramo de instrucción pública.

Un libro registro de la escuela elemental de niños.

Otro de la escuela elemental de niñas.

Otro de la escuela de párvulos.

Nº 11. Un legajo lacrado que contiene al parecer varios documentos referentes a cuentas del hospital civil de esta ciudad.

Un libro de cuentas del hospital empezado en mayo de 1867 y termina en 1º de julio de 1895.

Nº 12. Una carpeta que contiene varios oficios relativos a la canalización del río Segre del año 1858 y 1863.

Expediente instruido en el año 1875 contra los reveldes al rey Carlos VII.

Un cartulario de oficios del año 1862.

Un legajo que dice solicitudes varias y otros documentos, lacrado.

Un libro de padrón nominal de la Ciudad de Urgel de los años 1842 al 1846 inclusive.

Un expediente de justiprecio de fincas del año 1898.

Nº 13. Un reparto del impuesto sobre la sal del año 1882-83, 1883-83, 1884-85.

Expediente de defraudación al tesoro contra don Hemeterio Font, año 1899.

Expediente para la formación de la Junta de amillaramiento del año 1889-90.

Expediente instruido contra don Francisco Escudé por impuestos de consumos del año 1890.

Un libro de providencias gubernativas del año 1891-92.

Un legajo que dice en su portada bienes de la causa pía de un testamento del señor Capitol [sic], en muy mal estado.

Expediente instruido contra don Buenaventura Sansa para que entregue las insignias de mando en el año 1886.

Expediente sin coser para el derribo de una casa de la calle de Capdevila, año 1886.

Expediente gubernativo contra don Ignacio Ferrer, año 1884.

Expediente gubernativo contra don Ignacio Castellarnau por ocupación de terrenos, año 1889.

Expediente de incapacidad de concejales, don Francisco Pallerola, Pablo Roca, año 1891.

Expediente para hacer efectiva la cantidad de 112 pesetas que adeuda por ocupación de puestos públicos don José Minguell, año 1888.

Expediente instruido contra don Buenaventura Sansa por rendición de cuentas, año 1886.

Nº 14. Unas diligencias instruidas sobre la causa pía de Sabater del año 1871.

Expediente instruido para reprimir faltas en los empleados de consumos, año 1896.

Expediente instruido contra Miguel Gispert por abusos de ocupación de terrenos, año 1890.

Expediente contra Celestino Teixedor [sic] para construir una cloaca clandestinamente en la puerta de Cerdaña, año 1894.

Expediente haciendo depositar quince céntimos por carta que se ponga el sello del Ayuntamiento, por carecer de los mismos en el estanco, año 1890.

Una acta cediendo a la Guardia Civil parte de edificio de Santo Domingo, año 1877.

Listas electorales del año 1888.

Expediente de subasta para la construcción de una alcantarilla en la calle de Santa María del año 1891.

Expediente pidiendo se deje pasar carros cargados por la palanca del río Segre, año 1887.

Expediente de incapacidad contra don Marcelino Llorens del cargo de concejal, año 1887.

Expediente de deslinde del término municipal, año 1889.

Un expediente instruido en virtud de reparos formulados por la autoridad eclesiástica por la instalación de un teatro en la Casa Consistorial en el año 1888.

Unas diligencias [sic] notificando a varios vecinos una providencia del gobernador del año 1887.

Expediente de apremio contra don Odón Caminal del año 1887.

Un libro de providencias gubernativas del año 1867.

Un libro registro de títulos de empleados que consta de una sola hoja, año 1869.

Un expediente sobre la provisión de una plaza de guarda rural del año 1880.

Un expediente obligando a los panaderos de que el pan que venden tenga el debido peso, año 1887.

Un expediente para la provisión de la plaza de cirujano del hospital del año 1887.

Un expediente de nombramiento de alcalde a favor de don Gaspar Bergés, año 1887.

Un expediente referente al ensanche de la cárcel, año 1887.

Una acta para abrir las escuelas públicas, año 1886.

Un expediente sobre contribución industrial, año 1884.

Un legajo que contiene un plano con su memoria de la Casa Consistorial del año 1888.

Diligencias pidiendo la anulación de un sorteo de concejales del año 1895.

Expediente de defraudación al impuesto de consumos contra Ramon Ribó, año 1896.

Otro contra Juan Pallerola, año 1895.

Otro contra Juan Font, año 1895.

Otro contra Antonio Pujol, año 1895.

Expediente de incapacidad del concejal Ramon Galí, año 1896.

Expediente de defraudación al impuesto de consumos instruido contra José Armengol, año 1896.

Otro contra José Mallol, año 1896.

Diligencias de notificación de suspensión del Ayuntamiento del año 1890-91.

Testimonio del expediente formado contra el fiscal de la Audiencia, don Bernardino Escaso, año 1890.

Expediente de arriendo de la heredad de Escàs, año 1899.

Expediente gubernativo por ocupación de la vía pública por Domingo Nistal, año 1889.

Expediente de apremio contra don Buenaventura Sansa Sirvent, del año 1886.

Expediente para averiguar la resistencia o solidez del pozo del hielo, año 1893.

Expediente ordenando la suspensión de las obras que por orden de los párrocos se están haciendo en los cementerios, año 1889.

Expediente de nombramiento de guarda particular jurado a favor de Francisco Descàrrega y Andreu, año 1897.

Expediente de arriendo de la propiedad de Escàs, año 1871.

Expediente de arriendo de las tablas de vender carne, año 1899 a 900.

Expediente instruido contra Antonia Pujol por ejercer de comadrona sin título, año 1887.

Expediente instruido en virtud de la solicitud presentada por don Lorenzo Fornell, año 1888.

Expediente de defraudación del impuesto de consumos instruido contra Antonio Roca, año 1896.

Expediente de arriendo del suministro de petróleo del año 1892-93.

Expediente de nombramiento de guarda jurado a favor de Pedro Rogamilans [sic], año 1896.

Expediente de defraudación del impuesto de consumos contra don Lorenzo Masana, año 1896.

Otro contra don Antonio Casanovas, año 1896.

Otro contra don José Mallol, año 1896.

Otro contra don Ramón Ribó, año 1896.

Un proyecto in memoria sobre reforma del cementerio, año 1889.

Expediente de subasta del afirmado de la calle del César, año 1896.

Expediente sobre detención de un bucoy de aguardiente, año 1887.

Expediente instruido contra Juan Murié sobre pago de terreno que ocupa en el Ferial, año 1890.

Expediente de una res sacrificada en el matadero, año 1886.

Expediente instruido en virtud de haber solicitado don Celestino Teixedó un local en la puerta de Cerdaña, año 1887.

Expediente de arriendo para el cobro de arbitrios del peaje de la palanca, año 1890-91.

Un legajo con varias actas de instrucción pública, año 1892-95.

Expediente de subasta para el arriendo de las tablas de vender carne del año 1874-75.

Expediente de defraudación de consumos contra Lorenzo Masana, del año 1896.

Nº 15. Expediente de aprobación del presupuesto carcelario del año 1892-93.

Expediente de aprobación del presupuesto carcelario del año 1894-95.

Presupuesto carcelario del año 1884-85.

Presupuestos carcelarios de 1889-90 hasta 1903 inclusive, el cual regió este último para 1904, y presupuesto de 1905 a 1909 inclusive.

Presupuesto ordinario del año 1888-89.

Presupuesto adicional y refundido del año 1887-88.

Presupuesto carcelario del año 1886-87, 1887-88.

Expediente de aprobación del presupuesto carcelario del año 1895.

Un legajo que contiene un libro de tomó razón del secretario, de 1887-88, 1888-89.

Un legajo que contiene un libro de carcelarios del año 1890-91.

Otro del año 1890-91, 1891-92.

Un libro de actas de visitas de cárceles del año 1888.

Otro del año 1865.

Un libro de actas de visitas de presos sin coser, del año 1868.

Repartimiento vecinal formado para cubrir el presupuesto extraordinario de la Audiencia de lo criminal.

Expediente de apremio por débitos de carcelarios del año 1890, sin coser y en muy mal estado.

Expediente de aprobación del presupuesto carcelario, año 1893-94.

Expediente instruído contra don Jaime Dalmau para que se le retenga parte de su sueldo, año 1888.

Un legajo que contiene los partes de altas y bajas de presos de la cárcel de este partido.

Una cuenta de gastos carcelarios del año 1878-79.

Un inventario de los efectos que existen en la cárcel, año 1902.

Un legajo que contiene varias libretas de cuentas de presos pobres.

Un legajo de recibos referentes a la cárcel de Orgañà desde el año 1890-1896 inclusive.

Nº 16. Contiene los expedientes de variación de riqueza de los años 1902-1909 inclusive.

Nº 17. Un legajo que contiene comunicaciones de instrucción pública, que en la carpeta dice 1880-87.

Otro con comunicaciones de la zona militar 1886, 1887 y 1888.

Otro de la delagación [sic] de Hacienda del año 1880-87.

Otro de la Dirección General de Rentas Estancadas de 1882-87.

Otro del Gobierno Civil 1881.

Otro del Juzgado de 1ª Instancia del año 1883-87.

Un legajo de comunicaciones de varios años.

Otro de comunicaciones del gobierno militar de 1884-87.

Otro de la Diputación Provincial del año 1879-97.

Otro de la administración de propiedades e impuestos de 1883-87.

Otro de varias autoridades del año 1880-87.

Otro de la administración de contribuciones y rentas del año 1880-87.

Otro del Gobierno Civil del año 1879-87.

Otro de la Audiencia del año 1885-87.

Otro del Comisario de Guerra del año 1883-87.

Un legajo de comunicaciones del Gobierno Civil de varios años.

Una carpeta del año 1884 con correspondencia oficial.

Otra, llena también de correspondencia oficial.

Un cajón de pergaminos escritos.

Dos cajones llenos de varios documentos.

Estantería nueva

Nº 1. Un legajo que contiene varios documentos carcelarios del año 1891-92.

Un legajo de cuentas municipales del año 1865-66.

Nº 2. Expediente de incapacidad del concejal de este Ayuntamiento don Marcelino Llorens.

Expediente del arriendo de las tablas de vender carne desde el año 1900 a 1909 inclusive.

Expediente contra varios comerciantes por infracción de la ley del descanso dominical.

Un legajo de instancias o solicitudes.

Expediente de depuración de la administración de consumos del año 1898-99.

Expediente de arriendo de la propiedad de Escàs del año 1899.

Expediente de subasta para el suministro de utensilios y subsistencia a las fuerzas que guarnecen esta plaza y fuertes, año 1906.

Expediente para la formación de la Junta local de reformas sociales, año 1904.

Otro del año 1902.

Expediente para comprobar quien cobró la cantidad de 573 pesetas y un céntimo del año 1902.

Libro de la Junta local de reformas sociales del año 1900.

Expediente de arriendo del arbitrio del peaje de la palanca, año 1901.

Expediente de arriendo del arbitrio del matadero del año 1900-901.

Concierto gremial de carnes frescas y arbitrios del matadero para el año 1902.

Expediente de toma de juramento al capataz de carreteras don José Amat, año 1901.

Varios documentos referentes a las obras de la palanca, del año 1899.

Expediente para la construcción de un puente de hierro sobre el río Segre, año 1902.

Un expediente del año 1902.

Expediente para la constitución de la Junta Municipal de Sanidad, año 1903.

Expediente para averiguar quienes fueron los autores de causar deterioros de la palanca sobre el rio Segre, año 1903.

Expediente de denuncia formulada por el inspector de carnes don Salvador Bertrant, año 1901.

Expediente de arriendo de la propiedad llamada las Corominas, año 1901.

Expediente de toma de juramento al peón caminero Antonio Gimeno, año 1902.

Expediente de subasta para aumentar el espesor de la pila del margen de la derecha de la palanca sobre el rio Segre, año 1902.

Expediente para averiguar si el perro propiedad de don Miguel Moles era o no rabioso, año 1908.

Expediente de responsabilidad instruido contra don Tomàs Vilasaló, año 1901.

Copia del certificado del expediente de nombramiento de secretario en propiedad a favor de don Amadeo Gallart, año 1905.

Expediente de subasta para la construcción de una acera en la calle Mayor, año 1904.

Expediente para la aprobación del padrón de vecinos del año 1904.

Expediente de nombramiento de secretario en propiedad a favor de don Mariano Bergés, año 1891.

Expediente de arriendo de la cacharrería del Ferial del año 1902.

Tercerías instadas por don Antonio Vidal y don Tomàs Vilasaló.

Expediente para la aprobación del padrón de prestación personal, año 1906.

Expediente de nombramiento de secretario en propiedad a favor de don Pelegrín Torà, año 1901.

Expediente referente a saltos de agua del año 1904.

Expediente para averiguar el paradero de una lámina de aduanas de valor nominal 500 pesetas, año 1902.

Escritura de compra de terrenos a doña Rosa López, año 1907.

Escritura de compra de un terreno de don Juan Armengol, año 1905.

Padrón de prestación personal, año 1906.

Expediente de apremio contra Tomàs Vilasaló, año 1902.

Expediente de subasta del alumbrado eléctrico, año 1893.

Expediente contra Francisco Poch, veterinario.

Expediente de notificación a los cuentadantes del año 1891-92.

Expediente para averiguar el paradero de las cuentas municipales, año 1887 y 1888.

Expediente para averiguar la cosecha de judías obtenidas en los años 1903 y 1904.

Expediente de la apertura de farmacia del licenciado don Arturo Igual, año 1908.

Expediente de subasta para la construcción de una cloaca o alcantarilla en la calle de las Heras, año 1907.

Expediente de subasta para la apertura de una calle nueva que une la carretera de Lérida a Puigcerdà con esta ciudad en el año 1907.

Expediente de aprobación del padrón de vecinos del año 1908.

Expediente de apertura de la farmacia del licenciado Alberto Anglés.

Expediente de acuerdos de la comisión de obsequios al obispo.

Expediente para la venda de una parcela a don Celestino Teixedó.

Dos expedientes formados contra varios vecinos por infracción de la ley del descanso dominical.

Expediente para saber la cantidad de cosecha de judías y patatas, años 1905 y 1906.

Expediente de información sobre si Juan Plandolit padecía o no de perturbación mental.

Expediente para la apertura de farmacia del licenciado don Manuel Zamaniego.

Expediente de incapacidad del concejal don Odón Alviñà.

Un expediente sobre pago de arbitrios del matadero contra Francisco Pallerés y compañía, Francisco Alviñà y José Iscla.

Expediente de arriendo de la cacharrería del Ferial del año 1897.

Expediente contra Teresa Martí por permitir actos inmorales en su tienda.

Expediente administrativo por distracción de fondos contra don Juan Sansa y don Ignacio Tarragona.

Libro de visitas del Inspector del Timbre.

Nº 3. Dos tomos del registro especial de ganadería que empieza, el primero en 12 de septiembre de 1902, y el 2º en noviembre de 1907.

Varios legajos de certificaciones de los años 1907 a la fecha.

Nº 4. Un libro de caja de fondos carcelarios que empieza en 1900 en el cargar (una número?) del mes de enero, y termina en 31 de diciembre de 1905.

Otro que empieza en 1º de enero de 1906 hasta la fecha.

Un auxiliar de ingresos y otro de gastos carcelarios.

Nº 5. Contiene catorce libros y dos libretas referentes a la administración de consumos de esta ciudad.

Nº 6. Una carpeta que contiene el libro registro de condenas sufridas por los vecinos de esta población y libro registro de carruajes, empezando el 1º en el año 1904 y el 2º en el 1903.

Otra que contiene la distribución de socorros a los dignificados [sic] por el río Segre en el año 1908.

Otra que contiene varios documentos.

Otra que contiene actas de incendios.

Otra que contiene documentos de la Junta local del censo de población y libro de actas desde 1900 a la fecha.

Otra de distribución de fondos de los años 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908 y 1909.

Otra que contiene minutas de actas.

Un libro registro de entradas de documentos de los años 1907 y 1908.

Otra que cuatro libros [sic] registros de salida de documentos de secretaría, empezando en 22 de febrero de 1900 y termina en 12 de agosto de 1908.

Otra de pregones.

Otra que contiene justificantes de revista.

Otra que contiene convocatorias.

Otra que contiene un legajo de solicitudes.

Nº 7. Un cuaderno de resumen de las fincas urbanas de esta ciudad.

Un cuaderno estropeado de fincas rústicas y urbanas.

Una carpeta llena de instancias.

Un libro de amillaramiento del año 1862.

Nº 8. Una relación triplicada de los que no pagaron las cédulas personales en el año 1908.

Padrón de cédulas personales de los años 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908 y 1909.

Expediente de ratificación [sic] del censo electoral de los años 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906 y 1907.

Expediente de elecciones de diputados provinciales de los años 1901, 1904, 1905 y 1908.

Expediente de elecciones municipales de los años 1899, 1901, 1903 y 1905.

Expediente de rectificación de las listas de compromisarios para senadores de los años 1901, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908 y 1909.

Otra del año 1899 y elección de compromisario.

Expediente de ractificación [sic] de las listas, una desde 1896 a 1897.

Expediente de elecciones de senadores de los años 1900, 1901, 1903, 1904, 1905 y 1907.

Expedientes de elecciones de diputados a Cortes de los años 1896, 1899, 1901, 1903, 1905 y 1907.

Censo general de población del año 1897.

Repartos de la contribución rústica y urbana de los años 1894-95 hasta 1909 inclusive.

Nº 9. Una carpeta que contiene el expediente de subasta de la construcción del puente de hierro sobre el río de la Coló.

Un libro de providencias gubernativas que empieza en 1902 hasta la fecha.

Un libro de actas de la Junta local contra las plagas del campo.

Expedientes y actas de la Junta de reformas sociales del año 1907, 1908 y 1909.

Un libro de actas de la Junta pericial que empieza en 1º de enero de 1903 hasta la fecha.

Libro de actas de la Junta local de instrucción pública que empieza en 1º de enero de 1903 hasta la fecha.

Libro de actas de la Junta de sanidad, que empieza en 1º de enero de 1903 hasta la fecha.

Libro de actas de sesiones de la Junta municipal o de asociados, que empieza en 8 de marzo de 1903 hasta la fecha, compuesto de 43 hojas útiles.

Un libro de inventarios compuesto de 35 folios.

Nº 10. Un expediente para averiguar quien era el dueño de nueve cabezas de ganado lanar, año 1904.

Un expediente de apremio contra don Pedro Puigdemasa.

Cuatro expedientes de notificación de una providencia del Gobernador Civil de Lérida a los vecinos Juan Traveset, Francisco Alviñà, Pedro Puigdemasa y Andrés Vilaginés.

Diez y nueve expedientes por infracción al impuesto de consumos.

Un legajo que contiene diez y nueve expedientes por infracción al reglamento de carretas.

Dos libros registros de quintas.

Registro de alojamientos.

Una carpeta que contiene todo lo referente a bagajes.

Un libro registro de precios medios.

Un libro registro de la matrícula industrial que empieza en el año 1884, hasta la fecha.

Nº 11. Contiene tres o cuatro planos y algunos impresos.

Nº 12. Una carpeta que contiene los libros de actas de la Junta local de instrucción pública.

Una comunicación del 6 de abril del año 1904.

Una carpeta que contiene varios documentos de consumos.

Una carpeta que contiene un libro de actas de la Junta pericial de los años 1884, 1886-87, 1887-89, 1892-93, 1893-1901 inclusive y 1902.

Expediente para la formación de la Junta municipal de los años 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907.

Una carpeta que contiene libros de actas de la Junta municipal de los años 1883-84, 1886-87, 1887-88, 1888-89, 1889-90, 1890-91, 1891-92, 1892-93, 1893-94, 1894-95, 1895-96, 1896-97, 1897-98, 1899-99, 1899-900, 1901-1902.

Otra que contiene los libros de actas de la Junta de sanidad de varios años, y la lista de pobres, también de varios años.

Otra que contiene los repartos de matrícula industrial de los años 1899-900 y 1901 hasta la fecha.

Otra que contiene documentos de contabilidad.

Nº 13. Contiene libros de leyes referentes a la administración municipal, en desuso.

Nº 14. Contiene partes de consumos.

Nº 15. Contiene un legajo de licencias del ejército.

Nº 16. Contiene volantes pidiendo bagajes.

Nº 17. Una carpeta que contiene las comunicaciones de 1908.

Otra que contiene las de 1907.

Otra que contiene las de 1906.

Nº 18. Una carpeta que contiene las comunicaciones de 1905.

Otra las de 1904.

Otra que contiene las de 1903.

Otra que contiene las de 1902.

Otra que contiene las de 1901.

Otra que contiene las de 1900.

Otra que contiene las de 1899.

Nº 19. Contiene hojas de empadronamiento del año 1908.

Nº 20. Movimiento social de población, impuestos de emigración e inmigración, modelos números 3 y 4.

Nº 21. Un legajo que contiene los expedientes generales de reclutamiento y reemplazo del ejército desde el año 1851-60, ambos inclusive.

Otro legajo que contiene iguales expedientes que el anterior desde 1861-70, ambos inclusive.

Otro legajo que contiene iguales expedientes que los anteriores desde 1871-89, ambos inclusive.

Otro legajo que contiene iguales expedientes que los anteriores desde 1891-93, ambos inclusive.

Nº 22. Un legajo que contiene los expedientes iguales a los anteriores desde 1881-90, ambos inclusive.

Otro que contiene iguales expedientes a los anteriores de 1894 a 1900, ambos inclusive.

Otro que contiene los expedientes de 1901 a 1903, ambos inclusive.

Nº 23. Un expediente general de quintas del año 1904.

Otro del año 1905.

Otro del año 1906.

Otro del año 1907.

Otro del año 1908.

Otro del año 1909.

Nº 24. Movimiento social de población, hojas impresas para el traslado de domicilio, modelos números 1 y 2.

Nº 25. Libro de caja que dice alcalde, año económico de 1899-900 a 1903, auxiliar de gastos.
Otro que dice alcalde, año 1899-900 y 1902, auxiliar de ingresos.
Otro que dice año 1901, 1902 y 1903, diario de gastos, Seo de Urgel, borrador.
Otro que dice año económico 1899-900, diario de gastos, borrador.
Otro que dice año económico 1897-98, diario de gastos, borrador.
Otro que dice año económico 1899-900, diario de ingresos, borrador.
Otro que lleva el siguiente título: Seo de Urgel, 1899-900, diario de depositaría, F. M.
Otro que empieza en 1º de enero de 1904 hasta el día 20 de julio de 1908.
Otro de 1897-98.
Cuaderno de fincas rústicas y urbanas formado por la administración subalterna del año 1889.

Carcelarios

Un legajo que contiene 85 libramientos del año 1901.
Cinco tomos encuadernados.
Otra [sic] que contiene 68 libramientos del año 1900.
Otra que contiene 5 cargaremos del año 1900.
Otra que contiene 29 libramientos del año 1899-1900.
Otra que contiene 24 cargaremos del año 1899-900.
Otra que contiene 8 libramientos del año 1898-99.
Otra que contiene 8 cargaremos del año 1899.
Un legajo que contiene 13 libramientos del año 1908.
Otro que contiene 67 libramientos del año 1907.
Otro que contiene 55 libramientos del año 1906.
Otro que contiene 65 libramientos del año 1905.
Otro con 75 libramientos del año 1904.
Otro con 68 libramientos correspondientes al año 1903, faltando el libramiento número 54.
Otro que contiene 75 libramientos de carcelarios del año 1902.
Un libro que dice libro de caja y data carcelarios 1893 y 1894.
Otro que dice año económico de 1909 – Diario de gastos – carcelarios – borrador – auxiliar.
Otro que dice libro diario corrección pública.
Un legajo que contiene los cargaremos de fondos carcelarios de los años 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907 y 1908.

Nº 26. Una carpeta que contiene certificados de ganadería de los años 1907 y 1902 [sic].
Otra que contiene certificados de ganadería de los años 1902, 1903 y 1904.
Registro de ganadería de los años 1901 y 1902.

Registro de ganadería de los años 1899 y 1901.

Un legajo que dice en la carpeta (vendis?) de 1901.

Un legajo de altas y bajas de ganadería del año 1900 y 1901.

Un legajo de justificantes de revista.

Una carpeta de certificaciones de ganadería de 1903-1907.

Una carpeta de certificaciones de ganadería de comerciantes forasteros.

Varios legajos de volietines [sic] oficiales.

Un armario que contiene las bandas antiguas de los señores concejales.

Estantería portátil

Un libro registro de tomé razón de los títulos de los empleados de este Ayuntamiento.

Un libro registro de cambio de domicilio de los vecinos de esta población.

Un libro registro de los vecinos que emigran de esta ciudad.

Otro de los que inmigran.

Padrón de vecinos del año 1908.

Un libro registro de salida de documentos que empieza en el año 1908.

Libro de caja de fondos municipales, empieza en el año 1907.

Un libro auxiliar de ingresos.

Un libro auxiliar de gastos.

Un libro diario borrador de ingresos.

Un libro diario borrador de gastos.

Un libro de actas de arqueo.

Un libro de caja que empieza en enero 1900 y termina en 31 de diciembre 1902, en la hoja número 49, en que termina el período de ampliación de dicho año.

Un libro de caja que empieza en 1º de enero de 1903 y termina en abril y mayo de 1907.

Un diario borrador de gastos que empieza en 1º de enero de 1904 y termina en 10 de octubre de 1908.

Un libro auxiliar de gastos con algunos asientos.

Un libro auxiliar de ingresos con algunos asientos.

Moviliario de la secretaría

Un sofá con cinco sillas.

Un sillón de regilla [sic].

Una mesa pequeña para escribir.

Una mesa grande de escribir con cuatro cajones.

Un tintero cristal, varias plumas.

Dos tijeras de hierro.

Dos reglas.

Dos raspadores.

El sello oficial del Ayuntamiento, de cauchú.

Un sello para el registro de entradas de documentos, de cauchú.

Otro para el registro de salidas de documentos, de cauchú.

Un sello pequeño con la antefirma el alcalde y otro el secretario, de cauchú.

Un sello antiguo de plata, del Ayuntamiento de esta ciudad.

Una salvadera para polvo de madera.

Seo de Urgel, 23 de junio de 1909.

El alcalde, Martín Bordes

El secretario, Amadeo Gallart

Diligencia. Seo de Urgel, veintisiete de junio de mil novecientos nueve. Hago constar que el precedente inventario de documentos de secretaría de esta corporación municipal, que consta de doce hojas útiles, fue aprobado por el Ayuntamiento en sesión del día de ayer, de que certifico.

Gallart, secretario.

7 L'inventari del Servei d'Arxius de 1938

Ajuntament de la Seu d'Urgell³⁵²

Inventari dels llibres i documents existents a l'Arxiu Municipal d'aquesta Ciutat i que en virtut de les disposicions dictades pel Govern de la Generalitat de Catalunya es fa lliurament a la Secció d'Arxius del Servei del Patrimoni Històric, Artístic i Científic de la Generalitat de Catalunya.

Número de lligats [sic] / Número d'ordre documents / Concepte

[Lligall] 1

1-Llibre de Conselles [sic] dels anys 1434 a 1506.

2-Ídem ídem ídem 1513 a 1578.

[Lligall] 2

3-Ídem de Privilegis.

4-Ídem de Raiçes del Canonge Sabater.

³⁵² ANC, Generalitat de Catalunya (Segona República), secció d'Arxius, actuacions arxivístiques per localitats, expedient de la Seu d'Urgell: documentació municipal.

5-Ídem de les germanes.

6-Ídem de Nomenament de Bisbes

7-Ídem de comptes de caballeria [sic] de l'any 1746 a 1768.

[Sense número]-Ídem de dotacions i comptes dels clavariats de 1769 a 1782.

[Lligall] 3

8-Ídem de Consells de 1579 a 1616.

9-Ídem de ídem de 1617 a 1657.

[Lligall] 4

10-Ídem de ídem de 1696 a 1707.

11-Ídem de Privilegis.

12-Ídem de Comunitat any 1739.

[Lligall] 5

13-Ídem Racional de l'any 1529 a 1552.

14-Ídem ídem de l'any 1553 a 1574.

[Lligall] 6

15-Ídem ídem de l'any 1598 a 1633.

16-Ídem ídem de l'any 1601 a 1621.

17-Ídem ídem de l'any 1661.

[Lligall] 7

18-Ídem Ganancial de l'any 1717 a 1741.

19-Ídem Racional de l'any 1601 a 1622.

20-Ídem Claverías de l'any 1717 a 1740.

[Lligall] 8

21-Ídem Registre de Cartes de l'any 1694 a 1701.

22-Ídem ídem ídem ídem 1702 a 1713.

23-Ídem ídem ídem ídem 1714 a 1722.

24-Ídem ídem ídem ídem 1728 a 1749.

[Lligall] 9

25-Ídem de cartes i Respostes ídem 1750 a 1754.

26-Ídem de ídem ídem ídem 1755 a 1760.

27-Ídem d'Actes "dic" d'arcas de carga i data els propis i arbitris de la Seu d'Urgell de l'any 1764 a 1800.

28-Ídem dels actas dels escalix de la ciutat de Seu d'Urgell any 1676.

29-Ídem Concesions i altres assumptes per la ciutat de Seu d'Urgell de l'any 1780.

[Lligall 10]

30-Ídem diversorum nº 1 any 1784.

31-Ídem ídem nº 2.

32-Ídem ídem nº 3.

33-Ídem ídem nº 4.

[Lligall] 11

34-Llibre Diversorum nº 5.

35-Ídem ídem nº 6.

36-Ídem ídem nº 7.

37-Ídem ídem nº 8.

38-Ídem ídem nº 9.

[Lligall] 12

39-Ídem ídem nº 10.

40-Ídem ídem nº 11.

41-Ídem ídem nº 12.

42-Ídem Índex dels dotze diversorum.

[Lligall] 13

43-Ídem Veredes de l'any 1824 a 1825.

44-Ídem dels Diputats de l'any 1766 al 1774 a 1809.

45-Ídem manual de la ciutat de l'any 1661.

46-Ídem Diari de l'any 1540.

47-Ídem Manual de la Ciutat de l'any 1650.

48. Ídem Nova planta de l'any 1779 i explicació de les diferents reels de deliberacions sobre allotjaments i altres coses.

[Lligall] 14

49-Ídem Ordes i Decrets concernents a l'Ajuntament de la Ciutat de La Seu d'Urgell de l'any 1701 a 1783.

50-Ídem de notes començat l'any 1726.

51-Ídem d'Ordres de l'any 1738.

52-Ídem d'Amostassería i cridas.

53-Ídem de Memorials i Decrets dels Senyors Capitanats Generals i Intendents Generals del Principat de Catalunya de l'any 1700.

54-Ídem de Notes diverses.

[Lligall] 15

55-Ídem del Catastro de l'any 1735 i la nova recanació.

56-Ítem Recanació del Catastro de l'any 1761.

57-Ídem ídem de l'any 1780.

58-Ídem Índice del llibre de Consells de l'any 1432 fins al 1509 i de 1513 a 1616.

59-Ídem Índice dels Consells de l'any 1660 a 1697.

60-Ídem ídem de l'any 1617 a 1657.

61-Ídem Registre de títuls d'advocats, escriba[n]ts, Metges, cirurjans, Procuradors, [f]armacèutics, etc., de l'any 1876.

[Lligall] 16

62-Ídem del Consell de l'any 1706 a 1716.

63-Ídem Ajuntaments dels anys 1715 fins a 1731.

64-Ídem ídem dels anys 1732 fins al 1743.

65-Ídem ídem dels anys 1744 fins al 1754.

66-Ídem ídem dels anys 1755 al 1761.

67-Ídem Registre d'acords de l'Ajuntament del 1762 al 1766.

[Lligall] 17

68-Ídem ídem d'ídem ídem del any 1763 al 1766, escriptures d'arrendament dels Ajuntaments.

69-Ídem Registre d'acords dels Ajuntaments de l'any 1766 a 1770.

70-Ídem d'Autos de l'Ajuntament dels anys 1766 i part del 1770.

71-Ídem d'Aco[r]ds de l'any 1770 al 1773.

72-Ídem d'Actes de l'Ajuntament dels anys 1770 al 1774.

73-Ídem d'acords des de l'any 1774 fins al 1782.

[Lligall] 18

74-Ídem d'acords de l'Ajuntament de l'any 1770, 1772, 1774, 1777, 1781, 1783 a 1803.

75-Ídem d'acords de l'Ajuntament dels anys 1804 a 1813.

[Lligall] 19

76-Ídem d'acords de l'Ajuntament de l'any 1814, 1815, 1819, 1820, 1822, 1826, 1835, 1837, 1842, 1843, 1844, 1845, 1848, 1854, 1856, 1857, 1858, 1860 i 1861.

77-Llibre sessions acords de l'any 1816 al 1820.

78-Ídem ídem ídem de l'any 1824 al 1827.

79-Ídem ídem ídem de l'any 1828 al 1830.

[Lligall] 20

80-Ídem ídem ídem de l'any 1831 al 1834.

81-Ídem ídem ídem de l'any 1835.

82-Ídem ídem ídem de l'any 1836.

83-Ídem ídem ídem de l'any 1837.

84-Ídem ídem ídem de l'any 1838.

85-Ídem ídem ídem de l'any 1839.

86-Ídem d'acords de l'any 1840.

87-Ídem ídem ídem 1841.

88-Ídem ídem ídem 1842 al 1847.

89-Ídem ídem ídem 1848 al 1853.

90-Vuit volums de l'any 1854 al 1861.

[Lligall] 21

91-Llibre de Privilegis (sense classificar).

92-Ídem de notes (sense classificar).

93-Ídem índex cofradía S. Armengol.

94-Ídem ídem mujeres.

95-Ídem ídem ànimes de l'any 1735 al 1799 (Homes).

96-Ídem Confradies de S. Blai.

97-Ídem ídem de les ànimes de l'any 1799 per dones.

98-Ídem Registre de confradies de l'any 1674.

99-Ídem Administració de S. Blai.

[Lligall] 22

100-Ídem Llista de los confrades alistados (Homes).

101-Ídem de la causa Pía de Sansa.

102-Ídem Tercera ordre P. S. F. Homes.

103-Ídem de compte (sense classificar).

104-Ídem de l'extracció de la caritat dels pobres donzelles de la ciutat de La Seu d'Urgell.

105-Llibre Tercera Ordre de N. P. S. F. Dones.

106-Ídem de causa pía nº 14.

107-Ídem Capbreu de Buíllec i Estanas de 1547.

108-Ídem de rebuts i gastos de l'administració dels bens del Canonge Lluís de Sabater de l'any 1660 fins al 1696.

[Lligall] 23

109-Ídem d'Actes diocesis cartes de particulars any 1600 a 1629.

110-Ídem cartes de particulars de l'any 1630 a 1649.

111-Ídem ídem ídem de l'any 1650 a 1679.

112-Ídem ídem ídem de l'any 1680 a 1699.

[Lligall] 24

113-Ídem ídem ídem de l'any 1700 a 1703.

114-Ídem ídem ídem de l'any 1704 a 1709.

115-Ídem ídem ídem de l'any 1710 a 1717.

116-Ídem Actes diverses del segle XVIII.

[Lligall] 25

117-Ídem Lletres diverses del segle XVI i altres (nº 1).

118-Ídem Cartes Síncids [sic] i particulars Segle XVI (nº 2).

119-Ídem Actes diverses segle XVI (nº 3).

120-Ídem Cartes de particulars de l'any 1772 a 1798.

120 (dpl)- Ídem ídem ídem ídem 1765 a 1771.

[Lligall] 26

121-Ídem ídem ídem ídem 1719 a 1722.

122-Ídem ídem ídem ídem 1723 a 1727.

123-Ídem ídem ídem ídem 1728 a 1735.

[Lligall] 27

124-Ídem ídem ídem ídem 1736 a 1742.

125-Ídem ídem ídem ídem 1743 a 1749.

126-Ídem ídem ídem ídem 1755 a 1764.

[Lligalls] 28 al 42

127 al 156-Catastres dels anys 1714 al 1844.

[Lligall] 43

157-Cartas de birreis, Capitans Generals i altres de l'any 1690 a 1724.

158-Cartas que manifesten els serveis fets per la Ciutat de l'any 1617 a 1690.

159-Lletres dels Bisbes als Consellers dels anys 1512 a 1630.

160-Notes i rebuts del molí 1760 a 1769, estat de les cofradies de la Ciutat de l'Any 1771.

[Lligalls] 44 i 45

161 al 169-Correspondència dels anys 1685 a 1866.

[Lligalls] 46 al 49

170 al 186-Albarans dels anys 1699 al 1760.

[Lligalls] 50 al 77

187 al 214-Diferents documents sense clasificá de varis anys.

[Paquet?] 1

215-Documents perteneixents a l'Esglesia de la Pietat.

[Paquet?] 2

216-Un plec de pergamins corresponents a l'Ajuntament.

[Sense número]

217-Una caixa que compté pergamins corresponents a l'Ajuntament i a l'Esglesia de la Pietat.

[Sense número]

218-Un sac que compté pergamins de ídem ídem.

La Seu d'Urgell, 11 de juny del 1938

M'en faig càrrec, El Delegat de la Secció d'Arxius de la Generalitat de Catalunya [Magí Serés i Roca]

El Secretari Arxiver [Enric Cifuentes i Giménez]

8 Els documents estudiats per Ferran de Sagarra

Ferran de Sagarra va utilitzar nombrosos documents per a l'elaboració de la seva obra *Sigil·lografia Catalana*. En aquests volums, cita documents diversos amb la seva procedència. Concretament, en el cas dels documents que formen part de l'arxiu municipal de la Seu d'Urgell, ja sigui perquè els cita explícitament o perquè es tracta de cartes dirigides als cònsols de la ciutat, Sagarra ens indica tres procedències: arxiu municipal de la Seu d'Urgell, col·lecció

Sagarra de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, i col·lecció personal de l'autor. Per altra banda, hem localitzat a la Biblioteca Nacional de Catalunya unes capses de documentació sense tractar, on també es troben diverses cartes que formarien part originalment del fons municipal de la Seu d'Urgell³⁵³.

No coneixem la localització de la col·lecció personal de l'autor i, pel que fa a la documentació conservada a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, el fons Sagarra sembla que conté altre tipus de documentació, i la *Col·lecció Sigil·logràfica Catalana* dipositada en aquest centre per Sagarra tampoc es pot relacionar directament amb els documents que ell cita a la *Sigil·lografia*. Tot just en acabar aquest treball, des de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona se'ns ha comunicat que en aquell centre es conserven unes capses pendents de tractament, procedents del fons Sagarra³⁵⁴. Resta pendent la comprovació però, en tot cas, semblaria lògic que el seu contingut fos el que Ferran de Sagarra citava a la *Sigil·lografia* com a col·lecció seva dipositada en aquest arxiu.

De moment, sistematitzem la informació de què disposem sobre cada document, ordenada cronològicament, amb el número amb què va ser publicat cada document a la *Sigil·lografia* (en cas que hi aparegui), una mínima informació identificativa, la localització que cita Sagarra i la que té actualment, si l'hem pogut determinar. Utilitzen les abreviatures AHCB per referir-nos a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, AMSU per identificar l'Arxiu Municipal de la Seu d'Urgell i BNC quan parlem de la Biblioteca Nacional de Catalunya.

-1516, febrer 27. *Sigil·lografia*, núm. 3376. Pergamí, privilegi de la insaculació atorgat pel bisbe Joan Despés als cònsols de la Seu d'Urgell. Sagarra el situa a AMSU. Actualment es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell.

-1527 octubre 12, Guissona. Carta dels cònsols de Guissona als cònsols de la Seu. Sobre una causa de l'advocat i procurador. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1566, febrer 12, Ribelles. Carta del rector de Ribelles als cònsols de la Seu. Sobre venda de blat. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

³⁵³ Agraïm a Eduard Puigventós i Aniol Noguera el coneixement de l'existència d'aquests documents i, molt especialment, a Anna Gudayol, totes les informacions i reflexions sobre aquest fons, així com les facilitats per a la seva consulta.

³⁵⁴ Correu electrònic rebut el dia 22 de juny de 2021. Agraïm a Àngels Solà totes les informacions i facilitats ofertes durant aquest procés de recerca.

-1567, octubre 12, Barcelona. Carta de Gabriel Castelló als cònsols de la Seu. Sobre causes judicials. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1581, maig 15, Barcelona. Carta d'Antoni Picó als cònsols de la Seu. Al vers: "Letra de mossèn Picó, cònsol, escrita de Barcelona a sos companys". Sobre causes judicials, roba de les gramalles... Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1585, març 22. *Sigil·lografia*, núm. 2467. Carta de Jaume Managat als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a AMSU. Actualment aquest document no està localitzat.

-1590, juliol 4, Barcelona. *Sigil·lografia*, núm. 1889. Carta de Pere Ayllà als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a AMSU. Conservat actualment al mateix centre.

-1590, novembre 19, Barcelona. *Sigil·lografia*, núm. 2626. Carta de Geroni Parés als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a AMSU. Conservat actualment al mateix centre.

-1590, novembre 20, Barcelona. *Sigil·lografia*, núm. 2110. Carta de Joan Cases als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a AMSU. Conservat actualment al mateix centre.

-1591, gener 14, Barcelona [document en funda de material plàstic]. Carta de Joan Cases als cònsols de la Seu. Extracció de cònsols, causes judicials. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1591, novembre 10, Puigcerdà. *Sigil·lografia*, núm. 2217. Carta de Perot Descatllar als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a AMSU. Conservat actualment al mateix centre.

-1591, desembre 20, Barcelona. *Sigil·lografia*, núm. 2194. Carta de Joan Pere Coromines als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a la seva col·lecció personal. Pendent de comprovació.

-1601, maig 16, Barcelona. Carta de micer Garriga als cònsols de la Seu. Sobre causes judicials, notícia de la mort del regent Castelló i nomenament de Lluís de Peguera com a substitut; notícia de la mort del Papa. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1601, juliol 16, Lleida. *Sigil·lografia*, núm. 3686. Carta del Capítol de la catedral de Lleida als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a AHCB. Pendent de comprovació.

-1611, setembre 26, Barcelona. *Sigil·lografia*, núm. 4611. Carta dels inquisidors de Catalunya als cònsols d'Urgell. Sagarra el situa a AMSU. Conservat actualment al mateix centre (cartes d'altres autoritats).

-1617, gener 6, Guissona. *Sigil·lografia*, núm. 3408. Carta del bisbe Bernat de Salbà als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a AHCB. Pendent de comprovació.

-1628, agost 26, Tarragona. *Sigil·lografia*, núm. 2811. Carta d'Antoni Sengenís a Pere d'Ortodó, a la Seu d'Urgell. Sagarra el situa a AMSU. Conservat actualment al mateix centre.

-1638, octubre 23, Barcelona. *Sigil·lografia*, núm. 2446. Carta de Geroni Lledó als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a AMSU. Conservat actualment al mateix centre.

-1641, febrer 21, Barcelona. Carta dels diputats del General als cònsols de la Seu. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1642, gener 27, Barcelona. Carta de "los presidents y consell del batalló" als cònsols de la Seu. Al final del full: "En lo registre primer del Consell del Batalló, fol. VII". Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1642, març 31, Barcelona. *Sigil·lografia*, núm. 379. Carta d'Urbà de Maillè als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a la seva col·lecció personal. Pendent de comprovació.

-1642, octubre 17, Barcelona. Carta de "los presidents y junta del batalló" als cònsols de la Seu. Sobre contribució pel batalló. Al final del full: "En lo registre primer del Batalló, fol. CCXXVI". Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1642, desembre 16. Certificat de pagament pel què toca contribuir a la Ciutat d'Urgell respecte al Batalló. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1644, maig 12, Tàrrrega. *Sigil·lografia*, núm. 381. Carta de Felip de la Motte Houdencourt als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a la seva col·lecció personal. Pendent de comprovació.

-1644, juliol 7, Canillo. Carta [d'algun oficial francès o municipi de l'Arieja?] als cònsols de la Seu demanant poder treure dotze cargues de vi. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1644, octubre 27, Cervera. *Sigil·lografia*, núm. 382. Carta de Felip de la Motte Houdencourt als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a la seva col·lecció personal. Pendent de comprovació.

-1645, agost 26, Tèrmens. *Sigil·lografia*, núm. 384. Carta d'Enric de Lorena als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a la seva col·lecció personal. Pendent de comprovació.

-1646, març 27. Sobre o embolcall d'una carta dels presidents de la Junta del Batalló als cònsols de la Seu. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1646, juny 11, Barcelona. *Sigil·lografia*, núm. 768. Carta dels presidents i la junta del batalló de la Generalitat als cònsols de la Ciutat, d'Urgell. Sagarra el situa a la seva col·lecció personal. Pendent de comprovació.

-1646, juny 20, Barcelona. Carta de Narcís Jerònim Lledó, notari, als cònsols de la Seu. Sobre causes judicials, visura d'un terreny en qüestió, sembla amb el baró Boquet. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1646, agost 15, Lleida. *Sigil·lografia*, núm. 385. Carta d'Enric de Lorena als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a la seva col·lecció personal. Pendent de comprovació.

-1648, juliol 24, Barcelona. Carta de "los presidents y junta del Batalló" als cònsols de la Seu. Al final del full: "En lo registre VIè de la Junta del Batalló, fol. CCXXXVI". Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1706, agost 7, Barcelona. *Sigil·lografia*, nota al núm. 772. Carta dels Diputats del General als cònsols de la Ciutat d'Urgell. Sagarra el situa a la seva col·lecció personal. Pendent de comprovació.

-1747, gener 20. Albarà de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell, a favor de Francisco Berga, per una quantitat de sis lliures, en concepte de "tantes ne tenie entregades al senyor Isidro Miraso, regidor, les quals gastà per tres dies que astigué quant anà a Putserdà per orde del senyor corregidor lo dia 20 de jené de 1747". Albarà numerat al vers amb el número 42. Actualment conservat a la BNC, fons Ferran de Sagarra, capsa 42, documentació no tractada, documents originals referents a la Seu d'Urgell.

-1747, abril 24, la Seu d'Urgell. *Sigil·lografia*, núm. 1568. Manament dels regidors al clavari per a fer un pagament. Sagarra el situa a la seva col·lecció personal. Indica en nota que el mateix segell es troba en altres documents, sense descriure'ls, dels anys 1648, 1708, 1725, 1734, 1743 i 1748, sense indicar-ne la ubicació. Potser es pot sobreentendre que formen part de la seva col·lecció personal. Pendent de comprovació.

Apèndix fotogràfic

Figura 1. La Casa Vella de la Ciutat, antiga seu del Consolat, molt modificada (o refeta totalment) a les darreries del segle XVIII. (Lluís Obiols Perearnau)

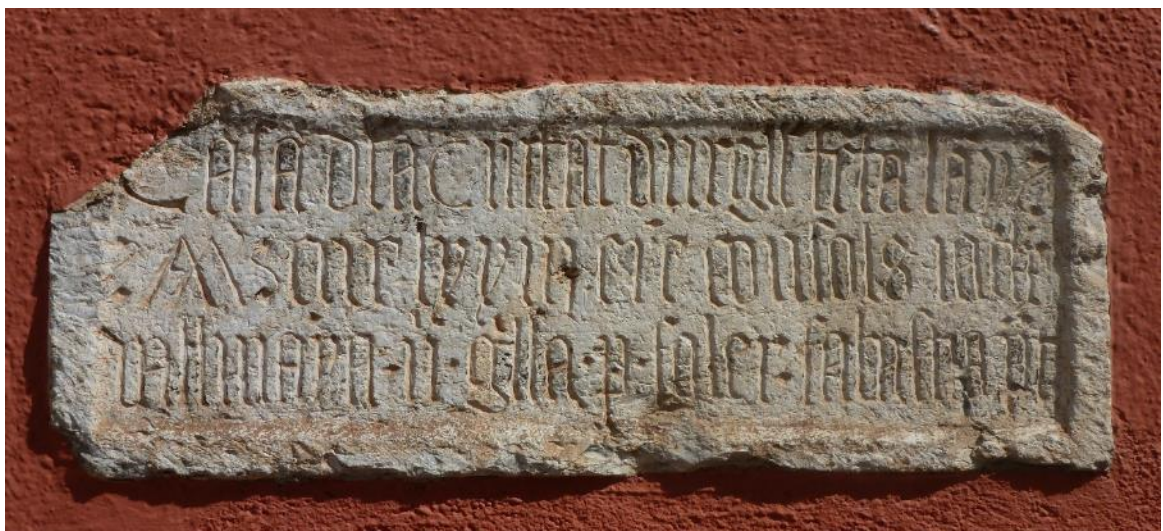

Figura 2. Làpida fundacional de la Casa de la Ciutat, de 1473. (Lluís Obiols Perearnau)

Figura 3. L'arxiu municipal l'any 1980. (Font: Porredon, 1980)

Figura 4. L'arxiu municipal l'any 1988. (col·lecció fotogràfica de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell)

Figura 5. Diferents tipologies de retolació als llibres de Consells i llibres d'actes del Ple. (Lluís Obiols Perearnau)

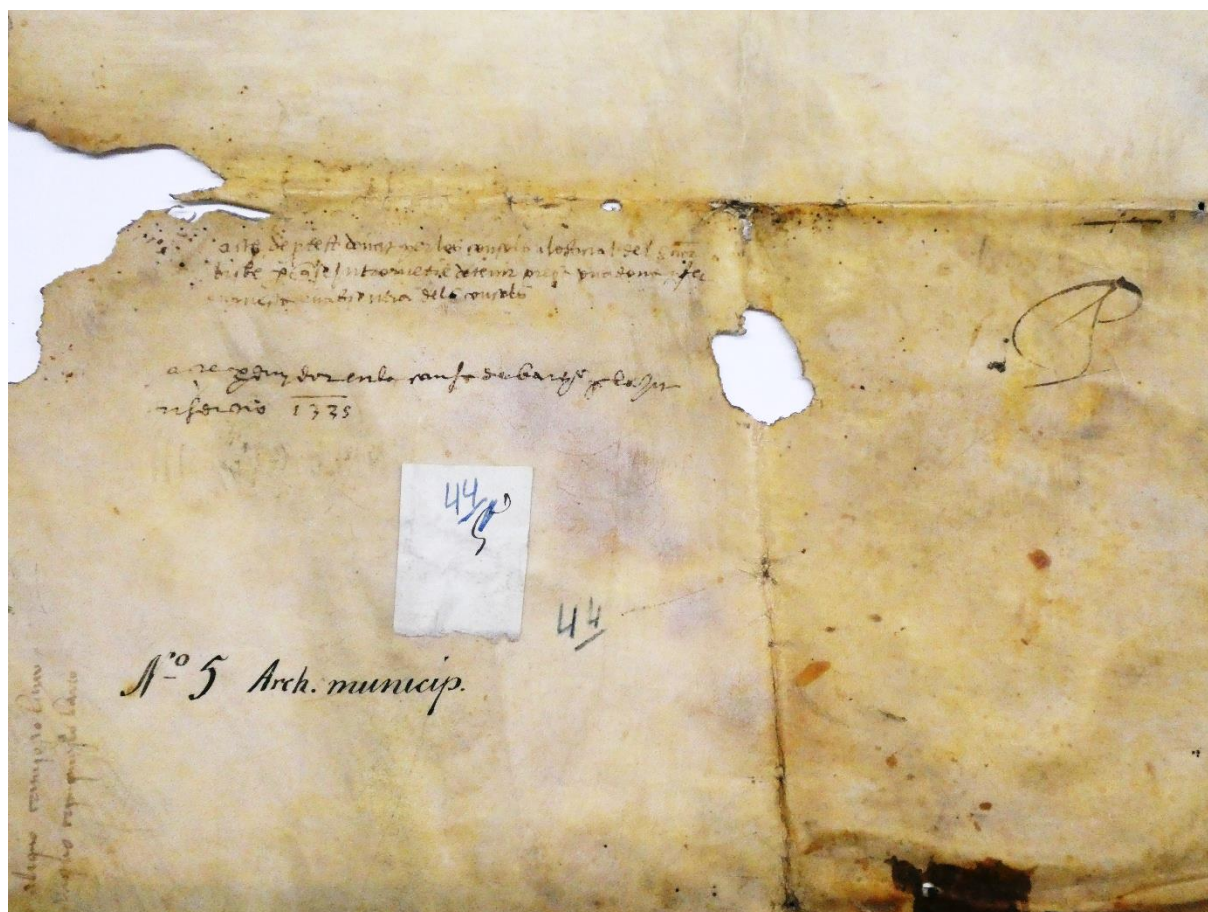

Figura 6. Diferents numeracions i anotacions en un pergami de 1335. (Lluís Obiols Perearnau)

Figura 7. Diferents segells utilitzats per la institució. (Lluís Obiols Perearnau. El segon segell és publicat per Ferran de Sagarra (1922))

Figura 8. Índex dels dotze llibres *Diversorum* (Lluís Obiols Perearnau)

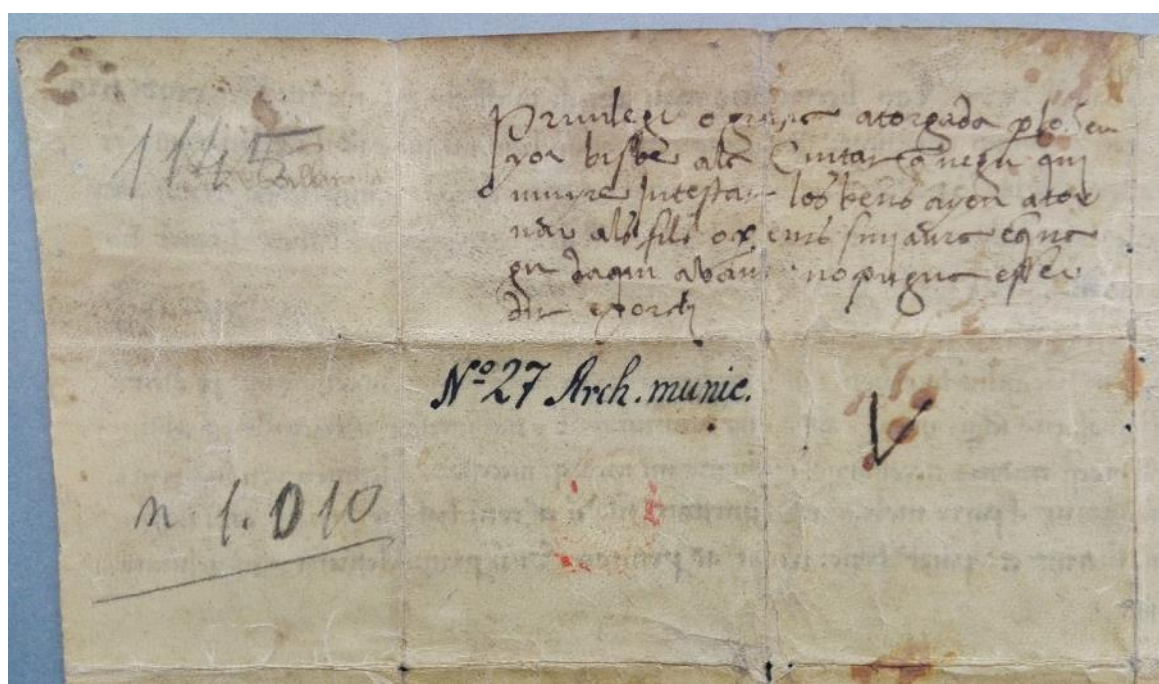

Figura 9. Les anotacions del privilegi d'exempció de l'eixorquia (Lluís Obiols Perearnau)

Figura 10. Comparació de la numeració escrita per Pere Celso Vicenç i de la lletra de les anotacions que figuren al trasllat de la sentència arbitral fet el 1486 (a dalt), del privilegi de la insaculació de 1516 (a la dreta), i en un pergamí de l'arxiu municipal datat el 1376 (a baix). (Lluís Obiols Perearnau)

